

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НОВОВОЛИНСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра економічного аналізу і статистики

Сидорко Василь Миколайович

«Прибуток від операційної діяльності»

Спеціальність 8.050104 «Фінанси»
спеціалізація «Фінансовий аналіз»

Дипломна робота
за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр»

студент гр. ФАзмнв-51
Сидорко В.М.

(підпис)

Науковий керівник
к.е.н. Чорний Р.С.

(підпис)

Дипломну роботу допущено
до захисту

«__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри економічного
аналізу і статистики, д.е.н., професор
Шкарабан С.І.

НОВОВОЛИНСЬК-2014

ПЛАН

Вступ

Розділ I. Теоретичні основи аналізу та управління прибутком від операційної діяльності підприємства.

- 1.1. Сутність прибутку як економічної категорії
- 1.2. Економічна сутність прибутку від операційної діяльності
- 1.3. Управління прибутком від операційної діяльності

Розділ II. Аналіз та управління прибутком від операційної діяльності АТ «САНА»

- 2.1. Аналіз показників прибутковості АТ «САНА»
- 2.2. Аналіз динаміки операційного прибутку АТ «САНА» та оцінка факторів, що обумовлюють його розмір
- 2.3. Методологія обліку доходів, витрат та прибутку від операційної діяльності підприємства

Розділ III. Оцінка прибутку від операційної діяльності АТ «САНА» та шляхи його удосконалення

- 3.1. Оцінка методик аналізу фінансових результатів від операційної діяльності
- 3.2. Аналіз півня, динаміки та структури прибутку від операційної діяльності підприємства
- 3.3. Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності підприємства
- 3.4. Удосконалення організації економічного аналізу прибутку від операційної діяльності на підприємстві

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

ВСТУП

Актуальність теми. Основу економічного розвитку підприємства в сучасних ринкових умовах господарювання становить прибуток, що являє собою грошовий вираз основної частини грошових надходжень, які створюються підприємствами різних форм власності. Як економічна категорія він характеризує фінансовий результат підприємницької діяльності.

Дослідження аналізу і управління прибутку від операційної діяльності на підприємствах є досить важливим та актуальним, оскільки саме операційний прибуток, як основна складова загального прибутку є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Прибуток від операційної діяльності є показником, який відображає фінансовий результат діяльності підприємства, забезпечує фінансування розширеного виробництва та його ефективність, обсяг та кількість виготовленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості, а також з ним пов'язане вирішення важливих соціальних, економічних, політичних, етичних проблем суспільства на мікро- й макрорівні.

Слід відзначити і той факт, що операційний прибуток займає одне з центральних місць у загальній системі вартісних інструментів управління економікою, оскільки всі вони прямо або опосередковано пов'язані з прибутком. Це стосується і ціни, кредиту, собівартості та інших економічних важелів. Зважаючи на це, прибуток є одним із основних об'єктів управління фінансового менеджменту.

Проведений теоретичний аналіз наукових уявлень та висвітлення питань методології та організації аналізу прибутку від операційної діяльності показав, що вагомий внесок у зазначений напрям дослідження зробили такі вчені-економісти як: В.Г. Савицька, М.С. Білик, А.Г. Загородній, Й.М. Петрович, І.О. Будіщева, І.Г. Устінова, С.З. Мошенський, О.В. Олійник, Т.О. Примак, М.Я. Коробов, Б.М. Литвин, М.В. Стельмах, С.Ф. Покропивний,

А.М. Поддєрьогін, Л.Д. Буряк, Ф.Ф. Бутинець, О.В. Лишиленко, Р.Л. Хомяк, Т.В. Гладких.

Мета дипломної роботи - на основі узагальнення теоретико-методологічних та організаційних засад управління та аналізу фінансових результатів запропонувати основні шляхи вдосконалення обліку та аналізу прибутку від операційної діяльності.

Для досягнення даної мети поставлені наступні завдання:

- розглянути економічну сутність прибутку від операційної діяльності;
- дослідити значення, роль та функції прибутку в умовах ринкової економіки;
- провести критичний огляд літературних джерел з методології й організації обліку та аналізу прибутку від операційної діяльності;
- розглянути законодавчі та нормативні документи щодо управління та аналізу прибутку від операційної діяльності;
- розглянути методика формування прибутку від операційної діяльності на досліджуваному підприємстві;
- здійснити оцінку існуючих методик аналізу фінансових результатів від операційної діяльності;
- здійснити аналіз та оцінку рівня, динаміки та структури показників операційного прибутку;
- провести факторний аналіз прибутку від операційної діяльності досліджуваного підприємства;
- запропонувати шляхи покращення системи обліку та аналізу прибутку від операційної діяльності на досліджуваному підприємстві;
- сформулювати конкретні висновки за результатами дослідження.

Об'єктом дослідження є операційна діяльність та аналіз прибутку від операційної діяльності АТ «САНА».

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних, організаційних та практичних питань управління та аналізу прибутку від операційної діяльності.

Інформаційною базою наукового дослідження слугують законодавчі й нормативні документи з питань бухгалтерського обліку та аналізу прибутку від операційної діяльності, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з цих питань, періодичні видання з питань економіки, бухгалтерського обліку й аналізу. Також була використана фінансова звітність та документи первинного, аналітичного і синтетичного обліку.

Дослідження проводяться на основі матеріалів АТ «САНА»

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій з удосконалення організації економічного аналізу та методики управління прибутком від операційної діяльності. Основні теоретичні та прикладні розробки впроваджено у практичну діяльність АТ «САНА».

Розділ I. Теоретичні основи аналізу та управління прибутком від операційної діяльності підприємства.

1.1. Сутність прибутку як економічної категорії

Здійснення господарської діяльності підприємства передбачає ефективне поєднання великої кількості організаційних, трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Успішність таких дій вимірюється шляхом співставлення отриманого результату з витратами, понесеними для його досягнення. Результат господарської діяльності може мати дві форми прояву: позитивний і негативний. Результат виробничої діяльності суб'єктів господарювання, що виражається у вартісній (грошовій) формі, є фінансовим результатом [33, с.9]. Фінансовий результат є узагальнюючим показником, який характеризує ефективність діяльності суб'єкта господарювання. Фінансовим результатом діяльності підприємства у звітному періоді може бути прибуток або збиток.

Головною метою створення та подальшого розвитку будь-якого суб'єкту господарської діяльності, незалежно від виду його діяльності чи форми власності, є отримання саме позитивного кінцевого фінансового результату, тобто прибутку. Таким чином, фінансовий результат є одним із найважливіших економічних показників, який узагальнює усі результати господарської діяльності та надає комплексну оцінку ефективності цієї діяльності [46, с.57].

Прибуток є центральною категорією в економіці кожного підприємства, а тому навколо цього питання завжди точилися дискусії як серед економістів, так і серед бухгалтерів. Проблема визначення терміна "прибуток" належить до найскладніших, важких і виключно гострих проблем економічної теорії та бухгалтерської практики. Термін "прибуток" витримав найзапеклішу полеміку в політекономії. Спочатку стверджувалось, що прибуток є категорією виключно капіталізму. Пізніше вчені дійшли висновку, що прибуток - необхідна умова успішного ведення господарства [55, с. 198].

Прибуток - найпростіша і одночасно найскладніша категорія ринкової економіки. Її простота визначається тим, що вона є стержнем і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців у цій економіці. У той же час її складність визначається різноманіттям сутнісних сторін, які вона відображає, а також різноманіттям видів, у яких вона виступає [63, с.14].

Поняття прибутку в економічній системі існує у зв'язку з наявністю товарно-грошових відносин, появою і розвитком інституту власності, особливо приватної. Перші визначення прибутку збігалися зі значенням валового доходу, який за індивідуалістичною системою розподілу поділявся на три категорії: доходи від капіталу, землі та доходи від праці. Вважалося, що кожен із видів доходів є обов'язковою винагородою для одержувача за надані ним послуги у народному господарстві [68, с.33].

Розглядаючи сутність прибутку потрібно в першу чергу відзначити такі його характеристики:

. Прибуток являє собою форму доходу підприємця, що здійснює певний вид діяльності. Ця зовнішня форма вираження прибутку є разом з тим недостатньою для його повної характеристики, тому що в низці випадків активна діяльність у будь-якій сфері може і не бути пов'язаною із одержанням прибутку.

2. Прибуток є формою доходу підприємця, що вклав свій капітал з метою досягнення певного комерційного успіху. Категорія прибутку нерозривно пов'язана із категорією капіталу - особливим фактором виробництва - й в усередненому вигляді характеризує ціну функціонуючого капіталу.

. Прибуток не є гарантованим доходом підприємця, що вклав свій капітал у той чи інший вид бізнесу. Він є результатом тільки вмілого здійснення цього бізнесу.

. Прибуток характеризує не весь дохід отриманий в результаті підприємницької діяльності, а тільки ту частину доходу, яка очищена від

понесених витрат на здійснення цієї діяльності. Іншими словами у кількісному вираженні прибуток є залишковим показником, що представляє собою різницю між сукупними доходами і сукупними витратами в процесі здійснення підприємницької діяльності.

. Прибуток є вартісним показником вираженим у грошовій формі. Така форма оцінки прибутку пов'язана із практикою узагальненого вартісного обліку всіх пов'язаних з ним основних показників - вкладеного капіталу, отриманого доходу, понесених витрат, а також з діючим порядком податкового його регулювання [72, с.88].

Сучасні економісти, розвивають теорії прибутку, пристосовуючи їх до нових умов господарювання. В економічній науці ХХ ст. сформувалися такі основні теорії прибутку [73, с.329]:

. Теорія "продуктивності капіталу", згідно з якою прибуток - дохід капіталу, який є основним чинником будь-якого виробництва;

. Теорія "утримання", тобто прибуток - це винагорода за ризик від інвестованих у виробництво засобів;

. Теорія, яка визначає прибуток як "трудоий дохід" підприємницької діяльності в усіх її видах;

. Теорія, в якій прибуток є результатом існування монополії - покупець повинен купувати товар (послуги) монополіста, що забезпечує йому найвищий прибуток.

Такі вчені як А. Сміт і Д. Рікардо виокремили поняття прибутку в особливу економічну категорію, яку досліджували у тісному зв'язку із процесом накопичення капіталу [91, с.107].

У різні часи А. Сміт трактував прибуток як:

-) закономірний результат продуктивності капіталу;
-) винагороду капіталістові за його діяльність і ризик;
-) вирахування з частини неоплаченої праці найманого робітника.

Прибуток за Карлом Марксом - це перетворена форма додаткової вартості, результат відношення між необхідним і додатковим робочим часом [103, с.109].

Е.С. Хендріксен та М.В. Ван Бред вказують на те, що прибуток - це надлишок після підтримки матеріального добробуту фірми на досягнутому рівні, визначеному на початок та кінець звітної періоду, до його використання чи розподілу [28, с.154].

П.А. Семюелсон та В.Д. Нордгауз визначали прибуток як чистий дохід, або різницю між сумою продажу та величиною витрат [86, с.75].

Розвиток ринкових відносин потребує нових підходів до управління формуванням прибутку, і тому не дивно, що у сучасних умовах серед вітчизняних та зарубіжних вчених існують різні точки зору на це поняття.

Такі вчені як Б.М. Литвин та М.В. Стельмах стверджують: "Прибуток є основним джерелом фінансування витрат на виробничий та соціальний розвиток підприємства, найважливішим джерелом формування державного бюджету" [66, с.138].

Заслуговує на увагу визначення поняття "прибуток", яке дає С.Ф. Покропивний: "Прибуток - це кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, що являє собою різницю між загальною сумою доходів і витрат на виробництво і реалізацію продукції [109, с.278]. При цьому автор констатує той факт, що підприємство одержує прибуток після того, як втілена у створеному продукті вартість буде реалізована і набуде грошової форми.

А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик та Л.Д. Буряк трактують прибуток як грошовий вираз частини вартості додаткового продукту, частина заново створеної вартості, виробленої та реалізованої [79, с.218].

Як систему економічних відносин між підприємцями і найманими працівниками щодо виробництва, розподілу та привласнення створеної додаткової вартості, яка відображається у вигляді надлишку над витратами вкладеного капіталу прибуток характеризує П.Я. Попович [81, с.89].

Потрібно зазначити, що передусім прибуток - це частина грошових накопичень, що створюється підприємством будь-якої форми власності. Тому М.Я. Коробов вважає, що прибуток підприємства - це взагалі єдина форма його грошових накопичень [99, с.97].

Таким чином, наголошується на важливості процесу реалізації виробленого продукту за кошти. У публікаціях останніх років І.О. Бланк одним із перших в Україні використовує поняття співвідношення ризику і доходу у своєму визначенні прибутку. На думку вченого, прибуток - це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами [102, с.11].

Одні економісти віддають безумовний пріоритет прибутку як цілі функціонування виробничого підприємства, підкреслюючи, що він є "найвищою метою підприємницької діяльності", інші вважають, що таким пріоритетом є забезпечення зростання добробуту власників підприємства і прибуток є лише важливою умовою розв'язання цього завдання. Деякі навіть стверджують, що основна мета діяльності підприємства - зробити максимальний внесок, на який воно здатне, в благоустрій суспільства. Проте між наведеними твердженнями немає суттєвих суперечностей, вони розглядають категорію прибутку як головну мету діяльності підприємств, лише з різним ступенем узагальнення.

Слід зазначити, що у фінансовому менеджменті розрізняють поняття економічного та бухгалтерського прибутку підприємства. Поняття економічного прибутку визначає прибуток як "чисті грошові потоки та зміни вартості активів компанії" [88, с.176]. Таке трактування прибутку узагальнює кінцеву віддачу на інвестований капітал в усіх її формах. Поняття бухгалтерського прибутку більш вузьке - воно визначається сумою перевищення отримуваних підприємством доходів над його витратами. Якщо перше поняття прибутку використовується в практиці оцінки ефективності

інвестиційної діяльності підприємства, то друге дає змогу оцінити цю ефективність за його операційною діяльністю [25, с.148].

В найбільш узагальненому вигляді прибуток являє собою виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, що представляє собою різницю між сукупним доходом та сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності. Таким чином, прибуток як економічна категорія відображає кінцеву грошову оцінку роботи підприємства та є найважливішим показником фінансових результатів підприємницьких структур, їх фінансового стану. Прибуток на підприємстві виникає в розрізі різних видів діяльності. Під видом діяльності розуміють сукупність подібних за економічним змістом господарських операцій [35, с.456]. Розрізняють наступні види діяльності підприємства (рис.1.1).

Рис.1.1 Класифікація видів діяльності підприємства [85, с.516]

Під звичайною діяльністю розуміють будь-яку основну діяльність підприємства, а також операції, які її забезпечують або виникають внаслідок здійснення такої діяльності. До надзвичайних подій відносять такі операції або події, які відрізняються від звичайної діяльності, та не очікується, що вони повторюватимуться періодично або в кожному наступному звітному періоді.

Звичайна діяльність, у свою чергу, поділяється на операційну та іншу звичайну діяльність (фінансову та інвестиційну). Операційна діяльність - це

основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.

До основної діяльності належать операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства, і забезпечують основну частку його доходу. Інша операційна діяльність включає реалізацію іноземної валюти, інших оборотних активів, операційну оренду активів, отримання доходів або донесення витрат від операційної курсової різниці.

Інша діяльність підприємства поділяється на інвестиційну та фінансову. Інвестиційною діяльністю вважається придбання необоротних активів, а також і реалізація тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів. Під фінансовою діяльністю розуміють діяльність, яка призводить до змін розміру власного та позикового капіталу підприємства.

Прибуток займає одне з центральних місць у загальній системі вартісних інструментів управління економікою, оскільки всі вони прямо або опосередковано пов'язані з прибутком. Прибуток є одним з основних об'єктів управління фінансового менеджменту, тому важливо визначити види прибутку [24, с.145].

Класифікацію видів прибутку наведено на рис.1.2.

Найбільшу частку в загальному прибутку займає прибуток від операційної діяльності. Прибуток від операційної діяльності - алгебраїчна сума валового прибутку, іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат [50, с.79].

Для вітчизняних підприємств важливим є розмежування результатів їхньої операційної діяльності з виділенням результатів основної (виробничо-збутової) діяльності та результатів іншої операційної діяльності. Обґрунтуванням такого твердження є той факт, що основним джерелом отримання прибутку більшості підприємств є реалізація продукції (товарів, робіт, послуг). Прибуток від основної діяльності визначається як різниця

чистого доходу та собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), адміністративних витрат і витрат на збут. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств, які застосовують нормативний метод обліку витрат, повинна бути скоригована на суму позитивних чи негативних відхилень фактичних виробничих витрат від нормативних, що забезпечить точніше визначення фінансового результату їхньої операційної діяльності [39, с.14].

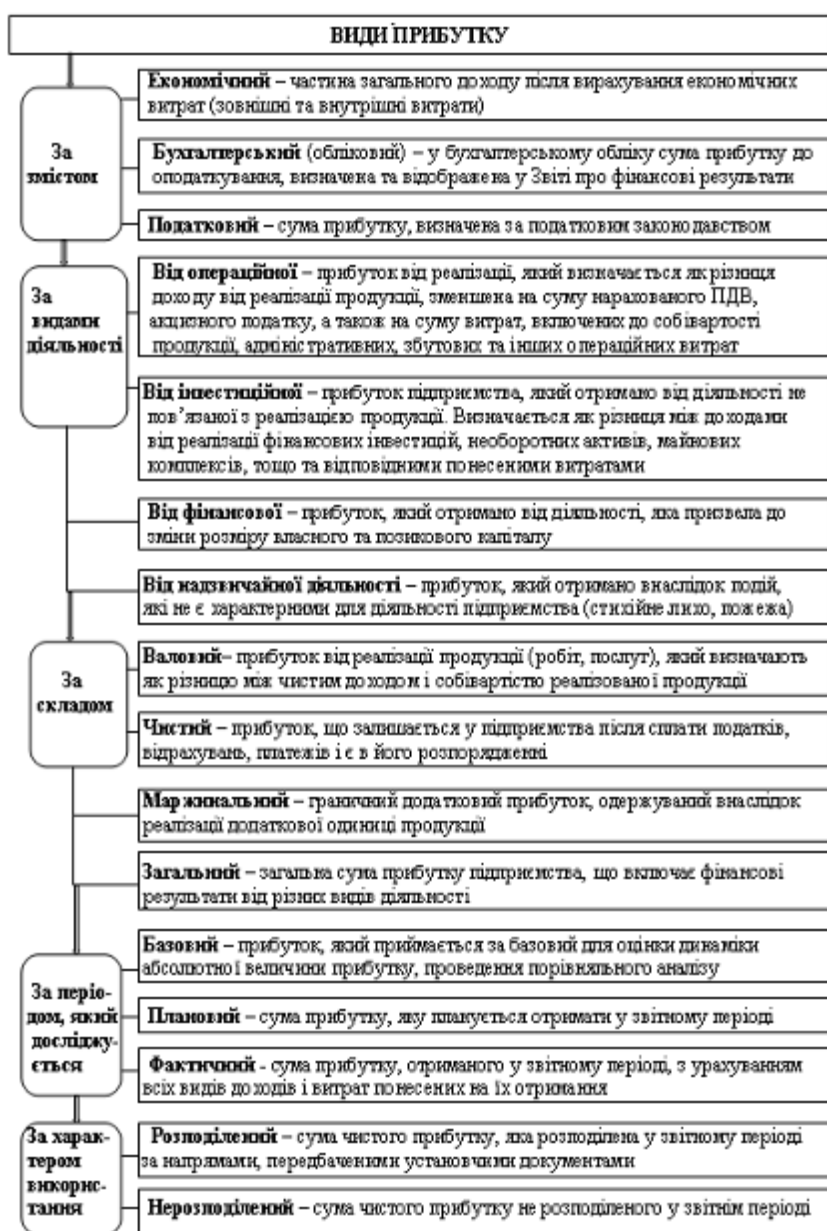

Рис. 1.2 Класифікація видів прибутку [85, с.513]

Операційний фінансовий результат - це синтетичний показник, який формується шляхом додавання результату основної діяльності та результату іншої операційної діяльності. Останній, в свою чергу, визначається як різниця інших операційних доходів і витрат [43, с.153]. Розглянемо схему формування прибутку від операційної діяльності на рис.1.3.

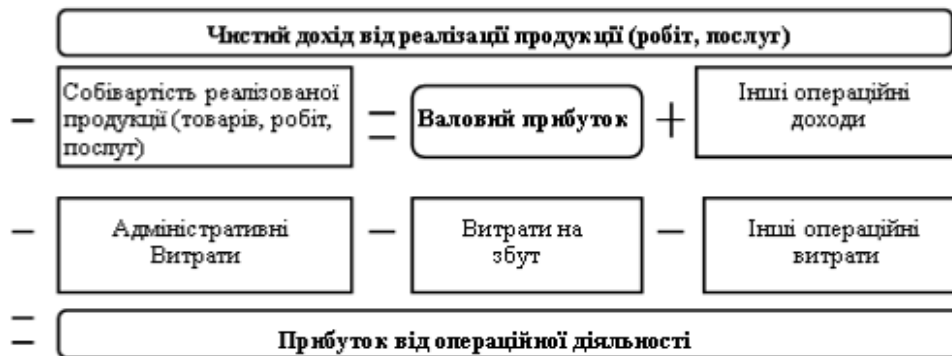

Рис.1.3 Модель формування прибутку від операційної діяльності

Прибуток, в тому числі і прибуток від операційної діяльності не є сталою величиною, його розмір зумовлено багатьма чинниками. На величина прибутку впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Різноманіття факторів, що впливають на прибуток, вимагає їхньої класифікації, що у той же час має важливе значення для визначення основних напрямків пошуку резервів підвищення ефективності господарювання [48, с.225].

Систему факторів впливу на прибуток від операційної діяльності наведено на рис.1.4.

Фактори, що впливають на прибуток, можуть класифікуватися по різних ознаках. Так, виділяють зовнішні та внутрішні фактори формування прибутку. До внутрішніх відносяться фактори, які залежать від діяльності самого підприємства й характеризують різні сторони його роботи. До зовнішніх факторів відносять фактори, які не залежать від діяльності самого підприємства, але деякі з них можуть впливати на темпи зростання прибутку та рентабельності виробництва [60, с.215].

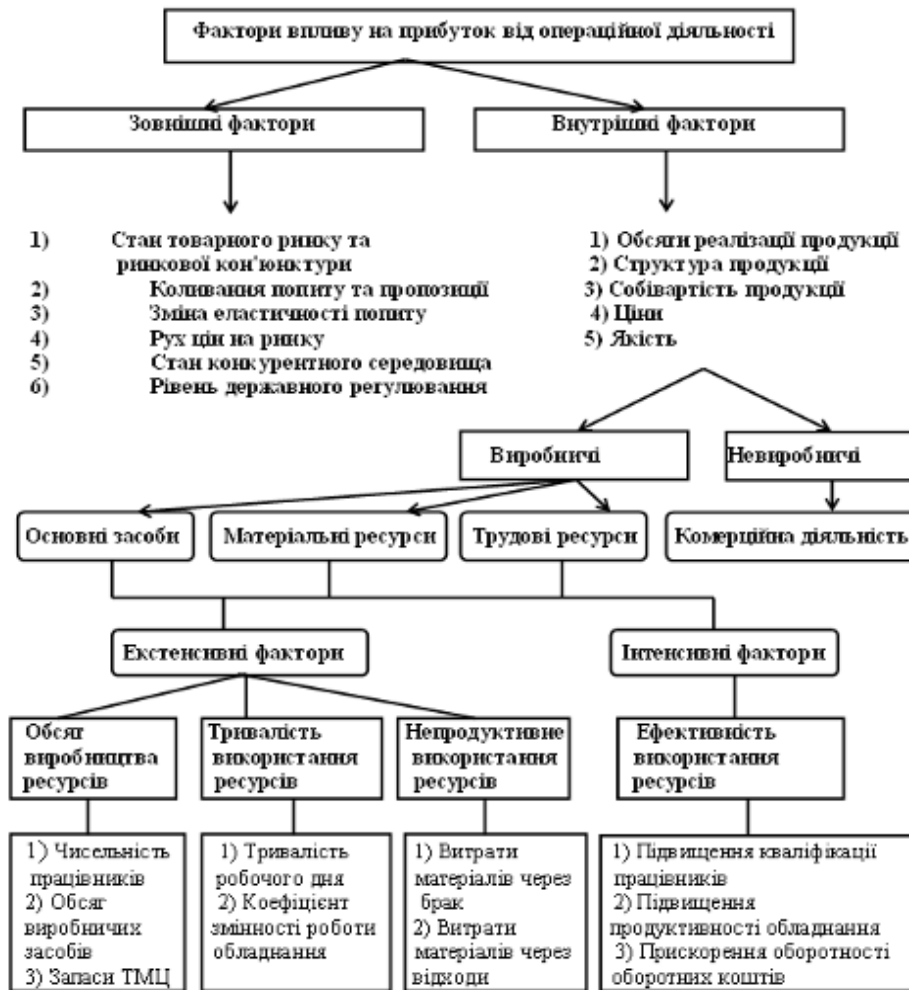

Рис.1.4 Фактори впливу на величину прибутку від операційної діяльності

У свою чергу внутрішні фактори поділяються на виробничі та невиробничі. Невиробничі фактори пов'язані в основному з комерційними, природоохоронними й іншими аналогічними видами діяльності підприємства, а виробничі фактори відбивають наявність і використання основних елементів виробничого процесу, що беруть участь у формуванні прибутку (засоби праці, предмети праці й сама праця). По кожному із цих елементів виділяються групи інтенсивних та екстенсивних факторів.

До екстенсивних відносяться фактори, які відбивають обсяг виробничих ресурсів (наприклад, зміни чисельності працівників, вартості основних засобів), їхнього використання за часом (зміна тривалості робочого

дня, коефіцієнта змінності устаткування), а також невиробниче використання ресурсів (витрати матеріалів на виробництво, втрати через відходи). До інтенсивних відносяться фактори, що відбивають ефективність використання ресурсів (наприклад, підвищення кваліфікації працівників, продуктивності устаткування, впровадження прогресивних технологій) [64, с.17].

У процесі здійснення виробничої діяльності підприємства, пов'язаної з виробництвом, реалізацією продукції й одержанням прибутку, ці фактори перебувають у тісному взаємозв'язку й залежності. Таким чином, можна зробити висновок, що ті самі елементи процесу виробництва (засоби праці, предмети праці й праця), розглядаються, з одного боку, як основні первинні фактори збільшення обсягу продукції, а з іншого боку - як основні первинні фактори, що визначають витрати виробництва. Оскільки прибуток являє собою різницю між обсягом виробленої продукції і її собівартістю, то її величина й темпи росту залежать від тих же трьох первинних факторів виробництва, які впливають на прибуток через систему показників обсягу продукції й витрат виробництва.

1.2. Економічна сутність прибутку від операційної діяльності

Прибуток як економічний показник являє собою різницю між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції.

В процесі управління прибутком підприємства головна роль відводиться формуванню прибутку по операційній діяльності. **Операційна діяльність** – це основний вид діяльності підприємства, з ціллю здійснення якою воно создано.

Характер операційної діяльності підприємства визначається перш за все специфікою галузі економіки, до якій воно належить. Основу операційної діяльності більшості підприємств складається виробничо-комерційна чи торгівельна діяльність, яка доповнює здійснюване ним інвестиційної і

фінансової діяльності. Разом з цим, інвестиційна діяльність є фундаментом для інвестиційних компаній, інвестиційних фондів і інших інвестиційних інститутів, а фінансова діяльність є основою для банків і інших фінансових інститутів. Але характер діяльності таких фінансово-інвестиційних інститутів в силу її специфіки потребує особливого розглянення, яке виходить за рамки цієї дипломної роботи.

В торгівлі, з урахуванням специфіки виконуваних функцій і особливостей формування доходів та витрат, прибуток визначається як різниця між доходом підприємства і його поточними витратами.

Прибуток характеризує кінцевий результат діяльності торговельного підприємства. Його одержання є обов'язковою умовою розширеного відтворення на підприємстві, забезпечення його самофінансування і зміцнення конкурентоздатності на ринку.

Прибуток виконує ряд функцій (рис. 1.5):

1. *Оціночна функція.* Прибуток підприємства використовується як оціночний показник, що характеризує ефект його господарської діяльності. Використання цієї функції повною мірою можливе тільки в умовах ринкової економіки, яка передбачає свободу встановлення цін, свободу вибору постачальника і покупця.

2. *Розподільча функція,* її зміст полягає в тому, що прибуток використовується як інструмент розподілу чистого доходу суспільства на частину, що акумулюється в бюджетах різних рівней та залишається в розпорядженні підприємства.

Рис. 1.5 Функції прибутку підприємства

3. *Стимулююча функція.* Виконання цієї функції визначається тим, що прибуток є джерелом формування різних фондів стимулювання (фонд заохочення, фонд виробничого та соціального розвитку, фонд виплати дивідендів, пайовий фонд тощо).

Прибуток, як економічний показник, дозволяє поєднувати економічні інтереси держави, підприємства, як господарюючого суб'єкта, робітників і власника підприємства. Вирішення цього завдання перш за все пов'язане з пропорціями в розподілі та використанні прибутку.

Об'єктом економічних інтересів держави є частина прибутку, яка виплачується у вигляді податків та обов'язкових платежів. Економічний інтерес підприємства як товаровиробника знаходить своє узагальнення в обсязі прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства і використовується для вирішення виробничих та соціальних завдань його розвитку. Економічний інтерес робітників підприємства пов'язаний передусім з розміром

прибутку, який спрямовується на матеріальне заохочення, соціальні виплати та соціальний розвиток. Власника підприємства цікавить в першу чергу розмір фонду виплати дивідендів, а отже — та частина прибутку, котра пов'язана з виробничим розвитком, а відповідно приростом капіталу підприємства. У зв'язку з тим, що прибуток є єдиним джерелом реалізації економічних інтересів всіх перерахованих сторін, жодна з них не може мати пріоритетів в задоволенні, оскільки це призведе до ущемлення інтересів інших сторін. Наприклад, надмірні податки з прибутку підприємства знижують економічну зацікавленість підприємства в його збільшенні, що призводить до зменшення надходжень в бюджет.

Прибуток від операційної діяльності підприємства є якісним показником, поза як в його розмірі відображається зміна обсягу товарообороту, доходів підприємства, рівня використання ресурсів, величини витрат обертання. Таким чином, прибуток від операційної діяльності синтезує в собі всі сторони діяльності підприємства, характеризує ефективність його господарської діяльності в цілому.

В процесі управління прибутком торговельного підприємства використовують різні класифікації :

I. Залежно від виду діяльності, завдяки якій отримано прибуток, виділяють:

- прибуток від реалізації товарів та платних торговельних послуг (прибуток від торговельної діяльності);

- прибуток від реалізації продукції неторгової діяльності (виробничої, транспортної, посередницької та інше);

- прибуток від реалізації майна, що є власністю підприємства (основних фондів, нематеріальних активів);

- прибуток від проведення позареалізаційних операцій, у складі якого виділяють: прибуток від інвестиційної діяльності;

прибуток від орендних операцій; прибуток від інших позареалізаційних операцій.

Обсяг прибутку за кожним видом діяльності формується як сальдо доходів та витрат на її проведення.

//. Залежно від порядку визначення розрізняють:

- балансовий прибуток, який характеризує кінцевий результат проведення всіх видів діяльності та є сумою отриманих прибутків (збитків). Обсяг балансового прибутку визначається за даними бухгалтерського обліку та відбивається на рахунку 80 "Прибутки та збитки";

- оподаткований прибуток, обсяг якого визначається як різниця між валовими доходами та валовими витратами підприємства-платника податку на прибуток, зменшений на суму амортизаційних відрахувань.

Розміри валових витрат та доходів з метою їх оподаткування визначаються шляхом організації спеціального податкового обліку на основі первинних облікових документів. Визначений таким чином обсяг прибутку, що оподатковується, фіксується в Декларації про прибуток підприємства, яка подається в податкові органи та є підставою для визначення суми податкових зобов'язань підприємства;

- чистий прибуток, який характеризує обсяг прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податку на прибуток та інших податків, обов'язкових платежів та зборів, що сплачуються за рахунок прибутку. Отриманий чистий прибуток є власністю підприємства, розподіляється та використовується на його розсуд.

Права окремих керівників та виконавчих органів підприємства, його посадових осіб з прийняття рішень стосовно використання отриманого чистого прибутку фіксуються в

Статуті підприємства.

///. Залежно від методики, оцінки визначають номінальний та реальний прибуток.

Номінальний прибуток характеризує фактично одержану величину прибутку. Реальний прибуток - це номінальний прибуток, перерахований з огляду на інфляцію. Він характеризує реальну купівельну спроможність чистого доходу, отриманого підприємством.

IV. Залежно від мети визначення розрізняють бухгалтерський та економічний прибуток.

Бухгалтерський прибуток відповідає обсягу балансового прибутку. Економічний прибуток являє собою різницю між виручкою від реалізації та всіма витратами підприємства, в тому числі витратами втрачених можливостей. Витратами втрачених можливостей (або альтернативними) в мікроекономіці прийнято називати втрати на споживання якогось ресурсу, які виміряні з точки зору вигоди, що "втрачена" через невикористання цього ресурсу найкращим альтернативним шляхом.

Альтернативні витрати підприємства відповідають розміру втраченої вигоди в результаті використання даного ресурсу замість найкращого, альтернативного. Невірний вибір ресурсів, а також і нераціональне використання власних (які уже маємо) ресурсів, призводить до збільшення витрат обертання підприємства і зменшує потенційно можливий розмір отримання прибутку при даному обсязі діяльності.

Економічний прибуток менший від бухгалтерського на величину неявних витрат підприємства.

V. Залежно від розмірів прибуток підприємства характеризується як мінімальний, цільовий або максимальний прибуток.

Такі види прибутку пов'язані з визначенням обсягів діяльності, досягнення яких обумовлює знаходження підприємства в зоні збитковості, беззбитковості або прибутковості.

Підприємство може мати обсяги діяльності, при яких доходи від реалізації менші за витрати. Але сума збитків може бути по розміру менша, ніж постійні витрати. В такому разі підприємству вигідніше функціонувати, ніж нести збитки в розмірі постійних затрат.

Беззбитковості підприємство досягає при таких обсягах діяльності, коли при інших рівних умовах доходи від реалізації дорівнюють загальній сумі витрат обігу.

Графічна інтерпретація точки беззбитковості при проведенні торговельної діяльності може бути представлена наступним чином (рис. 1.6)

Алгоритм розрахунку точки беззбитковості витікає із основної умови її досягнення:

$$ВД = ВО.$$

Величина валового доходу і витрат обороту залежить від обсягу діяльності підприємства (товарообороту). Ця залежність може бути відображена так:

$$ВД = \frac{P_{ВД} \cdot T}{100},$$
$$ВО = ВО_{зм} + ВО_{пост} = \frac{ВО_{зм} \cdot T}{100} + ВО_{пост} \quad (1.1)$$

де ВД, $P_{ВД}$ - відповідно валовий дохід підприємства в абсолютній сумі та його рівень у відсотках до товарообороту;

Якщо підставити вирази (*) і (**) у вихідне рівняння та зробити необхідні математичні перетворення, одержимо:

$$\frac{P_{ВД} \cdot T}{100} = \frac{P_{ВОЗМ} \cdot T}{100} + ВО_{пост},$$

$$\frac{T(P_{ВД} - P_{ВОЗМ})}{100} = ВО_{пост},$$

$$T = \frac{ВО_{пост}}{P_{ВД} - P_{ВО}} \cdot 100,$$

(1.2.)

ВО, ВОЗМ, ВО_{пост} - відповідно загальна сума витрат обігу підприємства, її змінна та постійна частина;

РВОЗМ- рівень змінних витрат обігу у відсотках до товарообороту;

T - обсяг товарообороту

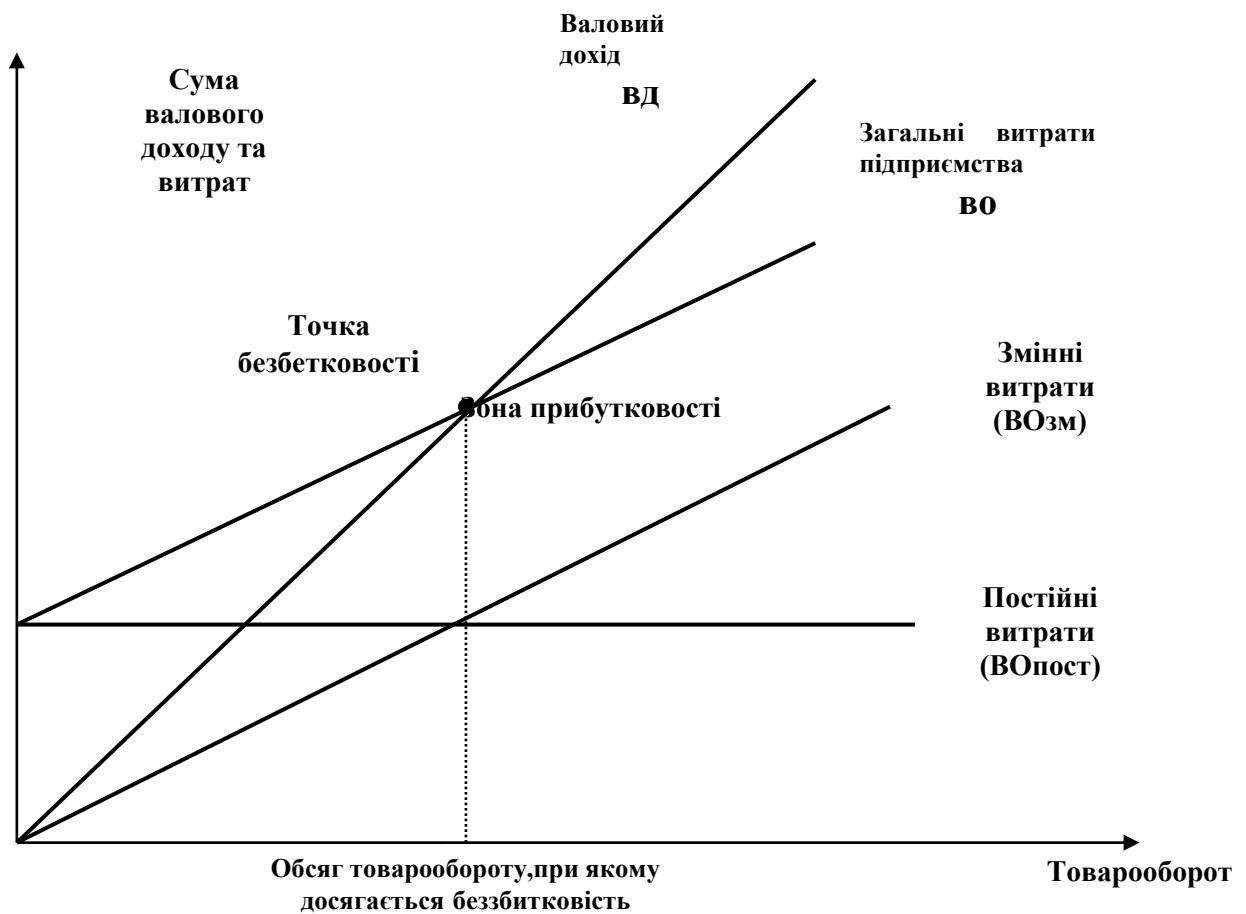

Рис. 1.6 Графічна інтерпретація точки безбитковості підприємства

За точкою беззбитковості підприємство при умові зростання обсягів діяльності входить в зону прибутковості. Величина прибутку, як цільова функція діяльності підприємства, залежить від обраної стратегії. Вона може бути: мінімальною, нормальною, необхідною.

Під мінімальним розуміється прибуток, розмір якого після уплати податків задовольняє уявлення власників підприємства про мінімальний рівень рентабельності на вкладений капітал. Кількісно мінімальний рівень рентабельності відповідає рівню середньої процентної ставки банків по депозитам, що склалася в теперішній період часу. Це обумовлюється тим, що власник підприємства не зацікавлений інвестувати кошти в створення (функціонування) підприємства, якщо чистий прибуток за результатами діяльності підприємства менший за суми процентів, які б він міг одержати від зберігання своїх грошових коштів у банку чи придбання на них цінних паперів інших підприємств.

Сума мінімального прибутку може бути розрахована, виходячи з даного припущення:

Сума мінімального прибутку може бути розрахована, виходячи з даного припущення:

$$\Pi_{\text{мін}} = \frac{K \cdot MPP}{100 - C_{\text{п}}}, \quad (1.3.)$$

де $C_{\text{п}}$ - частка прибутку, яка сплачується в бюджет у вигляді податків та обов'язкових платежів; MPP - мінімальний рівень рентабельності капіталу, відсотків;

К — обсяг інвестованого капіталу, грод.

Визначення обсягу діяльності, що забезпечує одержання мінімальної рентабельності здійснюється з формулою:

$$T_{\text{мрр}} = \frac{BO_{\text{пост}} + \frac{K \cdot MPP}{100 - C_{\text{п}}}}{P_{\text{вд}} - P_{\text{возм}}} \cdot 100, \quad (1.4.)$$

де $T_{\text{мрр}}$ - обсяг товарообороту, що забезпечує одержання мінімального прибутку.

Графічна інтерпретація точки мінімальної рентабельності буде мати наступний вигляд (рис. 1.1.3):

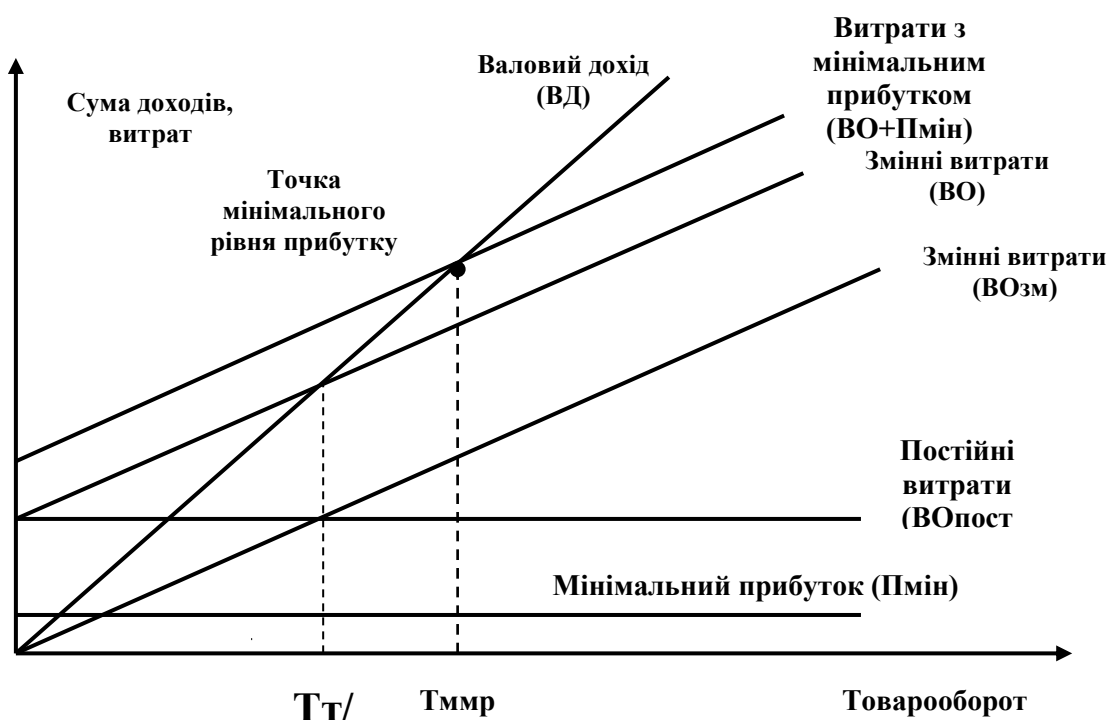

Рис. 1.7 Графічна інтерпретація точки мінімальної рентабельності підприємства

$T_{\text{т/об}}$ - обсяг товарообороту, при якому досягається беззбитковість;

T_{mrr} - обсяг товарообороту, при якому досягається мінімальна рентабельність на вкладений капітал.

Під нормальним розуміється прибуток, котрий відповідає нормі прибутку на капітал (НПК), що в середньому склалася на ринку.

Кількісно розмір нормального прибутку ($P_{норм}$) розраховується наступним чином:

$$P_{норм} = \frac{K * НПК}{100 - C_{п}}$$

де K - капітал підприємства;

НПК - нормальний рівень прибутковості, відсотків.

Під необхідною розуміється сума прибутку, яка відповідає потребам підприємства в коштах на виробничий та соціальний розвиток, що утворюються за рахунок прибутку після сплати податків.

Поняття "максимальний прибуток" пов'язане з реалізацією мети поведінки підприємства на ринку. Підприємство, яке намагається максимізувати одержуваний прибуток, мусить, з одного боку, визначити доцільність нарощування обсягів діяльності, з другого - розрахувати обсяг діяльності, що дозволяє одержати максимально можливий прибуток.

Підприємство має сенс продовжувати функціонування, якщо при досягнутому обсязі діяльності його доход перебільшує змінні витрати. Підприємству слід припинити свою діяльність або шукати нові напрямки діяльності, якщо сумарний доход від продажу не перебільшує змінних витрат (або хоча б не дорівнює їм).

При визначенні меж розширення обсягу діяльності підприємство має виходити із наступного правила: максимальний прибуток підприємство одержує при такому обсязі діяльності,

коли граничні доходи дорівнюють граничним витратам. Під граничними доходами (або витратами) розуміють, відповідно, приріст доходів (або витрат) підприємства при збільшенні обсягів його діяльності на одну додаткову одиницю.

А що стосується операційної діяльності підприємства то можна сказати те що вона характеризується наступними основними особливостями, визначаючими характер формування прибутку:

1. Вона є головним компонентом усієї господарської діяльності підприємства, основною метою його функціонування. Основний обсяг формованих активів, основна чисельність персоналу підприємства обслуговують цю діяльність. Відповідно, прибуток від операційної діяльності розвиток будь-яких інших видів діяльності не повинний вступати в протиріччя з розвитком операційної діяльності, а тільки підтримувати її. Відповідно і прибуток від інвестиційного, фінансового й іншого видів діяльності не повинна формуватися на шкоду формуванню прибутку від операційної діяльності.

3. Інтенсивність розвитку операційної діяльності є основним параметром оцінки окремих стадій життєвого циклу підприємства. Відповідно можливості формування операційного прибутку на різних стадіях життєвого циклу підприємства визначають мети і задачі не тільки політики керування прибутком, але і спрямованість загальної стратегії розвитку підприємства.

4. Господарські операції, що входять до складу операційної діяльності підприємства, носять самий регулярний характер. У порівнянні з операціями інших видів діяльності частота операцій по ній найвища. Це визначає регулярність формування операційного прибутку в нормальних умовах господарювання підприємства.

5. Операційна діяльність підприємства орієнтована в основному на товарний ринок, у той час як фінансова й інвестиційна його діяльність здійснюються переважно на фінансовому ринку. При цьому, операційна діяльність зв'язана з різними видами і сегментами товарного ринку, обумовленими специфікою використовуваної сировини і матеріалів, складом використовуваного устаткування, характером готової продукції. Відповідно й умови формування операційного прибутку в значній мірі зв'язані зі станом кон'юнктури відповідних видів і сегментів товарного ринку.

6. Здійснення операційної діяльності зв'язано з капіталом, вже інвестованим у неї, у той час як майбутнє інвестування капіталу є предметом інвестиційної і фінансової діяльності перед прийняттям. Інвестований в операційну діяльність капітал приймає форму операційних активів підприємства. Від складу цих активів, їхньої збалансованості, швидкості звертання й інших характеристик значною мірою залежить здатність підприємства генерувати операційний прибуток. Тому одним з важливих факторів успішного формування операційного прибутку є ефективне керування операційними активами підприємства.

7. У процесі операційної діяльності споживається значний обсяг живої праці, на відміну від інвестиційної і фінансової діяльності, де витрати цієї праці несуттєві. Відповідно і здатність підприємства генерувати операційний прибуток у значній мірі залежить від достатності використовуваних трудових ресурсів, професійного і кваліфікаційного складу персоналу і т.п. Використання живої праці значною мірою визначає специфіку операційних витрат, зв'язаних зі стимулюванням персоналу, забезпеченням належних умов праці, формуванням особливих

видів податкових платежів підприємства і т.п., що відбивається і на умовах формування операційного його прибутку.

8. Операційної діяльності присуши, поряд із загальними, і специфічні види ризиків, поєднані поняттям операційний ризик. Тому рівень операційного прибутку, одержуваний підприємством при різних альтернативних варіантах господарювання, повинний у першу чергу співвідноситися з рівнем операційного ризику.

Розглянуті особливості формування операційного прибутку, зв'язані зі специфікою здійснення операційної діяльності підприємства, вимагають всебічного обліку в процесі керування нею.

1.3. Управління прибутком від операційної діяльності

Розмір і характер прибутків і збитків за кожен період діяльності підприємства є найважливішими підсумковими показниками його роботи. Значна роль операційного прибутку в розвитку підприємства та забезпеченні інтересів його власників і персоналу визначає необхідність ефективного та безперервного управління ним.

Управління операційним прибутком є процесом розробки та прийняття управлінських рішень з усіма основними аспектами його формування, розподілу та використання.

Основним завданням управління операційним прибутком є забезпечення оптимізації його розподілу як у звітному, так і в майбутніх періодах. Розподіл прибутку повинен забезпечувати одночасно гармонізацію інтересів власників з інтересами держави та персоналу підприємства. Побудова системи управління операційним прибутком потребує формування систематизованого переліку об'єктів управління. До них відносяться управління формування прибутку та управління розподілом і використанням прибутку.

Система управління прибутком повинна бути органічно інтегрована із загальною системою управління підприємством, так як прийняття

управлінських рішень опосередковано впливає на рівень прибутку. Управління операційним прибутком передбачає наявність комплексної системи дій для забезпечення розробки взаємопов'язаних управлінських рішень підприємства-контрагенти, власники, держава, суспільство, що свідчить про значимість прибутку в умовах ринкової економіки на макро- і мікрорівні.

Аналіз фінансових результатів дозволяє визначити найбільш раціональні шляхи використання ресурсів і сформувати оптимальну структуру засобів підприємства. Результати проведеного аналізу сприяють найбільш обґрунтованому вибору об'єктів можливих інвестицій. Засновники аналізують структуру та динаміку чистого прибутку з метою визначення можливості отримання дивідендів, мінімізації власного фінансового ризику. Податкові органи вивчають елементи прибутку, який підлягає оподаткуванню з метою перевірки правильності розрахунків і сплати податків.

Існує негативна форма фінансових результатів як збиток. **Збиток** - це певні втрати, шкоди, упущені вигоди підприємства у вигляді перевищення суми витрат, здійснених для отримання доходів, над сумою цих доходів. Наявність збитку свідчить, що підприємство не враховує або ігнорує об'єктивні закони ринкової економіки.

Основними рекомендаціями щодо недопущення збитків є наступні:

- формування цінової політики адекватної ринковій кон'юктурі;
- дотримання платіжної дисципліни;
- впровадження новітніх технологій або перевлаштування технологічного процесу на випуск нової продукції тощо.

Джерелами інформації, які використовуються при проведенні аналізу фінансових результатів є: первинні документи, облікові регістри, дані рахунків бухгалтерського обліку, фінансова звітність, податкова звітність, статистична звітність.

$$\Pi = OP \cdot \sum_{i=1}^n PV_i \cdot (C_i - C_i)$$

де, n – кількість видів продукції

Перераховані фактори можуть спричинити різний вплив на суму валового прибутку підприємства.

Таблиця 1.2

Фактори впливу на суму валового прибутку

№ з/п	Фактор	Характер впливу
1	Обсяг реалізації продукції	Може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на суму прибутку: збільшення обсягу продажу рентабельної продукції призводить до збільшення прибутку; якщо продукція є збитковою, то при збільшенні обсягу реалізації відбувається зменшення суми прибутку
2	Структура продажу	Може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на суму прибутку: при зростанні частки реалізації рентабельної продукції сума прибутку збільшується; при збільшенні питомої ваги низькорентабельної або збиткової продукції – загальна сума прибутку зменшується
3	Собівартість продукції	Собівартість продукції і прибуток знаходяться в обернено пропорційній залежності: зниження собівартості призводить до відповідного зростання суми прибутку, і навпаки
4	Зміна рівня середньо реалізаційних цін	Зміна рівня середньореалізаційних цін і величини прибутку знаходиться у прямо-пропорційній залежності: при збільшенні рівня відпускних цін сума прибутку зростає, і навпаки

Результати аналітичних розрахунків складають необхідну інформаційну базу для розробки товарної політики підприємства та пошуку резервів зниження собівартості продукції. Вивчення резервів зниження собівартості продукції

Аналіз фінансових результатів від іншої операційної діяльності проводиться у розрізі їх динаміки за певні періоди, структури та впливу факторів.

Кожний фактор потребує окремої уваги та детального вивчення. Вплив факторів на зміну результативного показника визначається як абсолютне відхилення значень факторів. Фактичний аналіз фінансових результатів від іншої операційної діяльності проводиться на підставі наступної аналітичної таблиці.

Керування всіма об'єктами формування операційного прибутку повинно носити взаємозалежний характер. Конкретні особливості цього керування розглядаються далі.

Механізм керування операційним прибутком будується з урахуванням тісного взаємозв'язку цього показника з показниками обсягу реалізації продукції, доходів і витрат підприємства. Система цього взаємозв'язку, що одержала назву "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку" [Cost – Volume – Profit Relationship; CVP], дозволяє виділити роль окремих факторів у формуванні операційного прибутку і забезпечити ефективне керування цим процесом на підприємстві.

У процесі керування формуванням операційного прибутку на основі системи "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку" підприємство вирішує ряд задач:

1. Визначення обсягу реалізації продукції, що забезпечує беззбиткову операційну діяльність протягом короткого періоду. Графічно "крапка беззбитковості" (чи "поріг рентабельності") операційної діяльності підприємства в короткому періоді, протягом якого не міняються рівень цін на продукцію, рівень перемінних витрат і сума постійних витрат.

2. Визначення обсягу реалізації продукції, що забезпечує беззбиткову операційну діяльність у тривалому періоді.

Операційна діяльність у тривалому періоді в порівнянні з коротким періодом перетерплює наступні основні зміни:

а) з ростом обсягу реалізації продукції періодично зростають постійні операційні витрати. Це зв'язано зі збільшенням парку використовуваних машин і устаткування (що приводить до росту амортизаційних відрахувань), підвищенням чисельності працівників апарата керування (що приводить до росту витрат на його зміст і т.п.);

б) з насиченням ринку в результаті росту обсягу реалізації продукції підприємство змушене знижувати рівень цін, що приводить до відповідного зменшенню темпів росту чистого операційного доходу;

в) за рахунок більш ощадливого використання сировини і матеріалів, росту продуктивності праці операційного персоналу, укрупнення партій закупуваної сировини і продукції, що відвантажуються, поступово знижується рівень перемінних операційних витрат на одиницю продукції.

Усі ці зміни в силу взаємозв'язку розглянутих факторів з операційним прибутком істотно впливають на формування її суми.

3. Визначення необхідного обсягу реалізації продукції, що забезпечує досягнення запланованої (цільовий) суми валового операційного прибутку. Ця задача може мати і зворотню постановку: визначення планової суми валового операційного прибутку при заданому плановому обсязі реалізації продукції.

4. Визначення суми "межі безпеки" (чи "запасу міцності ") підприємства, тобто розміру можливого зниження обсягу реалізації продукції у вартісному вираженні при несприятливій кон'юктурі товарного ринку, що дозволяє йому здійснювати прибуткову діяльність, визначає можливі границі маневру підприємства як у ціновій політиці, так і в зниженні натурального

обсягу виробництва і реалізації продукції в процесі здійснення операційної діяльності в несприятливих ринкових умовах (зниження попиту, посилення конкуренції і т.п.).

5. Визначення необхідного обсягу реалізації продукції, що забезпечував би досягнення запланованого обсягу маржинального прибутку.

6. Визначення необхідного обсягу реалізації продукції, що забезпечував би досягнення запланованого обсягу чистого операційного прибутку.

7. Визначення можливих результатів росту суми валового операційного прибутку при оптимізації співвідношення постійних і перемінних операційних витрат. Алгоритм і графік, зв'язані з реалізацією цієї задачі, будуть докладно розкриті при розгляді питання операційного левериджа.

Таким чином, механізм керування різними видами операційного прибутку підприємства з використанням системи "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку" заснований на її залежності ("чутливості") від наступних основних факторів:

а) обсягу реалізації продукції у вартісному чи натуральному вираженні;

б) суми і рівня чистого операційного доходу;

в) суми і рівня перемінних операційних витрат;

г) суми постійних операційних витрат;

д) співвідношення постійних і перемінних операційних витрат;

е) суми податкових платежів, здійснюваних за рахунок прибутку.

Ці показники можуть розглядатися як основні фактори формування суми різних видів операційного прибутку, впливаючи на який можна одержати необхідні результати.

Розділ II. Аналіз та управління прибутком від операційної діяльності АТ «САНА»

2.1. Аналіз показників прибутковості АТ «САНА»

Показник прибутковості є дуже важливим для залучення капіталу та успішного фінансування розвитку підприємства. Інвестори, акціонери та фінансові менеджери приділяють значну увагу аналізу прибутковості підприємства. Ретельному дослідженню підлягає використання різних активів підприємства, оскільки підвищення їх віддачі дозволяє зменшувати його витрати.

Види прибутків, які відображаються у розділі 1 звіту про фінансові результати, є найбільш загальними показниками прибутковості підприємства і характеризують їх абсолютну величину. Проте при проведенні фінансового аналізу важливо знати, наскільки ефективно (прибутково) використовувалися всі засоби, що забезпечили отримання конкретного доходу. Для ефективного комплексного вимірювання прибутковості використовується система відносних показників (коефіцієнтів), визначення яких базується на співвідношенні окремих статей фінансової звітності та даних бухгалтерського обліку

1. Коефіцієнт прибутку на загальні інвестиції (П1) характеризує відношення суми прибутку від звичайної діяльності до оподаткування і сплачених відсотків (відсотки за довгостроковими зобов'язаннями) до загальних інвестицій (довгострокові зобов'язання і власний капітал) підприємства.

Цей коефіцієнт показує, наскільки ефективно використовувалися фінансові інвестиції, тобто який дохід одержує підприємство на грошову одиницю (тис. грн.) інвестованих у нього коштів:

$$П1 = \frac{\text{Прибуток до оподаткування (рядок 170 звіту про фінансові результати) плюс виплачувані відсотки (з рядка 140 звіту про фінансові результати)}}{\text{Довгострокові зобов'язання (рядок 480 пасиву балансу) плюс власний капітал (рядок 380 пасиву балансу)}}$$

Коефіцієнт П1 також характеризує ефективність управління фінансовими інвестиціями та побічно — досвід і компетенцію керівництва. Оскільки сума податку на прибуток від звичайної діяльності визначається за правилами, встановленими державою, і не залежить від конкретного підприємства, найбільш коректним для розрахунку коефіцієнта П1 є використання саме прибутку від звичайної діяльності до його оподаткування. Крім того, прибуток повинен включати компенсацію з виплати відсотків за довгостроковими зобов'язаннями, тому що розміри процентних ставок також установлюються поза підприємством. Ці обставини відображені в чисельнику вищенаведеної формули.

Деякі фінансові аналітики використовують показник чистого прибутку в чисельнику цієї формули, визначаючи тим самим кінцеві результати ефективності використання загальних інвестицій.

2. Коефіцієнт прибутку на власний капітал (коефіцієнт окупності власного капіталу) (П2) характеризує відношення чистого прибутку до власного капіталу підприємства:

$$П2 = \frac{\text{Чистий прибуток (рядок 220 звіту про фінансові результати)}}{\text{Власний капітал (рядок 380 пасиву балансу)}}$$

Цей коефіцієнт показує, наскільки ефективно використовувався власний капітал, тобто який дохід одержало підприємство на грошову одиницю (тис. грн.) власних коштів. Показник особливо важливий для акціонерів, оскільки характеризує рівень ефективності використання вкладених ними грошей, а також служить основним критерієм при оцінці рівня котирування на фондовій біржі акцій даного підприємства.

3. Коефіцієнт прибутку на загальні активи (П3) характеризує відношення чистого прибутку до загальної суми активів підприємства:

$$П3 = \frac{\text{Чистий прибуток (рядок 220 звіту про фінансові результати)}}{\text{Загальна вартість активів (рядок 280 активу балансу)}}$$

Цей коефіцієнт є вимірником ефективності використання всіх активів (фондовіддачі), якими володіє підприємство, і показує дохід, одержаний на

грошову одиницю активів. Якщо ПЗ, виражене у відсотках, менше процентної ставки на довгострокові кредити, то ситуація повинна розглядатися як несприятлива.

4. Коефіцієнт валового прибутку (валова маржа) (П4) характеризує відношення різниці між чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства:

$$П4 = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації (рядок 035 звіту про фінансові результати)} - \text{Собівартість реалізації (рядок 040 звіту про фінансові результати)}}{\text{Чистий дохід від реалізації (рядок 035 звіту про фінансові результати)}}$$

Цей коефіцієнт показує «межу валового прибутку», тобто його частку, яка припадає на грошову одиницю чистого (без урахування цінкових податків) доходу від реалізації продукції, і є одним з найважливіших для менеджерів підприємства. Він дозволяє визначити суму, яка залишається після вирахування собівартості реалізованої продукції на покриття інших витрат (інших операційних витрат, відсотків за кредит, податку на прибуток) та утворення чистого прибутку. Визначивши коефіцієнт П4, можна легко знайти частку собівартості реалізованої продукції, що припадає на грошову одиницю чистого доходу від реалізації продукції, яка дорівнює $(1 - П4)$.

Цей показник відображає взаємодію декількох чинників, таких, як ціни, обсяги виробництва і собівартість. Його підвищення може бути наслідком зниження собівартості продукції або свідчити про сприятливу кон'юнктуру ринку.

5. Коефіцієнт прибутку від операційної діяльності (операційна маржа) (П5) характеризує відношення прибутку від операційної діяльності до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства:

$$П5 = \frac{\text{Операційний прибуток (рядок 100 звіту про фінансові результати)}}{\text{Чистий дохід від реалізації (рядок 035 звіту про фінансові результати)}}$$

Коефіцієнт П5 є приблизною мірою рівня операційного левереджу (використання боргів для фінансування інвестицій), якого може досягти підприємство. Він визначає, який операційний прибуток припадає на грошову одиницю чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Високі операційні прибутки можуть вказувати на ефективний контроль за собівартістю продукції або на те, що виручка зростає швидше, ніж операційні витрати. Аналізу підлягають причини, наслідком яких є зростання чи падіння величини П5, щоб визначити, наскільки ефективно працює підприємство й чи швидше від витрат зростають ціни на продукцію.

6. Коефіцієнт чистого прибутку (П6) характеризує відношення чистого прибутку до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства:

$$П6 = \frac{\text{Чистий прибуток (рядок 220 звіту про фінансові результати)}}{\text{Чистий дохід від реалізації (рядок 035 звіту про фінансові результати)}}$$

Цей коефіцієнт показує величину чистого прибутку, одержаного підприємством на грошову одиницю чистої виручки від реалізації продукції. Коефіцієнт П6 належить до показників прибутковості, які зумовлюються всією діяльністю підприємства. Як правило, підприємства, де менеджмент на високому рівні, мають вищі прибутки, оскільки вони краще розпоряджаються своїми ресурсами. Коефіцієнт П6 буде підвищуватись, коли підприємство зменшуватиме свої витрати за будь-якого обсягу товарообігу.

Проаналізуємо показники прибутковості АТ «САНА» на основі звіту про фінансові результати

Розділ І. Фінансові результати

За своєю структурою розділ І Звіту про фінансові результати поділяється на такі частини:

Фінансові результати від звичайної діяльності:	рядки 010 – 195
Фінансові результати операційної діяльності	<i>рядки 010 – 105</i>
Фінансові результати іншої діяльності	<i>рядки 110 – 160</i>
Результат надзвичайних подій:	
доходи	рядок 200
витрати	рядок 210

Звичайна діяльність – будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення.

Основна діяльність – операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Надзвичайна подія – подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вона повторюватиметься періодично або в кожному наступному звітному періоді.

Інформація, наведена в цьому розділі, надає змогу користувачам оцінити величину отриманого чистого прибутку (збитку), що підлягає розподілу між акціонерами у вигляді дивідендів. Крім того, дані цього розділу використовуються для розрахунку різних коефіцієнтів з метою здійснення аналізу господарської діяльності підприємства.

У розділі I інформація про доходи (витрати) та прибутки (збитки) наводиться у розрізі різних видів діяльності підприємства, що надає змогу користувачам фінансової звітності здійснювати оцінку як результатів основної діяльності підприємства, так і результатів іншої діяльності, що не відбувається на постійній основі.

Важливість відокремлення операцій, що відносяться до надзвичайних подій, полягає в тому, що завдяки такій класифікації досягається можливість

прогнозувати майбутні доходи та витрати без урахування впливу надзвичайних статей, тобто нетипових для даного підприємства операцій.

Розділ II. Елементи операційних витрат

Інформація, відображена в цьому розділі, є корисною для проведення аналізу структури витрат за економічно однорідними елементами. Ця інформація також застосовується для розрахунку макроекономічних показників за системою національних рахунків.

Згідно з п. 38 ПБО 3 “Звіт про фінансові результати” у цьому розділі наводяться відповідні елементи операційних витрат (на виробництво і збут, управління та інші операційні витрати), які зазнало підприємство у процесі своєї діяльності протягом звітного періоду, за вирахуванням внутрішнього обороту, тобто за вирахуванням тих витрат, які становлять собівартість продукції (робіт, послуг), виробленої і спожитої підприємством.

Розділ III. Розрахунок показників прибутковості акцій

Третій розділ Звіту про фінансові результати обов’язково заповнюють відкриті акціонерні товариства (ВАТ), акції яких відповідно до Закону України “Про господарські товариства” можуть поширюватися через відкриту підписку і купівлю-продаж на біржах.

Закриті акціонерні товариства можуть також заповнювати цей розділ. У цьому випадку вони повинні здійснювати розрахунки показників із застосуванням ПБО 24 “Прибуток на акцію”.

У повному обсязі показники прибутковості акцій розкриваються у річній звітності:

- заповнюються всі п’ять показників третього розділу:
 - середньорічна кількість простих акцій;
 - скоригована середньорічна кількість простих акцій;
 - чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію;
 - скоригований чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію;
 - дивіденди на одну просту акцію;
- у Примітках до фінансової звітності наводяться відповідні пояснення.

Відповідно до п. 17 ПБО 24 у проміжній (квартальній) фінансовій звітності наводяться лише показники чистого прибутку на одну просту акцію і скоригованого чистого прибутку на одну просту акцію (рядки 320 та 330 відповідно).

Показник “прибуток на акцію” (ПНА) використовується для прийняття рішень про інвестиції як показник, який відображає суму чистого прибутку звітного періоду, що припадає на одну просту акцію в обігу.

Економічний зміст ПНА полягає в тому, що він розкриває ефективність використання підприємством ресурсів, отриманих від власників простих акцій. Тому застосування усіма ВАТ однакової методики розрахунку цього показника і послідовне дотримання її під час подання фінансової звітності має важливе значення.

Порядок складання звіту

Розділ I “Фінансові результати” складається виходячи з даних за рахунками класу 7 та 9 Плану рахунків. Взаємозв’язок між статтями цих розділів Звіту про фінансові результати та рахунками Плану рахунків наведено у Додатку А.

Правильність заповнення Звіту про фінансові результати перевіряється шляхом звірки рядків 220 (225) із сальдо за рахунком 79 “Фінансові результати” (у разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються щомісячно) або з розрахунковою сумою, що є різницею між сукупним кредитовим сальдо рахунків класу 7 та сукупним дебетовим сальдо рахунків класу 9.

Розділ II. “Елементи операційних витрат” Звіту про фінансові результати складається з використанням інформації:

- накопиченої на рахунках класу 8, або
- шляхом аналізу кредитових оборотів рахунків запасів, зносу необоротних активів, забезпечень, кредиторської заборгованості тощо.

Взаємозв’язок між статтями цього розділу Звіту про фінансові результати та рахунками Плану рахунків наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

**Взаємозв'язок між статтями Звіту про фінансові результати
та рахунками Плану рахунків**

РОЗДІЛ II. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	Визначення статей згідно з ПБО 16 "Витрати"	Джерело інформації	
			У випадку ведення рахунків класу 8	Рахунки класу 8 не використовуються
1	2	3	4	5
Матеріальні затрати	230	<p>п. 22. До складу елемента "Матеріальні затрати" включається вартість витрачених у виробництві (крім продукту власного виробництва):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ сировини й основних матеріалів; ▪ купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів; ▪ палива й енергії; ▪ будівельних матеріалів; ▪ запасних частин; ▪ тари й тарних матеріалів; ▪ допоміжних та інших матеріалів 	<p>Дебетовий оборот рахунку 80 "Матеріальні витрати"</p> <p><i>(за вирахуванням продукції, виробленої і спожитої самим підприємством)</i></p>	<p>Кредитові обороти рахунків запасів</p> <p><i>(за вирахуванням продукції, що виробленої і спожитої самим підприємством)</i></p>

Назва статті	Код рядка	Визначення статей згідно з ПБО 16 “Витрати”	Джерело інформації	
			У випадку ведення рахунків класу 8	Рахунки класу 8 не використовуються
1	2	3	4	5
Витрати на оплату праці	240	<p>п. 23. До складу елемента “Витрати на оплату праці” включаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ заробітна плата за окладами й тарифами, ▪ премії та заохочення, ▪ матеріальна допомога, ▪ компенсаційні виплати, ▪ оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу, ▪ інші витрати на оплату праці 	<p>Дебетовий оборот рахунку 81 “Витрати на оплату праці” <i>(за вирахуванням робіт та послуг, вироблених і спожитих самим підприємством)</i></p>	<p>Кредитові обороти рахунків: 66 “Розрахунки з оплати праці”; 47 “Забезпечення наступних витрат і платежів” <i>(за вирахуванням робіт та послуг, вироблених і спожитих самим підприємством)</i></p>
Відрахування на соціальні заходи	250	<p>п. 24. До складу елемента “Відрахування на соціальні заходи” включаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ відрахування на пенсійне забезпечення, ▪ відрахування на соціальне страхування, ▪ страхові внески на випадок безробіття, ▪ відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства, ▪ відрахування на інші соціальні заходи 	<p>Дебетовий оборот рахунку 82 “Відрахування на соціальні заходи” <i>(за вирахуванням робіт та послуг, вироблених і спожитих самим підприємством)</i></p>	<p>Кредитові обороти рахунків: 65 “Розрахунки за страхуванням”; 47 “Забезпечення наступних витрат і платежів” <i>(за вирахуванням робіт та послуг, вироблених і спожитих самим підприємством)</i></p>
Амортизація	260	<p>п. 25. До складу елемента “Амортизація” включається сума нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів</p>	<p>Дебетовий оборот рахунку 83 “Амортизація”</p>	<p>Кредитовий оборот рахунку 13 “Знос необоротних активів”</p>
Інші операційні витрати	270	<p>п. 26. До складу елемента “Інші операційні витрати” включаються витрати операційної діяльності, які не увійшли до складу елементів, наведених в пп.22 – 25 ПБО 16</p>	<p>Дебетовий оборот рахунку 84 “Інші операційні витрати” <i>(за вирахуванням собівартості продукції)</i></p>	<p>Кредитові обороти відповідних рахунків <i>(за вирахуванням собівартості продукції (робіт, послуг),</i></p>

		“Витрати”, зокрема, витрати на відрядження, на послуги зв'язку, плата за розрахунково-касове обслуговування тощо	<i>(робіт, послуг, виробленої і спожитої підприємством)</i>	<i>виробленої і спожитої підприємством)</i>
Разом	280	Ряд. 250 = Сума рядків 230, 240, 250, 260,270		

Розділ III “Розрахунок показників прибутковості акцій” Звіту про фінансові результати складається, виходячи з вимог ПБО 3 “Звіт про фінансові результати” та ПБО 24 “Прибуток на акцію”.

Чистий прибуток (збиток), що припадає на одну просту акцію

Чистий прибуток (збиток), що припадає на одну просту акцію (далі – ПНА), обчислюється за допомогою ділення чистого прибутку (збитку) періоду, які належать власникам простих акцій, на середньорічну кількість простих акцій, що знаходяться в обігу протягом цього періоду.

Особливості розрахунку цього показника ПНА відповідно до виду інструментів капіталу АТ, які знаходяться в обігу, узагальнені в табл. 2.2

Таблиця 2.2

Складники ПНА відповідно до інструментів капіталу АТ «САНА»

Показник	Інструменти капіталу ВАТ, які знаходились в обігу протягом звітного періоду	
	Лише прості акції	Прості та привілейовані акції
Чисельник ПНА	Чистий прибуток (збиток) звітного періоду	Чистий прибуток (збиток) звітного періоду <i>мінус</i> сума дивідендів на привілейовані акції
Знаменник ПНА	Середньорічна кількість простих акцій в обігу	Середньорічна кількість простих акцій в обігу

Для заповнення рядка 320 розділу III Звіту про фінансові результати слід виконати три кроки.

Крок 1. Розрахунок чисельника ПНА

- 1) визначаємо чистий прибуток (збиток) звітного періоду (рядки 220, 225 розділу I Звіту про фінансові результати, підготовленого відповідно до вимог ПБО 3);
- 2) вираховуємо з чистого прибутку звітного періоду (додаємо до чистого збитку) дивіденди, нараховані власникам привілейованих акцій.

Розрахунок чисельника ПНА

Чистий прибуток звітного періоду склав 60 тис. грн. Після дати балансу були оголошені дивіденди:

- 1 грн. на одну просту акцію, яка знаходиться в обігу (табл. 2.4), та
- 20 грн. на одну привілейовану акцію, (1 000 шт.)

Таким чином, чисельник ПНА становитиме: $60\,000 - 20 \times 1\,000 = 40\,000$ (грн.)

Слід зауважити, що визначення чистого прибутку (збитку) залежить від виду дивідендів, які припадають на привілейовані акції (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Вплив дивідендів за привілейованими акціями на чистий прибуток (збиток), який належить власникам простих акцій

Звітний період	Оголошення дивідендів на привілейовані акції	Необхідність коригувань чистого прибутку (збитку) відповідно до виду дивідендів на привілейовані акції	
		Некумулятивні	Кумулятивні
Поточний	Не оголошуються	Не потрібні	Потрібні
Поточний	Оголошуються	Потрібні	Потрібні
Минулі	Оголошуються	Не потрібні	Не потрібні

Крок 2. Визначення знаменника ПНА

З цією метою на підставі даних обліку розраховується середньорічна кількість простих акцій, які знаходилися в обігу протягом звітного періоду, за формулою середньозваженої.

Для розрахунку середньорічної (середньозваженої – за менший ніж рік період) кількості простих акцій, що перебувають в обігу, використовуються дані реєстру акціонерів на перше число кожного місяця звітного періоду чи на іншу дату, якщо зміни в кількості акцій в обігу відбувалися на іншу, ніж початок місяця дату.

Таблиця 2.4

Господарські операції АТ «САНА»

Господарська операція		Випущені прості акції	Придбані акції власної емісії	Акції в обігу після здійснення операції	
Номер та дата	Зміст				
1	2	3	4	5	6
1	1 січня звітного року	Кількість акцій на початок звітного періоду	2 500	-	2 500
2	1 червня звітного року	Випуск нових акцій за грошові кошти	2 500	-	5 000
3	1 грудня звітного року	Придбання власних акцій за грошові кошти	-	2 000	3 000
4	31 грудня звітного року	Кількість акцій на кінець звітного періоду	5 000	2 000	3 000

Розрахунок:

Середньорічна
кількість простих

акцій, які $= (2\,500 \times 5/12) + (5\,000 \times 6/12) + (3\,000 \times 1/12) \approx 3\,79$
знаходилися в (простих акцій),
обігу протягом
звітного періоду

де 5/12, 6/12, 1/12 – часовий зважений коефіцієнт.

Часовий зважений коефіцієнт – частка від ділення загальної кількості днів (місяців), протягом яких акції перебували в обігу, на кількість днів (місяців) у році.

При розрахунку часового зваженого коефіцієнта допускається приймати період обігу акцій не в днях, а в місяцях, якщо випуск, викуп і анулювання акцій здійснюється з першого числа місяця.

Результат розрахунку записується у рядок 300 розділу III Звіту про фінансові результати (табл. 2.5).

Крок 3. Обчислення ПНА шляхом ділення чистого прибутку, який належить власникам простих акцій, на середньорічну кількість цих акцій в обігу.

ПНА дорівнює: $40\,000 : 3\,792 = 10,55$ (грн. /акцію).

Розраховане значення ПНА буде відображено у рядку 320 розділу III Звіту про фінансові результати (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

III. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Середньорічна кількість простих акцій	300	3 792	
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	310		
Чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	320	10,55	
Скоригований чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	330		
Дивіденди на одну просту акцію	340		

Якщо в акціонерного товариства в результаті підрахунку показників дохідності акцій виходить не прибуток, **збиток на одну просту акцію**, то цей показник наводиться в дужках.

Застосування середньорічної (середньозваженої) величини простих акцій в обігу дає змогу враховувати зміни акціонерного капіталу залежно від кількості акцій, що випускаються та вилучаються з обігу. В цьому випадку акціонерний капітал включається до розрахунку ПНА в тій мірі, у якій він безпосередньо бере участь у створенні чистого прибутку ВАТ.

Як правило, прості акції включаються до розрахунку середньорічної їх кількості з дати випуску.

Таблиця 2.6

Дати включення простих акцій до обчислення середньозваженої кількості простих акцій в обігу (п. 6 ПБО 24)

Особливості (мета) випуску простих акцій	Дата включення простих акцій до обчислення середньозваженої кількості простих акцій, які знаходились в обігу
1. Обмін на грошові кошти	Дата виникнення дебіторської заборгованості за розрахунками з учасниками
2. Обмін на інші, ніж грошові кошти, активи	Дата визнання активу товариством
3. Обмін на послуги товариства	Дата надання послуг
4. Виплати дивідендів простими чи привілейованими акціями	Дата виплати дивідендів
5. Конвертація фінансового зобов'язання в прості акції або сплата відсотків за цим фінансовим зобов'язанням	Дата припинення нарахування відсотків або (у разі відсутності відсотків) дата погашення фінансового зобов'язання
6. Для погашення зобов'язання товариства	Дата погашення зобов'язання
7. Часткова оплата придбання іншого підприємства	Дата придбання
8. Випуск у разі виконання певних умов (акції з відкладеним розміщенням)	Дата виконання зазначених умов

Скоригований чистий прибуток (збиток) на акцію

Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію визначається діленням скоригованого чистого прибутку (збитку) на скориговану середньорічну кількість простих акцій в обігу.

Скоригований чистий прибуток (збиток) – чистий прибуток (збиток) після вирахування дивідендів на привілейовані акції, скоригований на вплив розбавляючих простих акцій.

Скоригована середньорічна кількість простих акцій – середньорічна кількість простих акцій в обігу, скоригована на кількість потенційних простих акцій.

Скоригований ПНА відображає максимально можливу ступінь зменшення прибутку (збільшення збитку) на одну просту акцію товариства у разі конвертації розбавляючих потенційних простих акцій без відповідного збільшення активів товариства.

Потенційні прості акції – це фінансовий інструмент або інша угода, за якою у майбутньому його власнику надається право на прості акції.

До них відносяться:

- облігації, які можна конвертувати у прості акції;
- привілейовані акції, які можуть бути конвертовані в прості акції;
- варанти на акції;
- опціони на акції;
- акції, які можуть бути придбані за спеціальними програмами для працівників;
- угоди, учасники яких матимуть право на отримання простих акцій у разі виконання вимог, передбачених цими угодами.

Фінансовий інструмент – контракт, який одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу в іншого.

Розбавляюча потенційна проста акція – фінансовий інструмент або інша угода, конвертація яких у прості акції приведе до зменшення чистого прибутку (збільшення чистого збитку) на одну просту акцію від звичайної діяльності у майбутньому.

Антирозбавляюча потенційна проста акція – фінансовий інструмент або інша угода, конвертація яких у прості акції приведе до збільшення чистого прибутку (зменшення чистого збитку) на одну просту акцію від звичайної діяльності у майбутньому.

Розглянемо основні кроки визначення скоригованого ПНА.

Крок 1. Розрахунок чисельника скоригованого ПНА

Для цього необхідно визначити наявність у товариства фінансових інструментів, що є потенційними простими акціями, та оцінити їх вплив на суму чистого прибутку, який належить власникам простих акцій.

До розрахунку скоригованого ПНА необхідно включити лише такі потенційні прості акції, які мають розбавляючий вплив на ПНА, тобто зменшують його значення. Оцінка впливу здійснюється для кожного виду потенційних простих акцій (кожного випуску, серії випусків даного виду акцій) на суму чистого прибутку.

З метою обчислення *чисельника скоригованого прибутку на акцію* чисельник, визначений для прибутку на акцію (чистий прибуток (збиток) за вирахуванням дивідендів на привілейовані акції), слід відкоригувати наступним чином, враховуючи сплату податків:

- збільшити на суму дивідендів, визнаних у звітному періоді, на розбавляючі потенційні прості акції, оскільки ці дивіденди бралися до уваги при обчисленні чистого прибутку за період;
- збільшити на суму відсотків, визнаних у періоді, які пов'язані з розбавляючими потенційними простими акціями;
- врахувати будь-які зміни в доході або витратах, які будуть наслідком конвертування розбавляючих потенційних простих акцій.

Потенційні прості акції в цьому випадку вважаються антирозбавляючими, тому що вони збільшують суму чистого прибутку на акцію. Сума скоригованого ПНА складає 2,31 грн. на просту акцію, що на 0,31 грн. більше суми чистого ПНА. Відповідно до ПБО 24 такі фінансові інструменти виключаються з обчислення скоригованого ПНА.

Крок 2. Розрахунок знаменника скоригованого ПНА

Для розрахунку знаменника скоригованого ПНА знаменник, визначений для ПНА, слід збільшити на середньорічну кількість простих акцій, які були б в обігу, якщо припустити конвертування всіх розбавляючих потенційних простих акцій. При цьому розбавляючі потенційні прості акції слід вважати конвертованими на початок звітної періоду або, якщо це відбулося пізніше, на дату випуску потенційних простих акцій.

Отже, під час складання фінансової звітності за 2013 рік:

- для облігацій, що були випущені 1 вересня 2013 року і конвертуються у прості акції, буде вважатися, що всі такі облігації конвертовані у прості акції з 1 січня 2014 року;
- для потенційних простих акцій, які випущені 25 травня 2014 року, коригування чисельника і знаменника чистого ПНА буде відбуватися саме з цієї дати.

Кількість потенційних простих акцій включається до розрахунку скоригованого чистого прибутку на одну просту акцію за період перебування їх в обігу (п. 14 ПБО 24).

Розрахунок здійснюється за кожним класом і випуском простих акцій.

Крок 3. Обчислення скоригованого ПНА

Скоригований чистий прибуток, який відноситься до власників простих акцій, ділиться на середньозважену кількість цих акцій в обігу протягом звітного періоду, скоригований на вплив розбавляючих потенційних простих акцій.

Розглянемо кроки 1–3 на прикладі облігацій, які конвертуються у прості акції (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Обчислення скоригованого ПНА в результаті конвертування облігацій

Показники	Значення
Чистий прибуток за звітний рік, грн.	3 000
Прості акцій в обігу	1 550
ПНА, грн. на просту акцію	1,94
Кількість 10 % облігацій, які можна конвертувати в прості акції	100
Вартість облігацій, які можна конвертувати, грн.	1 000
Умови конвертації: 10 облігацій конвертуються в 2 прості акції	
Витрати на відсотки ¹ поточного звітного періоду за облігаціями, які можна конвертувати, грн.: $1\ 000 \times 0,10 =$	100

¹ Внаслідок припущення про конвертацію облігацій на початок року згідно з ПБО 24 вважається, що вони не будуть в обігу і немає потреби у витратах на сплату відсотків на облігації. Витрати на відсотки, заощаджені за цією гіпотезою (“якщо конвертовані”), дорівнюють 100 грн. У наведеному прикладі облігації відображаються в обліку за їх номінальною вартістю. Якщо облігації були б випущені з дисконтом або премією, заощаджені витрати на відсотки включали б також амортизацію дисконту, яка виникає після первісного визнання компонента зобов'язань.

Витрати на податок на прибуток ² , пов'язані з витратами на відсотки на облігації, грн. (ставка податку на прибуток – 30%):	$100 \times 0,30 =$	30
Скоригований чистий прибуток ³	$3\,000 + 100 - 30 =$	3 070
Скоригована кількість простих акцій в обігу Кількість простих акцій, які будуть отримані в результаті конвертування облігацій з розрахунку 10 облігацій у 2 прості	$100 / 10 \times 2 =$	20
Кількість простих акцій для обчислення скоригованого ПНА:	$1\,550 + 20 =$	1 570
Скоригований ПНА Чисельник, поділений на знаменник, грн./ акцію:	$3\,070 / 1\,570 =$	1,96

Отже, внаслідок конвертації облігацій очікується зростання скоригованого чистого прибутку на одну просту акцію. Відповідно до п.13 ПБО 24 такі фінансові інструменти не повинні включатись до розрахунку скоригованого ПНА.

Згідно з ПБО 3 у розділі III Звіту про фінансові результати відображається також показник, який розраховується шляхом ділення суми оголошених дивідендів на кількість простих акцій, за якими сплачуються ці дивіденди (табл. 2.8). Припустимо, що вони складають 5 грн. на одну просту акцію.

Отже, використовуючи дані прикладу 1, розділ III матиме такий вигляд (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

III. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ АТ «САНА»

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Середньорічна кількість простих акцій	300	3 792	
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	310	3 792	
Чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	320	10,55	
Скоригований чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	330	10,55	
Дивіденди на одну просту акцію	340	5	

² Відповідно до припущення, поясненого в попередній примітці, сума відсотків на облігації вже не вираховується з прибутку до оподаткування, тому він зростає на 100 грн. Це, в свою чергу, збільшить суму податку на прибуток на 30 грн.

³ ПБО 24, п.9.

Відповідно до вимог п. 15 ПБО 24 чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію та скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію за звітний та попередній роки підлягають перерахунку, якщо кількість простих акцій в обігу змінюється у результаті подій, що не мають впливу на зміни активів товариства.

2.2. Аналіз динаміки операційного прибутку АТ «САНА» та оцінка факторів, що обумовлюють його розмір.

Аналіз динаміки операційного прибутку підприємства, а особливо оцінка факторів, що обумовлюють його розмір є дуже важливим для будь-якого типу підприємства будь-якої форми власності.

Оскільки саме цей аналіз дозволяє визначити сукупну вартість прибутку підприємства, дослідити вплив його окремих складових частин на фінансову діяльність підприємства, визначити ступінь ефективності та оцінити позитивні та негативні моменти в управлінні ними, дозволяє розглянути можливі тенденції розвитку та змін у розмірі прибутку від операційної діяльності підприємства.

Розробка стратегії управління прибутком передбачає дослідження динаміки прибутку та рентабельності, оцінку факторів, що обумовлюють їх величину, а також визначення достатності прибутку для вирішення завдань виробничого і соціального розвитку підприємства. Аналіз прибутку базується на використанні наступних джерел інформації: форма № 2 "Звіт про фінансові результати"; форма № 1-кр "Звіт про товарооборот"; форма № 1 "Баланс".

Аналіз формування та використання прибутку підприємства проводиться в декілька етапів (рис. 2.1.1.).

Розглянемо методику проведення кожного етапу аналітичної роботи.

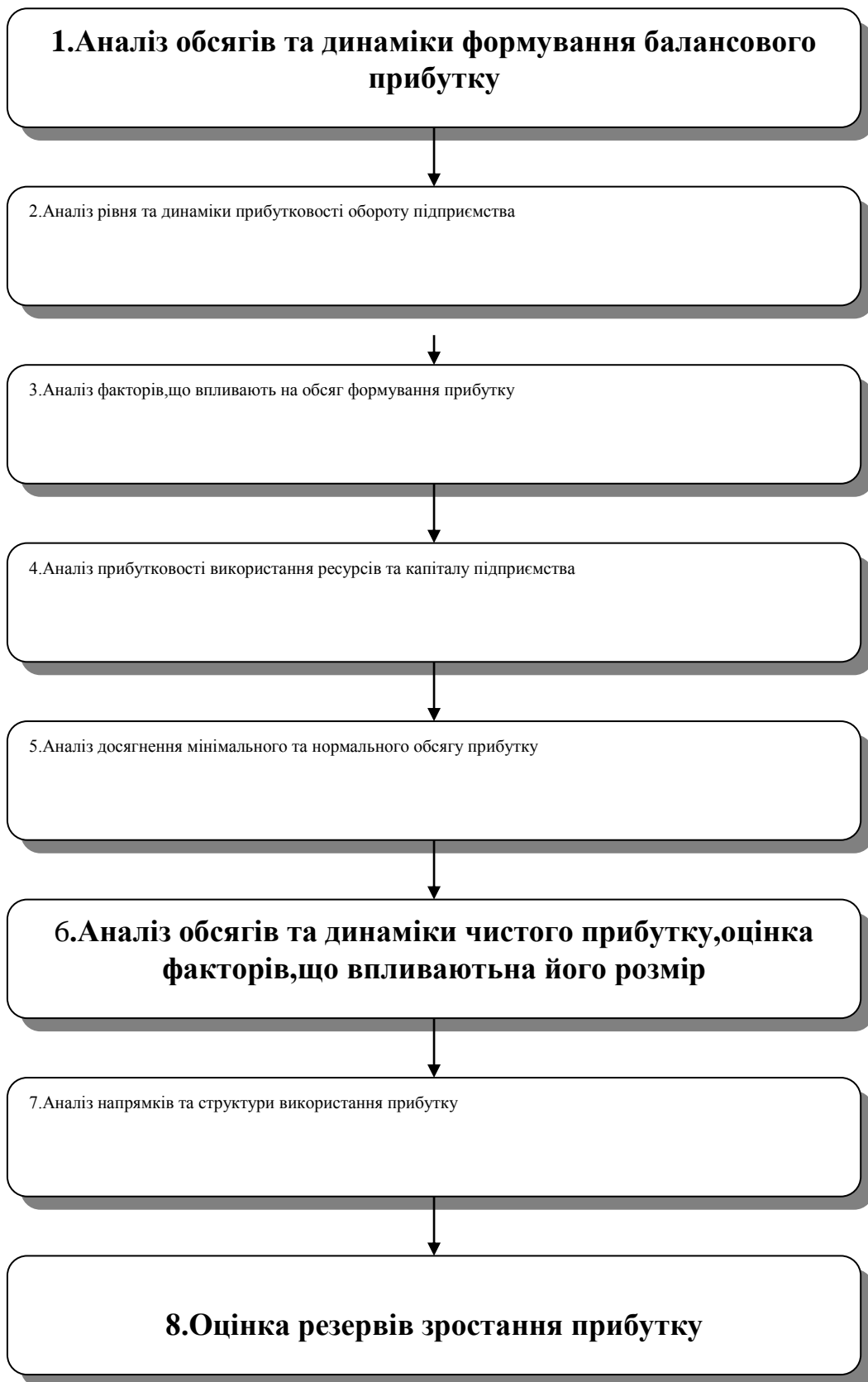

Рис. 2.9 Послідовність проведення аналізу прибутку підприємства

Аналіз обсягів та динаміки формування балансового прибутку в цілому по підприємству передбачає обчислення абсолютної та відносної

зміни в обсязі одержаного балансового прибутку, визначаються та аналізуються джерела його формування: прибуток від торговельної діяльності, іншої реалізації, позареалізаційних операцій, — оцінюється вклад кожного джерела в формування загального обсягу прибутку.

Варто звернути увагу, що основним джерелом формування балансового прибутку для торговельного підприємства є прибуток від реалізації товарів. Позареалізаційні операції, які безумовно є доцільним резервом збільшення обсягу прибутку, не можуть домінувати, оскільки це не відповідає генеральній стратегії розвитку торговельного підприємства. Якщо такий факт має місце, це свідчить про диверсифікацію напрямків діяльності підприємства, втрату чисто торгового спрямування, а відповідно і конкурентних переваг на ринку товарів.

Аналіз динаміки прибутковості обороту торговельного підприємства визначається порівнянням прибутку від реалізації товарів та товарообороту і показує розміри формування прибутку на одиницю товарообороту або питому вагу прибутку в ціні реалізації товарів. Аналіз прибутковості обороту передбачає обчислення рівня показника та його порівняння з рівнем, досягнутим у попередніх періодах.

Аналізуючі обсяги та динаміку чистого прибутку підприємства необхідно визначити обсяг формування чистого прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків та інших обов'язкових платежів з прибутку; аналізуються абсолютні та відносні зміни в обсягах його формування.

Взаємозв'язок між балансовим (БП) і чистим прибутком (ЧП) підприємства відображає наступна модель:

$$\text{ЧП} = \frac{\text{БП} \cdot (100 - \text{П})}{100}, \quad (2.1.)$$

Де:

II - частка податкових та інших платежів в обсязі балансового прибутку підприємства, відсотків.

Використання даної моделі дозволяє здійснити кількісну оцінку факторів, що впливають на розмір чистого прибутку: зміна обсягу балансового прибутку та зміна умов, порядку і розмірів оподаткування.

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки прибутку АТ «САНА»

(грн. / %)

№	Показник	Обсяг (тис. грн)				Темп приросту (%)		
		I	II	III	IV	II – I	III – II	IV – III
1	Валовий прибуток	812,4	925,9	1716,3	1859,9	13,97	85,37	8,37
2	Прибуток від ОД	50	158,3	280,6	344,5	216,60	77,26	22,77
3	Чистий прибуток	-28,9	49,4	61,6	42,3	270,93	24,70	-31,33

Виходячи з даних таблиці 2.10 можна зробити наступні висновки:

1. Обсяг валового прибутку АТ «САНА» зростав протягом всього 2013 року. Так якщо на I квартал 2013 року цей показник склав 812,4 тис. грн, то вже на четвертий квартал 2013 року цей показник склав 1859,9 тис. грн.

Максимальний темп приросту було зафіксовано у III кварталі 2013 року порівняно до II кварталу (85,37 %), тоді показник валового прибутку склав 1716,3 тис. грн. проти 925,9 тис. грн. у II кварталі.

2. Обсяг прибутку підприємства від операційної діяльності на АТ «САНА» також, як і попередній показник зростав протягом всього року. Так якщо на I квартал 2013 року цей показник склав 50 тис. грн, то вже на четвертий квартал 2013 року цей показник склав 344,5 тис. грн.

Максимальний темп приросту було зафіксовано у II кварталі 2013 року порівняно до I кварталу (216,6 %), тоді показник валового прибутку склав 158,3 тис. грн. проти 50 тис. грн. у I кварталі.

3. Обсяг чистого прибутку підприємства на АТ «САНА» також, як і попередні показники зростав протягом II та III кварталів 2013 року. Так якщо на I квартал 2013 року цей показник складав чистий збиток –28,9 тис. грн, то вже на II квартал 2013 року цей показник склав 49,4 тис. грн, а у III кварталі 2013 року він дорівнював 61,6 тис. грн. Після цього у 4 кварталі 2013 року відбулося невелике зменшення значення цього показника і він склав 42,3 тис.грн.

Максимальний темп приросту було зафіксовано у II кварталі 2013 року порівняно до I кварталу (270,93 %), тоді показник валового прибутку склав 49,4 тис. грн. проти –28,9 тис. грн. у I кварталі.

Крім того у 4 кварталі 2013 року для цього показника було зафіксовано зменшення відносно III кварталу – 31,33 %.

Тепер розглянемо джерела формування чистого операційного прибутку на АТ «САНА» у 2013 році.

Джерелами формування операційного прибутку на АТ «САНА» були:

- товарооборот;
- прибуток від іншої реалізації;
- інші позареалізаційні доходи;
- валовий дохід від реалізації товарів;
- чистий прибуток.

Таблиця 2.11

Аналіз динаміки джерел формування операційного прибутку
АТ «САНА» (грн. / %)

№	Показник	Обсяг (тис. грн)	Темп приросту (%)
---	----------	------------------	-------------------

		I	II	III	IV	II – I	III – II	IV – III
1	Товарооборот	2282,5	3249,2	4680	5961,0	42,35	44,04	27,37
2	Прибуток від іншої реалізації	1,1	0,5	4,4	21,5	-54,55	780,00	388,64
3	Інши позареалізаційні доходи	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
4	Валовий дохід від реалізації товарів	1898,7	2722,1	3893,5	5031,1	43,37	43,03	29,22
5	Чистий прибуток	-28,9	49,4	61,6	42,3	-270,93	24,70	-31,33
6	Операційний прибуток	50	158,3	280,6	344,5	216,60	77,26	22,77

Виходячи з даних таблиці 2.11 розглянемо динаміку джерел, формування операційного прибутку.

Виходячи з даних таблиці 2.11 можна зробити наступні висновки:

1. Основним джерелом формування операційного прибутку АТ «САНА» протягом всього 2013 року був товарооборот – основна складова операційної діяльності, цей показник зростав протягом всього 2013 року. Так якщо на I квартал 2013 року цей показник склав 2282,5 тис. грн, то вже на четвертий квартал 2013 року цей показник склав 5961 тис. грн.

Максимальний темп приросту було зафіксовано у III кварталі 2013 року порівняно до II кварталу (44,04 %), тоді показник валового прибутку склав 4680 тис. грн. проти 3249,2 тис. грн. у II кварталі.

2. Показник валового доходу від реалізації товарів на АТ «САНА» також зростав протягом всього 2013 року. Так якщо на I квартал 2013 року цей показник склав 1898,7 тис. грн, то вже на четвертий квартал 2013 року цей показник склав 5031,1 тис. грн.

Максимальний темп приросту було зафіксовано у II кварталі 2013 року порівняно до I кварталу (43,37 %), тоді показник валового прибутку склав 2722,1 тис. грн. проти 1898,7 тис. грн. у I кварталі.

3. Інших реалізаційних доходів у 2013 році не було, тому протягом всього 2013 року цей показник мав значення нуля й не визначав формування прибутку від операційної діяльності на АТ «СНА».

4. Показник прибутку від іншої реалізації на АТ «СНА» протягом 2013 року був незначним, цей показник також зріс протягом 2013 року однак цей процес відбувався нерівномірно. Так якщо на I квартал 2013 року цей показник склав 1,1 тис. грн, то вже на четвертий квартал 2013 року цей показник склав 21,5 тис. грн. Мінімальне значення показника було зафіксовано у II кварталі 2013 року (0,5 тис. грн.).

Максимальний темп приросту було зафіксовано у III кварталі 2013 року порівняно до II кварталу (780 %).

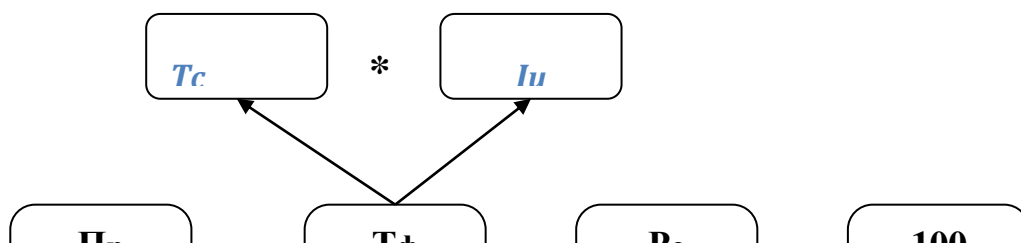
Треба зазначити, що практично всі джерела формування операційного прибутку протягом 2013 року зросли, часом доволі значно.

Обсяг операційного прибутку підприємства від реалізації товарів залежить від великої кількості факторів, найважливішими з яких є;

1. Обсяг товарообороту (в поточних цінах).
2. Фізична маса товарів, що реалізуються (обсяг товарообороту у співставлених цінах).
3. Індекс цін реалізації товарів.
4. Рівень валового доходу.
5. Рівень витрат обігу.
6. Рівень прибутковості обороту.

Взаємозв'язок між названими факторами відображає наступна модель:

$$\text{Пр} = (\text{Тф} * \text{Ро}) / 100 = (\text{ТсІц}(\text{Рвд} - \text{Рво})) / 100,$$

де P_p - обсяг прибутку від реалізації товарів;

T_f - обсяг товарообороту в фактичних (поточних) цінах;

T_c - обсяг товарообороту в співставних цінах;

I_c - індекс зміни цін за період, що аналізується;

P_0 - рівень прибутковості обороту, відсотків до обороту;

$P_{вд}$ - рівень валового доходу, відсотків до обороту після сплати ПДВ;

$P_{во}$ - рівень витрат обігу, відсотків до обороту.

Як видно з наведеної моделі, вплив фактора 1 є сукупним впливом факторів 2 та 3, а вплив фактора 6 кількісно дорівнює різниці між впливом факторів 4 та 5.

Наведена модель дозволяє кількісно оцінити вплив кожного фактора, що включено до її складу на базі застосування методу ланцюгових підстановок або індексного методу.

У зв'язку з тим, що прибуток є функцією від доходів і витрат, для більш глибокого аналізу і виявлення додаткових резервів його росту слід дати кількісну оцінку факторам, що побічно впливають на його величину. До них відносяться: асортиментна структура і склад товарообороту за видами продажу (населенню, дрібний опт, в кредит населенню), структура товарообороту за джерелами надходження товарів (самостійні закупки, через оптові підприємства), за видами комерційних угод (за місцезнаходженням

контрагента, умовами транспортування, страхуванням, формами розрахунків, валютою платежу і т.д.).

Дослідження факторів, що впливають на операційний прибуток, є необхідним, оскільки це дозволяє не тільки дати кількісну оцінку їх впливу в ретроспективному періоді, а й використати виявлені взаємозв'язки для обґрунтування можливої зміни прибутку в перспективі.

Моделювання можливих змін факторів у перспективі та їх вплив на зростання (чи зменшення) прибутку підприємства можна представити графічно

Ціна поділу: $Pr = 10$ ум.грош.од.

ΔTP (товарооборот у порівняльних цінах) - 100 ум.грош.од.

$\Delta Ц$ - 1%

$\Delta P_{вд}$ (рівень ВД) - 0,1%

$\Delta P_{во}$ (рівень витрат обертання) - 0,1%

ΔP_r (рівень рентабельності) - 0,1%

На вісі ординат представлено зміну окремих показників - факторів, що впливають на операційний прибуток: товарообороту в співставних цінах; індексу зміни цін на товари, що реалізуються; рівнів валового доходу, витрат обертання і рентабельності товарообороту. На вісі абсцис відображається зміна прибутку в зв'язку зі зміною цих показників, яка може очікуватися,

Для побудови кожного із графіків, необхідно обчислити можливу зміну прибутку при зміні відповідних факторів. Розрахунки носять імітаційний характер і здійснюються за формулами розрахунку окремих показників рентабельності. При цьому базовими показниками є дані звітного періоду.

Залежності характеризуються прямими, що проходять через центр системи координат, оскільки при незмінності факторів прибуток буде відповідати обсягові, отриманому в базовому періоді .

Кути нахилу прямих характеризують темпи зміни обсягу прибутку під впливом окремих факторів. Кути нахилу до вісі абсцис

($\alpha_i - \alpha_5$) можна визначити так:

$$\operatorname{tg}\alpha = \frac{\Delta\Phi}{\Delta\Pi(\Delta\Phi)},$$

де $\Delta\Phi$ - зміна відповідного фактора;

$\Delta\Pi(\Delta\Phi)$ - зміна прибутку за рахунок зміни відповідного фактора.

На даному етапі визначають фактори, які обумовили зміни в обсягах його формування з окремих джерел, розраховують вплив кожного з них на обсяги формування прибутку.

Об'єктом дослідження є вплив на обсяг формування операційного прибутку таких факторів, як:

Фактори, що обумовлюють обсяг прибутку підприємства:

обсяг товарообороту підприємства;

рівень валового доходу від реалізації товарів;

рівень витрат обігу;

рівень оподаткування прибутку підприємства;

обсяги та ефективність проведення інших видів діяльності;

рівень прибутковості обороту.

Для узагальнення результатів аналізу факторів доцільно провести їх групування за напрямками впливу (позитивний та негативний вплив), а також ранжування за обсягами впливу. Проведення такої роботи дозволяє визначити перелік факторів, що найбільш суттєво зменшують обсяги формування операційного прибутку, та, відповідно, потребують першочергових управлінських заходів з метою покращення стану формування операційного прибутку.

При аналізі впливу вищезазначених факторів на обсяги прибутку досліджуваного підприємства скористаємося звітом про фінансові результати підприємства, за даними якого обсяг операційного прибутку розраховується за наступною формулою:

$$\text{ОП} = (\text{ТО} - \text{ПДВ} - \text{СВ} + \text{ІОД} - \text{АВ} - \text{ВЗ} - \text{ІОВ}),$$

де ТО – розмір товарообороту (доходу від реалізації товарів);

ПДВ – сума податку на додану вартість, що включена до ціни товарів;

СВ – собівартість реалізації товарів;

ІОД – розмір інших операційних доходів, які не включені до виручки від реалізації;

АВ – адміністративні витрати підприємства;

ВЗ – витрати, пов'язані зі збутом продукції (товарів, робіт, послуг);

ІОВ – інші операційні витрати;

Оцінимо вплив факторів, які нами виділені вище, на розмір прибутку підприємства від основної операційної діяльності. Для цього скористаємося проілюстрованою вище моделлю.

Таблиця 2.12

Аналіз динаміки факторів впливу на формування операційного прибутку

АТ «САНА»

№	Показник	Обсяг (тис. грн)	Темп приросту (%)
---	----------	------------------	-------------------

		I	II	III	IV	II – I	III – II	IV – III
1	Прибуток від операційної діяльності	2282,5	5531,7	7929,2	10641,0	142,35	43,34	34,20
2	Товарооборот	378,6	899,5	1296,7	1696,2	137,59	44,16	30,81
3	ПДВ	1086,3	2882,5	3973,4	5348,4	165,35	37,85	34,61
4	Собівартість реалізації товарів	1898,7	2722,1	3893,5	5031,1	43,37	43,03	29,22
5	Інші операційні доходи	1,1	1,6	4,9	25,9	45,45	206,25	428,57
6	Адміністративні витрати	36,7	63,6	93,4	136,8	73,30	46,86	46,47
7	Витрати на збут	710,3	1449,7	2096,3	2806,8	104,10	44,60	33,89
8.	Інші операційні витрати	16,5	18,3	18,5	33,4	10,91	1,09	80,54

Таблиця 2.13

Аналіз впливу факторів на формування операційного прибутку

АТ «САНА» у 2013 році

Зміна за рахунок:		
1	Товарооборот, тис. грн.	2316,1
2	ПДВ, тис. грн.	-386
3	Собівартість реалізації товарів, тис. грн.	-899,6
4	Інші операційні доходи, тис. грн.	+87,5

5	Адміністративні витрати, тис. грн.	-109,4
6	Витрати на збут, тис. грн.	-20,1
7	Інші операційні витрати, тис. грн.	-36,1

Як видно з таблиць 2.12 та 2.13, загалом протягом досліджуваного періоду спостерігалось збільшення суми прибутку від операційної діяльності АТ «САНА».

Така ситуація зумовлена позитивним впливом більшості перелічених факторів, які входять до моделі. Основним фактором, який спричинив до збільшення прибутку від операційної діяльності був доход (виручка від реалізації продукції), збільшення якого у 2013 році порівняно з 2012 роком на 2316,1 тис. грн. зумовило відповідне збільшення операційного прибутку підприємства на зазначену суму. Як наслідок при збільшенні обсягів діяльності виникає збільшення податкових платежів, у тому числі тих, що включаються в ціну товарів (у нашому випадку таким податком є ПДВ). Збільшення суми податку на додану вартість призвело до того, що у 2013 році операційний прибуток підприємства зменшився на 386 тис. грн.

Найбільший негативний вплив на значення фінансового результату від операційної діяльності АТ «САНА» здійснила собівартість реалізації товарів, яка наближено може бути визначена як оборот за закупівельними цінами. Збільшення зазначеного показника призвело до суттєвого зменшення операційного прибутку підприємства під впливом зазначеного фактора аж на 899,6 тис. грн.

Під впливом інших доходів від операційної діяльності фінансовий результат АТ «САНА» збільшився на 87,5 тис. грн. А от під впливом витрат обігу у їх постійній частині (до постійних витрат обігу відносяться практично весь розмір адміністративних (загальногосподарських) витрат підприємства) прибуток від операційної діяльності суб'єкта господарювання зменшився на

досить значну величину. Це було пов'язане з тим, що протягом досліджуваного періоду дана стаття витрат обігу збільшилася на 109,4 тис. грн., що відповідно і спричинило до зменшення операційного прибутку АТ «САНА» на зазначену суму.

Витрати на збут підприємства за даний період збільшувалися меншими темпами, що призвело до незначного зменшення розміру прибутку від операційної діяльності АТ «САНА». Під впливом даної статті витрат обігу розмір операційного прибутку підприємства зменшилися на 20,1 тис. грн.

Негативно на загальну зміну операційного прибутку АТ «САНА» вплинули інші операційні витрати підприємства: їх збільшення у розмірі 36,1 тис. грн. визвало відповідне зменшення прибутку від операційної діяльності підприємства у такому ж розмірі.

Таким чином, як видно з проведеного факторного аналізу, більшість з наведених у моделі факторів негативно впливало на значення фінансового результату від операційної діяльності АТ «САНА»

Для оцінки впливу факторів на фінансові результати від інших видів діяльності підприємства (фінансової, інвестиційної та інших операцій) можна на основі фінансової звітності побудувати аналогічні моделі. Але оскільки нас цікавить виключно результат від операційної діяльності, то аналізувати прибуток від інших видів діяльності немає потреби.

Тепер проаналізуємо напрямки використання прибутку на АТ «САНА».

Таблиця 2.13

Аналіз динаміки використання прибутку АТ «САНА» тис.грн.

Показники	2013	Питома вага, %	2012	Питома вага, %	Абсолютне відхилення
					2013-2012р

Платежі до бюджету	1740,7	48,67%	1771,3	59,40%	-30,6
Відрах-ня у резервн.фонд	603,9	16,89%	390,5	13,09%	213,4
Використання на:					
Виробничий розвиток	260,2	7,28%	244,9	8,21%	15,3
Соціальний розвиток	254,6	7,12%	264,3	8,86%	-9,7
Заохочування	755,7	21,13%	732,7	24,57%	23
Інші цілі	1102,6	30,83%	990,1	33,20%	112,5
Всього прибуток	3576,2	100,00%	2982,1	100,00%	594,1

З аналізу динаміки та структури використання прибутку видно, що в найбільшому обсязі він використовується на платежі до бюджету у 2013 році 1740,7 тис.грн. або 48,67 % , а 2012 році 1771,3 тис. грн або 59,40 %, абсолютне відхилення становить – 30,6 тис.грн. Досить значну частку займають інші цілі їх питома вага дещо збільшилася з 33,2 % до 30,83 % у 2012 та 2013 роках відповідно, абсолютне значення збільшилось на 112,5 тис.грн.

Відрахування на соціальний розвиток дещо зменшились. Абсолютна зміна становить – 9,7 тис.грн. хоча питома вага зазнала зміни лише на 1,7 %. Зміна іншого показника, а саме витрат на виробничий розвиток носить подібний характер, тобто даний показник також збільшився. Зміна становить 15,3 тис.грн., однак його питома вага також зменшилась з 8,21 % до 7,28 %

Нульове значення зміни має показник відрахування у резервний фонд, він не змінився з 0 тис.грн. у 2012 році до 0 тис.грн. у 2013 році, абсолютне відхилення становить 0 тис.грн., питома вага – 0 %

Позитивну зміну мають відрахування на заохочування вони зросли на 23 тис.грн., хоча питома вага також зменшилась з 24,57 % до 21,13 % відповідно.

2.3 Методологія обліку доходів, витрат та прибутку від операційної діяльності підприємства

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи і витрати від операційної діяльності та її розкриття у фінансовій звітності регламентуються:

- НП (С) БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності";
- П (С) БО 15 "Дохід";
- П (С) БО 16 "Витрати".
- Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Відповідно до НП (С) БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затвердженого Наказом Міністерства Фінансів України від 07.02.2013р. №73 фінансова звітність підприємства формується з дотриманням певних принципів, якими слід керуватись при вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності.

Найбільш важливими принципами, яких повинні дотримуватись підприємства для обліку доходів та витрат є:

- принцип нарахування;
- принцип відповідності доходів та витрат.

Відповідно до принципу нарахування доходи та витрати відображаються в обліку та звітності тоді, коли вони виникають, незалежно від часу надходження і сплати грошових коштів. Фінансові звіти, складені з дотриманням цього принципу, надають користувачам інформацію не тільки про операції, що вже відбулися (тобто були отримані або виплачені грошові кошти), але й про зобов'язання виплатити грошові кошти у майбутньому або про грошові кошти, які очікується отримати у майбутньому.

Згідно з принципом відповідності доходів та витрат, для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів [61, с.48].

Будь-яка господарська операція повинна відображатись у відповідних бухгалтерських документах. Така реєстрація господарських операцій називається первинним обліком, який є основою бухгалтерського обліку. Господарські операції відображаються у бухгалтерському обліку методом їх суцільного і безперервного документування. Записи в бухгалтерському обліку здійснюються на підставі первинних документів. Первинні документи повинні бути складені у момент проведення кожної господарської операції, або, якщо це неможливо, безпосередньо після її завершення.

Первинні документи складаються на бланках типових форм, затверджених Міністерством статистики України, а також на бланках спеціалізованих форм, затверджених міністерствами і відомствами України. Документування господарських операцій може здійснюватись з використанням виготовлених самостійно бланків, які повинні обов'язково містити реквізити типових або спеціалізованих форм [31, с.72].

Бухгалтерський облік доходів та витрат від операційної діяльності вимагає їх належного документального оформлення.

На АТ «САНА» первинними документами, що підтверджують наявність доходів від реалізації та інших операційних доходів є: прибутковий касовий ордер; виписка банку; рахунок-фактура; товарно-транспортна накладна; вимога-накладна на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів; акти інвентаризації; довідки та розрахунки бухгалтерії.

Первинними документами, що підтверджують наявність витрат від операційної діяльності є: договір; рахунок; накладна; акти інвентаризації; акти переоцінки; звіти про використання коштів матеріально-відповідальних осіб; авансові звіти; касові ордери; виписки банку; платіжні доручення; акт на списання матеріалів; розрахунково-платіжні відомості; акт приймання-здачі виконаних робіт.

Первинним документом щодо обліку прибутку від операційної діяльності є розрахунок (довідка) бухгалтерії.

Для розуміння методики обліку доходів, витрат та фінансових результатів важливим є з'ясування сутності наведених категорій.

Витрати - зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу між власниками) [75, с.236].

Доходи - це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, внаслідок чого збільшується власний капітал підприємства (за винятком збільшення капіталу за рахунок внесків власників). Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [78, с.28].

Фінансовий результат - це кінцевий результат діяльності підприємства, виражений у вигляді прибутку або збитку.

На АТ «САНА» для обліку витрат не застосовують рахунки 8 класу. Рахунки класу 9 "Витрати діяльності" застосовуються для узагальнення інформації про витрати операційної, інвестиційної, фінансової діяльності та витрати на запобігання надзвичайним подіям і ліквідацію їх наслідків.

Облік витрат операційної діяльності на АТ «САНА» ведеться на таких рахунках 9 класу:

1. Собівартість реалізації. Рахунок 90 "Собівартість реалізації" призначено для узагальнення інформації про собівартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг. За дебетом рахунка 90 відображається виробнича собівартість реалізованої готової продукції, робіт, послуг; фактична собівартість реалізованих товарів (без торгових націнок), за кредитом - списання в порядку закриття дебетових оборотів на рахунок 791 "Результат операційної діяльності".

2. Загальновиробничі витрати. На рахунку 91 "Загальновиробничі витрати" ведеться облік виробничих накладних витрат на організацію

виробництва, а також витрат на утримання машин та устаткування. За дебетом рахунка 91 відображається сума визнаних витрат, а за кредитом змінні та постійні розподілені загальновиробничі витрати списуються на 23 рахунок, а постійні нерозподілені загально виробничі витрати включаються до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) у період їх виникнення в дебет рахунку 90 "Собівартість реалізації".

3. Адміністративні витрати. На рахунку 92 "Адміністративні витрати" відображаються загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства. До них належать витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу, витрати на їх службові відрядження, витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського призначення (оренда, амортизація, ремонт, комунальні послуги), охорона, юридичні, аудиторські, транспортні послуги, поштово-телеграфні, канцелярські витрати, сума податків, зборів (обов'язкових платежів). За дебетом рахунка 92 відображається сума визнаних адміністративних витрат, за кредитом - списання на рахунок 791 "Результат операційної діяльності".

4. Витрати на збут. На рахунку 93 "Витрати на збут" ведеться облік витрат, пов'язаних зі збутом (реалізацією, продажем) продукції, товарів, робіт, послуг. За дебетом рахунка відображається сума визнаних витрат на збут, за кредитом - списання на рахунок 791 "Результат операційної діяльності".

5. Інші витрати операційної діяльності. На рахунку 94 "Інші витрати операційної діяльності" ведеться облік витрат операційної діяльності підприємства, крім витрат, які відображаються на рахунках 90, 91, 92, 93. За дебетом рахунка 94 відображається сума визнаних витрат, за кредитом - списання на рахунок 791 "Результат операційної діяльності".

Рахунки класу 7 (за винятком рахунка 79 "Фінансові результати") - це рахунки, на яких відображаються доходи від різних видів діяльності.

Доходи від операційної діяльності на АТ «САНА» відображаються на 70 рахунку "Доходи від реалізації" та 71 рахунку "Інший операційний дохід".

За кредитом рахунка 70 "Доходи від реалізації" в кореспонденції з дебетом рахунків 30 "Каса", 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками" та ін. відображається дохід від реалізації товарів, робіт, послуг, готової продукції, тобто загальний дохід без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів, ПДВ, акцизу й інших податків із продажу. Одразу за дебетом рахунка 70 у кореспонденції з рахунком 64 "Розрахунки за податками і платежами" відображають нараховані з продажу суми ПДВ, акцизного податку.

Крім доходів від основної діяльності, підприємство отримує доходи від іншої операційної діяльності.

На рахунку 71 "Інший операційний дохід" ведеться узагальнення інформації про інші доходи від операційної діяльності підприємства у звітному періоді, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

До інших операційних доходів відносяться: доходи від реалізації іноземної валюти; доходи від реалізації інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій); доходи від операційної оренди активів; доходи від операційної курсової різниці за операціями в іноземній валюті; суми штрафів, пені, неустойок та інших санкцій за порушення господарських договорів, які визнані боржником або щодо яких одержані рішення суду про їх стягнення; доходи від списання кредиторської заборгованості, щодо якої минув строк позовної давності; відшкодування раніше списаних активів (надходження боргів, списаних як безнадійні); суми одержаних безоплатно оборотних активів та субсидій; інші доходи від операційної діяльності.

За кредитом рахунку 71 "Інший операційний дохід" відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом - суми непрямих податків (податку на додану вартість, акцизного податку та інших зборів

(обов'язкових платежів)) та списання в порядку закриття на рахунок 791 "Результат операційної діяльності".

У кінці звітної періоду зазначені рахунки закриваються записами по дебету рахунка 71 та кредиту рахунка 791 "Результат операційної діяльності".

Узагальнюючим фінансовим результатом господарської діяльності будь-якого підприємства є прибуток або збиток. Визначення фінансового результату діяльності підприємств здійснюється шляхом порівняння доходів звітної періоду і витрат, понесених для одержання цих доходів.

Для узагальнення інформації про фінансові результати від звичайної діяльності і надзвичайних подій передбачено рахунок 79 "Фінансові результати". Даний рахунок є тимчасовий, результатний, має ознаки пасивного рахунку. За кредитом рахунку 79 "Фінансові результати" відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, за дебетом - суми в порядку закриття рахунків обліку витрат, також належна сума нарахованого податку на прибуток. Сальдо рахунку при його закритті списується на рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" - якщо кредитовий оборот більший за дебетовий, то підприємство на суму різниці має нерозподілений прибуток, і навпаки, якщо дебетовий оборот більший за кредитовий, то підприємство зазнало збитку.

Для обліку прибутку від операційної діяльності на АТ «САНА» призначено субрахунок 791 "Результат операційної діяльності". По кредиту субрахунку 791 "Результат операційної діяльності" відображається в порядку закриття рахунків сума доходів від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг та від іншої операційної діяльності:

70 "Доходи від реалізації";

- 71 "Інший операційний дохід".

А по дебету субрахунку відображається сума в порядку закриття рахунків обліку собівартості реалізованої готової продукції, товарів, робіт і послуг, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат:

- 90 "Собівартість реалізації";
- 92 "Адміністративні витрати";
- 93 "Витрати на збут";
- 94 "Інші витрати операційної діяльності".

Шляхом порівняння на субрахунку 791 "Результат операційної діяльності" кредитового обороту (загальна сума одержаних доходів від реалізації та інших операційних доходів) з дебетовим оборотом (загальна сума операційних витрат) визначають фінансовий результат (прибуток, збиток) від операційної діяльності підприємства.

Прибуток від операційної діяльності включає в себе прибуток від основної діяльності та прибуток від іншої операційної діяльності.

Визначену суму фінансового результату від операційної діяльності списують на фінансово-результатний активно-пасивний рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" записом на суму одержаного прибутку: Д-т рах.791 "Результат операційної діяльності", К-т рах.441 "Прибуток нерозподілений". Методику обліку формування прибутку від операційної діяльності на АТ «САНА» наведено на рис.2.5.

Рис.2.5 Методика обліку формування прибутку від операційної діяльності на АТ «САНА»

Таким чином, на рахунку 791 "Результат операційної діяльності" по конкретному виду діяльності буде визначено результат діяльності. Арифметичний підсумок показників рахунків відповідної діяльності дає можливість визначити загальний результат діяльності підприємства. Якщо до підсумку додати суми, які характеризують доходи або витрати іншої операційної діяльності, то підсумок буде характеризувати фінансовий результат від операційної діяльності підприємства в цілому.

Кореспонденція рахунків по обліку доходів та витрат від операційної діяльності на АТ «САНА», на підставі первинних документів, наведена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Бухгалтерські проведення із обліку доходів та витрат операційної діяльності на АТ «САНА» за грудень 2012 року

№	Документ	Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума	Додаток
1.	Прибутково-видаткова накладна	Відображено дохід від реалізації продукції ТОВ завод "Конвектор"	3612	701	64247,82	Дод. В
2.	Податкова накладна	Відображено ПДВ	701	641	10707,97	Дод. Д
3.	Рахунок-фактура	Відображено дохід від реалізації інших оборотних активів	3611	712	3721,9	Дод. Е
4.	Податкова накладна	Відображено ПДВ	712	641	531,6	Дод. Е
4.	Прибутково-видаткова накладна	Відображено дохід від реалізації продукції ТзОВ "Бранд майстер"	3613	701	26612,16	Дод. Ж
5.	Податкова накладна	Відображено ПДВ	701	641	4435,33	Дод. Ж
6.	Накопичувальна відомість випуску готової продукції	Списано фактичну собівартість реалізованої продукції	901	26	519250,67	Дод. З
7.	Розрахунково-платіжна відомість	Нараховано заробітну плату працівнику заводууправління Мельничук А.А.	92	661	2255,45	Дод. И
8.	Розрахунково-платіжна відомість	Нараховано заробітну плату працівнику, що зайнятий	91	66	1790,25	Дод. К

		обслуговуванням виробництва Звонкевич Б.П.				
9.	Розрахунково-платіжна відомість	Нараховано заробітну плату працівнику відділу збуту Годинюк І.І.	93	661	1782,3	Дод. Л
10.	Посвідчення про відрядження	Списано витрати по відрядженню Мельничук А.А.	92	372	996,77	Дод. М
11.	Відомість нарахування амортизації	Нараховано амортизацію необоротних активів загальногосподарського призначення	92	131	4097	Дод. Н
12.	Відомість нарахування амортизації	Нараховано амортизацію необоротних активів відділу цеху	93	131	3740	Дод. Н

В цілому можна говорити, що використання рахунків для обліку операційних доходів та витрат на підприємстві відповідає чинному законодавству України.

Основні бухгалтерські проведення щодо обліку формування операційного прибутку на АТ «САНА» наведено в табл.2.3.

Таблиця 2.3

Бухгалтерські проведення з обліку формування прибутку від операційної діяльності на АТ «САНА» за грудень 2012 р.

№	Первинний документ	Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума, грн.	Додаток
1.	Довідка бухгалтерії	Віднесено собівартість реалізованої продукції на фінансовий результат	791	901	706384,5	Дод. С
2.	Довідка бухгалтерії	Списано адміністративні витрати на фінансовий результат	791	92	86453	Дод. С
3.	Довідка бухгалтерії	Списано витрати на збут на фінансовий результат	791	93	1346,09	Дод. С
4.	Довідка бухгалтерії	Списано інші витрати операційної діяльності на фінансовий результат	791	94	68346	Дод. С
5.	Довідка бухгалтерії	Віднесено доходи від реалізації продукції на фінансовий результат	701	791	818743	Дод. Т
6.	Довідка бухгалтерії	Віднесено інші доходи операційної діяльності на фінансовий результат	71	791	58639	Дод. Т
7.	Довідка бухгалтерії	Відображено прибуток від операційної діяльності	791	44	14852,4	Дод. У

Після відображення облікової інформації у журналі реєстрації господарських операцій узагальнені дані заносять до реєстрів обліку. Записи в накопичувальних реєстрах виконують по показниках, необхідних для управління і контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, а також для складання періодичної та річної бухгалтерської звітності. Основними реєстрами при цій формі обліку є журнали-ордери, що ведуться по кредиту синтетичних рахунків (синтетичного обліку) і дебету кореспондуючих рахунків. Використовують також реєстри аналітичного обліку - відомості, таблиці, книги і картки. Облік доходів від операційної діяльності на АТ «САНА» ведеться в журналі-ордері №11, а облік витрат від операційної діяльності ведеться в журналі-ордері №12.

Дані з журналів-ордерів наприкінці місяця переносять до головної книги, в якій підраховують обороти по дебету та кредиту кожного рахунка. Головну книгу використовують для узагальнення даних журналів-ордерів, взаємної перевірки зроблених записів по окремих рахунках та складання звітності. У Головній книзі відображають початкове сальдо, поточні обороти і сальдо на кінець звітного періоду (місяця, кварталу, року) по кожному

субрахунку. За методом подвійного запису суми дебетових та кредитових оборотів, а також дебетових і кредитових сальдо мають бути відповідно між собою рівними. Головна книга відкривається на рік.

Узагальнення інформації про доходи та витрати операційної діяльності підприємства відображається у Звіті про фінансові результати у I розділі "Фінансові результати".

Враховуючи зміни, що відбулися у нормативно-правовому забезпечення бухгалтерського обліку із прийняттям НП (С) БО 1 "Загальні вимоги до фінансових звітів" у Звіті про фінансові результати процес визначення прибутку від операційної діяльності здійснюється в декілька етапів.

Першим кроком до визначення прибутку від операційної діяльності є визначення валового прибутку (ф.2, ряд. 2090), який розраховується, як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ф.2, ряд. 2000) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (ф.2, ряд. 2050).

Валовий прибуток визначається лише за результатами роботи основної діяльності підприємства. В ньому не відображаються адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати (собівартість реалізованих виробничих запасів, сумнівні борги та витрати від знецінення запасів, втрати від операційних курсових різниць, визнані екологічні санкції, а також всі інші витрати, що виникають у процесі операційної діяльності підприємства). До валового прибутку не включені також суми інших доходів від операційної діяльності підприємства (дохід від курсових різниць, відшкодування раніше списаних активів, дохід від реалізації оборотних активів, тощо). Тому поряд із визначенням валового прибутку від основної діяльності є показник - фінансовий результат від операційної діяльності.

Прибуток від операційної діяльності формується шляхом додавання до валового прибутку (ф.2, ряд. 2090) інших операційних доходів (ф.2, ряд.

2020) та віднімання від даної суми адміністративних витрат (ф.2, ряд.2130), витрат на збут (ф.2, ряд.2150) та інших операційних витрат (ф.2, ряд.2180).

У Звіті про фінансові результати прибуток від операційної діяльності відображається у I розділі "Фінансові результати" у рядку 2190.

Таким чином, можна зробити висновок, що на АТ «САНА» застосовується загальноприйнята методика ведення обліку доходів, витрат та фінансових результатів, яка відповідає вимогам національних положень бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів, що регулюють облік ведення прибутку від операційної діяльності.

Розділ III. Аналіз прибутку від операційної діяльності АТ «САНА» та шляхи його удосконалення

3.1 Оцінка методик аналізу фінансових результатів від операційної діяльності

Значення аналізу прибутку від операційної діяльності підприємства обумовлено новим змістом прибутку в умовах сучасного економічного розвитку країни. У зростанні прибутку зацікавлені як підприємство, так і держава. Саме тому на кожному підприємстві необхідно систематично аналізувати формування, розподіл та використання прибутку [54, с.147]. Цей аналіз має надзвичайно важливе значення як для внутрішніх так і для зовнішніх суб'єктів.

Провівши аналіз навчальних посібників та наукових праць провідних вітчизняних авторів, можна стверджувати, що єдиної методики проведення аналізу фінансових результатів від операційної діяльності не існує. Кожен із авторів пропонує свою методику аналізу, хоча між ними є досить багато спільного.

В процесі аналізу прибутку від операційної діяльності Г.В. Савицька вважає, що необхідно дати оцінку складу та динаміки операційного прибутку; провести аналіз фінансових результатів від реалізації товарів, робіт та послуг; визначити вплив на формування операційного прибутку асортиментної політики підприємства; провести аналіз середньореалізаційних цін та показників рентабельності операційної діяльності. При цьому автор зазначає, що основну частину прибутку підприємства одержують від реалізації продукції і послуг. У процесі аналізу, на думку автора, необхідно вивчати динаміку, виконання плану прибутку від реалізації продукції та фактори зміни його суми.

Прибуток від реалізації продукції в цілому по підприємству залежить від чотирьох факторів першого рівня співвідпорядкованості: обсягу реалізації продукції; структури; собівартості і рівня середньореалізаційних

цін. Значну увагу автор приділяє факторному аналізу показників рентабельності, які об'єднує в три групи:

- ✓ показники, що базуються на витратному підході (рентабельність продукції, рентабельність операційної діяльності);
- ✓ показники, що характеризують прибутковість продажів (валова рентабельність продажів і чиста рентабельність продажів);
- ✓ показники, в основі яких лежить ресурсний підхід (рентабельність операційного капіталу, рентабельність основного капіталу).

Аналіз операційного прибутку доцільно завершувати підрахунком резервів, які необхідно визначати за кожним видом товарної продукції. Основними їхніми джерелами є збільшення обсягу реалізації продукції, зниження її собівартості, підвищення якості товарної продукції, реалізація її на вигідніших ринках збуту [85, с.376].

Б.М. Литвин та М.В. Стельмах розглядають прибуток від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також отриманий в результаті надзвичайних подій. Величина прибутку, рівень рентабельності залежить від виробничої, постачальницької, маркетингової, збутової, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У процесі аналізу, на думку наведених вчених, важливо дати оцінку динаміки операційного прибутку, визначити фактори впливу на його величину та визначити резерви зростання рентабельності операційної діяльності підприємства. Аналізуючи прибуток від операційної діяльності, як основну складову загального прибутку підприємства у зіставленні з попередніми періодами, пропонують застосовувати прийоми вертикального, горизонтального і трендового аналізу. Горизонтальний аналіз фінансових результатів за звітний період необхідно використовувати для дослідження змін кожного показника у часі з розрахунками абсолютних і відносних відхилень (темпів). Вертикальний аналіз полягає у визначенні у відсотках структури прибутку від операційної діяльності, операційних витрат, операційних доходів. За допомогою

вертикального аналізу можна порівнювати відносні показники підприємств, що відрізняються за абсолютними показниками господарської діяльності.

Трендовий аналіз дозволяє простежити у загальному вигляді динаміку зміни показників фінансових результатів за кілька звітних періодів. Наведені вчені-економісти до факторів, що впливають на прибуток від операційної діяльності відносять такі:

- ціни на реалізовану продукцію;
- обсягів реалізації продукції;
- структури реалізованої продукції;
- собівартості одиниці продукції;
- собівартості продукції за рахунок структурних зрушень у складі продукції.

Суть методики визначення впливу факторів на прибуток від операційної діяльності полягає в послідовному аналізі кожного з них, тобто припускається, що інші фактори в даний момент на прибуток не впливають.

Оцінюючи фінансові результати діяльності підприємства, доцільно дослідити співвідношення між витратами, обсягом виробництва і прибутком. Це дозволяє визначити той необхідний рівень використання виробничого потенціалу, при якому забезпечується прибутковість діяльності підприємства. До важливих елементів методики названого аналізу відносяться: визначення точки беззбитковості, у тому числі графічним способом, визначення обсягу реалізації, необхідного для одержання планової суми прибутку, дослідження факторів впливу на точку беззбитковості.

Під точкою беззбитковості розуміють той обсяг виробництва продукції, реалізація якого забезпечує підприємству повне відшкодування всіх витрат.

- Автори наводять три методи розрахунку точки беззбитковості:
- метод рівняння;
 - метод маржинального доходу;
 - графічний спосіб.

Б.М. Литвин та М.В. Стельмах подають методики розрахунку показників рентабельності на основі валового прибутку та прибутку від операційної діяльності [66, с.48].

Є.В. Мних відзначає, що функціонування будь-якого суб'єкта господарювання, незалежно від видів його діяльності і форм власності, в умовах становлення ринкових відносин визначається його здатністю створювати необхідну і достатню величину доходу або прибутку. Тому аналіз прибутку займає провідне місце у системі комплексного економічного аналізу, оскільки за ним оцінюється ступінь досягнення кінцевої мети діяльності. Автор в методиці аналізу операційного прибутку виокремлює: аналіз обґрунтованості плану (прогнозу) досягнення фінансових результатів операційної діяльності; аналіз та оцінку динаміки показників операційного прибутку і рентабельності; аналіз виконання планових показників з прибутку і рентабельності; визначення та вимірювання впливу факторів на відхилення з операційного прибутку і рентабельності; виявлення резервів підвищення прибутку від операційної діяльності та обґрунтування заходів щодо його мобілізації.

У процесі аналізу фінансових результатів операційної діяльності, автор пропонує проводити дослідження у двох аспектах. У першому аспекті фінансовий результат оцінюють як ступінь досягнення кінцевої мети та визначення ефективності виробничої діяльності. Тут пріоритетною є оцінка ступеня використання сприятливих можливостей та втраченої вигоди. Другий аспект передбачає визначення пріоритетів вкладення капіталу за видами діяльності, за масштабами у стратегічному і тактичному вимірах, які дають максимальний приріст фінансових результатів. Є.В. Мних звертає увагу на те, що важливим моментом аналізу є досягнення зіставності показників у динамічному ряді з урахуванням інфляційних процесів, зміни облікової політики, зміни обсягу та структури акціонерної діяльності. Коректнішим є зіставлення можливостей і наслідків впливу на операційний

прибуток, насамперед виробничих, управлінських і збутових можливостей [70, с.183].

Аналізуючи показники прибутку, автором виокремлюються такі етапи досліджень. На першому етапі дається оцінка динаміки та виконання плану з операційного прибутку, виокремлюється прибутковість окремих структурних підрозділів (центрів прибутковості). На другому етапі проводять порівняльний аналіз прибутку цього суб'єкта господарювання з середньогалузевими та показниками прибутковості конкурентів. На третьому етапі здійснюють факторний аналіз операційного прибутку, дають оцінку внутрішніх і зовнішніх резервів. У процесі аналізу абсолютних показників фінансових результатів від операційної діяльності автор виокремлює горизонтальний (зміна показників за аналізований період) і вертикальний (зміна структури показників) аналіз.

Б. Є. Грабовецький описує, що важлива роль прибутку і рентабельності зобов'язує підвищувати конкретність аналізу, виявляти досягнення і недоліки у господарській діяльності, передусім у виробництві і реалізації продукції, вивчати не тільки взаємозв'язки прибутку і рентабельності з іншими показниками діяльності підприємства, але і конкретні прояви цих взаємозв'язків, щоб врешті-решт підвищити рівень прибутку і рентабельності.

На думку автора аналіз прибутку, одержаного в процесі виготовлення продукції, дозволяє оцінити ефективність діяльності виробництва. В процесі виробництва приховуються найбільші резерви зростання прибутку підприємства. Тому нарівні з аналізом прибутку від реалізації продукції автор пропонує проводити аналіз прибутку від виробництва продукції. Прибуток від реалізації окремих видів продукції змінюється під впливом таких факторів: обсягу і структури реалізованої продукції; середньореалізаційної ціни; собівартості реалізованої продукції.

Б. Є. Грабовецький стверджує, що як і кожен абсолютний показник розмір прибутку не завжди характеризує ефективність діяльності

підприємства. Тому, щоб оцінити ефективність роботи підприємства, одержаний прибуток необхідно співвідносити зі здійсненими витратами - поточними (собівартість продукції) і авансованими (активи або частини їх). Тому окрегим розділом автор розглядає показники рентабельності, що пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції. При розрахунках показників рентабельності, пов'язаних із виробництвом і реалізацією продукції, як прибуток повинен використовуватися прибуток від виробництва або реалізації продукції, оскільки лише він характеризує виробничу діяльність підприємства.

Автором наводиться методика розрахунку виробничого левериджу, який характеризується можливістю впливати на формування прибутку від реалізації продукції шляхом зміни обсягу реалізованої продукції та співвідношення змінних і постійних витрат. Останнє означає, що в результаті зростання обсягу виробництва (реалізації) продукції скорочується рівень постійних витрат, а отже, збільшується прибуток на одиницю продукції. Заключним етапом проведення аналізу операційного прибутку є пошук та підрахунок резервів його зростання [42, с.167-168].

О.О. Шеремет зазначає, що на першому етапі аналізу фінансових результатів від операційної діяльності необхідно оцінити динаміку прибутку, виявити і кількісно оцінити вплив різних чинників на його розмір, а також оцінити резерви збільшення прибутку. Автор розрізняє такі напрями аналізу як зміни показників за розглядуваний період (горизонтальний аналіз) та структура показників та їх зміна (вертикальний аналіз).

При проведенні факторного аналізу операційного прибутку, автором пропонується методика розрахунку таких факторів впливу на зміну операційного прибутку: зміна цін на реалізовану продукцію, зміна обсягів реалізованої продукції, зміна у структурі реалізованої продукції та зміна собівартості одиниці продукції.

Розрахунок основних показників рентабельності операційної діяльності ґрунтується на використанні вихідних даних із фінансової звітності: Балансу

та Звіту про фінансові результати. Розкрито методику визначення рентабельності реалізованої продукції за прибутком від реалізації, рентабельності реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності, рентабельності реалізованої продукції за чистим прибутком [111, с.61].

Особливу увагу автор приділяє питанню аналізу маржинального доходу, що властивий системі "директ-костинг", яка дає змогу послідовно визначити оптимальний асортимент продукції, оптимальний рівень цін на продукцію, критичні обсяги реалізації, критичний рівень постійних витрат, критичний рівень змінних витрат на одиницю продукції, оптимізувати прибуток.

Виходячи із методики, яку пропонує В.О. Мец аналіз прибутку від операційної діяльності включає: аналіз валового прибутку, аналіз прибутку від виробництва, аналіз прибутку від реалізації продукції, аналіз позареалізаційних операцій, аналіз рівня беззбитковості, аналіз резервів зростання прибутку, аналіз показників рентабельності.

Формування прибутку від виробництва продукції проходить у дві стадії:

- . Створення додаткового продукту в процесі виробництва.
- . Перетворення додаткового продукту в грошову форму під час реалізації продукції.

Реальний прибуток підприємство одержує після реалізації продукції, однак нова вартість утворюється тільки в процесі виробництва, тому аналізуючи прибуток, який підприємство одержує в процесі виробництва, можна зробити висновки щодо ефективності цього виробництва: саме тут знаходяться резерви зростання прибутку. З огляду на це поряд з аналізом прибутку від реалізації продукції на підприємстві в першу чергу треба аналізувати прибуток від виробництва продукції. Під час аналізу цього питання необхідно розрахувати вплив факторів на понадплановий прибуток, визначити резерви збільшення цього прибутку на підприємстві. На

відхилення планового операційного прибутку діють такі фактори: зміна обсягу продукції, зміна цін, зміна структури, зміна собівартості.

В.О. Мец описує внутрішній та зовнішній аналіз прибутку від реалізації продукції. Методика аналізу в усіх випадках однакова: порівнюються фактичні дані з даними попереднього звітного періоду або плану, розраховується загальна сума зміни прибутку від реалізації, після чого розраховуються фактори, які змінили фактичний прибуток від реалізації від базового [69, с.53].

Залежно від мети аналізу вплив факторів можна визначити більш детально (в разі коли проводиться внутрішній аналіз цього показника для прийняття управлінських рішень, спрямованих на збільшення балансового прибутку). При зовнішньому аналізі, коли обсяг наданої інформації значно менший, ніж при внутрішньому, можуть бути встановлені лише основні шляхи зміни прибутку від реалізації продукції. Також автором пропонується методика аналізу позареалізаційних операцій, яка полягає у порівнянні показників за ряд звітних періодів та визначенні абсолютних та відносних відхилень.

Ф.Ф. Бутинець розглядає прибуток, як позитивну форму фінансових результатів, яка є рушійною силою, метою підприємницької діяльності та показником її ефективності. Визначення фінансового результату як процесу розрахунку прибутку поділяє на такі етапи: визначення чистого доходу від реалізації продукції, визначення валового прибутку, визначення прибутку від операційної діяльності, визначення прибутку від звичайної діяльності, визначення чистого прибутку звітного періоду.

Методика аналізу прибутку від операційної діяльності, запропонована автором, включає такі етапи:

. Аналіз обсягів, динаміки та структури доходів, витрат і фінансових результатів від операційної діяльності. У процесі аналізу здійснюється оцінка рівня і динаміки прибутку від операційної діяльності; досліджується структура прибутку (вертикальний аналіз); зміна темпів

зростання прибутку в розрізі окремих складових частин (горизонтальний аналіз).

2. Розрахунок впливу факторів на прибуток від операційної діяльності. При цьому необхідно встановити чи правильно доходи і витрати віднесені до операційної діяльності, чи не було порушень діючих положень при віднесенні певних сум на збитки. Автор зазначає, що в процесі факторного аналізу фінансових результатів від операційної діяльності необхідно звернути увагу на прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Отримані результати аналітичних розрахунків складають необхідну інформаційну базу для розробки асортиментної політики та пошуку резервів зниження собівартості продукції.

. Аналіз показників рентабельності. Автор виділяє такі групи показників рентабельності за якими проводиться аналіз ефективності діяльності підприємства: витратні, ресурсні, доходні та розкриває методику їх розрахунку.

. Аналіз взаємозв'язку "витрати-обсяг-прибуток". Результати даного виду аналізу є підставою для обґрунтування вибору управлінських рішень щодо технології виробництва для мінімізації витрат і максимізації прибутку. В процесі проведення аналізу "витрати-обсяг-прибуток" з'являється можливість моделювати співвідношення цих показників з вибором найбільш оптимальної моделі. Автором наводиться методика визначення обсягу реалізації, який забезпечить відшкодування всіх витрат та отримання бажаного прибутку та розрахунок впливу змін величини витрат, обсягу та ціни реалізації на прибуток підприємства загалом та на операційний прибуток в тому числі.

. Аналіз резервів збільшення прибутку та підвищення рентабельності. Пропонуються можливі варіанти пошуку резервів збільшення операційного прибутку [34, с.374-376].

П.Я. Попович у системі управління підприємством основну увагу приділяє аналізу чинників, що формують прибуток. При цьому досліджують взаємозв'язок витрат, обсягу виробництва і прибутку підприємства.

Методика проведення такого аналізу, так званого аналізу беззбитковості, базується на класифікації витрат на змінні та постійні категорії маржинального доходу. Аналіз беззбитковості є високо ефективним для вирішення завдань поточного управління підприємством. При його проведенні вивчають зміну цін на продукцію, витрат (рівня і структури), обсягу реалізації на прибуток, який прогнозують. Крім цього, аналіз беззбитковості є високоефективним для підготовки й оцінювання різних проектів з точки зору їхньої можливої прибутковості. У цілому аналіз взаємозв'язку "витрати - обсяг - прибуток" спрямований на підготовку раціональних управлінських рішень.

Основними методами аналізу фінансових результатів від операційної діяльності, запропонованими автором є горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний і аналіз чинників. У ході горизонтального аналізу визначають абсолютні та відносні зміни величин різних статей звітності за певний період. Мета вертикального аналізу - обчислення питомої ваги окремих статей у загальному підсумку, тобто визначення структури доходів, витрат та фінансових результатів від операційної діяльності на певну дату. Трендовий аналіз - полягає у зіставленні величин статей звітності за кілька років (або інших суміжних звітних періодів) для виявлення тенденцій, що переважають у динаміці показників. При аналізі фінансових коефіцієнтів їх значення зіставляють з базовими величинами, а також вивчають динаміку за звітний період і за кілька суміжних звітних періодів [81, с.265].

Ю.С. Цал-Цалко наводить методику аналізу фінансових результатів від операційної діяльності, яка відповідає алгоритму їх формування у фінансовій звітності. Для аналізу рівня змінних витрат, чистого доходу, валового прибутку і операційного прибутку автор вважає за доцільне використовувати показники їх співвідношень щодо цінового, натурального і комбінованого

факторів, а також моделі функціональних зв'язків впливу цін і натуральних обсягів реалізації на фінансові результати господарської діяльності [100, с.449].

Автор стверджує, що всі фактори які визначають величину прибутку від операційної діяльності матеріалізуються через збільшення обсягів реалізації продукції і цін, зменшення виробничої собівартості, оптимізацію структури та асортименту продукції, адміністративних витрат та витрат на збут.

Для оцінки рівня ефективності господарювання в динаміці, просторі за окремими регіонами, кількісними і якісними характеристиками показників автор пропонує методику розрахунку показників валової та операційної рентабельності. Для факторного аналізу прибутку Цал-Цалко Ю.С. рекомендує використовувати індексний метод, як найбільш характерний прийом вивчення впливу факторів на економічний показник [100, с.459].

Розгляд питань методики аналізу фінансових результатів у працях вітчизняних авторів представлено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Розгляд питань методики аналізу фінансових результатів від операційної діяльності у працях вітчизняних авторів

Питання, що розглядалися Автор	Методика аналізу фінансових результатів					
	Аналіз обсягу та структури фін. результатів	Аналіз динаміки фін. результатів	Аналіз взаємозв'язку "витрати-обсяг-прибуток"	Аналіз рентабельності операційної діяльності і	Факторний аналіз операційного прибутку	Оцінка резервів
1	2	3	4	5	6	7
Бутинець Ф.Ф. [34]	+	+	+	+	+	+
Грабовецький Б. Є. [42]	+	+	-	+	+	+
Литвин Б. М., Стельмах М.В. [66]	+	+	+	+	+	+
Мец В.О. [69]	+	-	+	+	+	-
Мних С.В. [70]	-	+	-	+	+	+
Попович П.Я. [81]	+	+	+	-	+	-

Савицька Г.В. [85]	+	+	-	+	+	+
Цал-Цалко Ю.С. [100]	+	+	-	+	+	-
Шеремет О.О. [111]	+	+	+	+	+	+

Проаналізувавши таблицю 3.1 та здійснивши аналіз праць вітчизняних вчених, можна зробити висновок, що методика аналізу фінансових результатів від операційної діяльності розглядається всіма авторами, проте із деякими відмінностями. Найбільш повно розкривається методика аналізу у працях Ф.Ф. Бутинця, Б.М. Литвина та М.В. Стельмаха. Найбільше авторів розглядають методики аналізу обсягу, структури та динаміки фінансових результатів від операційної діяльності. Достатньо уваги приділено визначенню показників рентабельності та методиці проведення факторного аналізу валового прибутку та операційного прибутку. Найменше розглянуто методику аналізу взаємозв'язку "витрати-обсяг-прибуток" та оцінку резервів підвищення прибутку.

3.2 Аналіз рівня, динаміки та структури прибутку від операційної діяльності підприємства

Інформацію про основні види прибутку підприємства, як і основні дані для їх розрахунку, містить Звіт про фінансові результати. Аналіз фінансових результатів від операційної діяльності розпочинається із дослідження їх рівня та динаміки. В процесі аналізу вивчають зміну кожного з показників фінансових результатів операційної діяльності за звітний період порівняно із попереднім періодом. Для оцінки рівня та динаміки фінансових результатів операційної діяльності підприємства складаємо за даними Звіту про фінансові результати аналітичну таблицю, що містить інформацію про доходи, витрати, прибуток від операційної діяльності підприємства за звітний та попередній періоди, їх абсолютну і відносну зміну.

За даними фінансової звітності АТ «САНА» проаналізуємо рівень прибутку від операційної діяльності в табл.3.2.

Таблиця 3.2

Аналіз рівня прибутку від операційної діяльності на АТ «СНА» за 2012-2013 роки

№	Показник, тис. грн.	2011 рік	2012 рік	Відхилення	
				Абсол., +/-	Віднос, %
1	2	3	4	5	6
1.	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	6043	7197	1154	19,1
2.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	5104	6231	1127	22,1
3.	Валовий прибуток	939	966	27	2,8
4.	Інші операційні доходи	338	446	108	32
5.	Адміністративні витрати	658	698	40	6
6.	Витрати на збут	13	14	1	7,7
7.	Інші операційні витрати	530	599	69	13
8.	Прибуток від операційної діяльності	76	101	25	32,9

Аналіз даних табл.3.2 свідчить, що прибуток від операційної діяльності на АТ «СНА» у 2013 році в порівнянні із 2012 роком зріс на 25 тис. грн., що у відсотковому відношенні становить збільшення прибутку майже на 33%. Проте слід відмітити й наступні негативні зміни: чистий дохід збільшився 19,1% при зростанні валового прибутку на 2,8%, тобто темп приросту витрат на виробництво реалізованої продукції є більшим за темп приросту доходу підприємства. У звітному періоді також зросли інші операційні доходи на 108 тис. грн. (32%), що є позитивним явищем для підприємства. Адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати у порівнянні із 2012 роком зросли на 6%, 7,7% та 13% відповідно, що пов'язано із збільшенням обсягу реалізованої продукції на 19%.

Динаміку окремих показників фінансових результатів - прибутку від операційної та валового прибутку як основної складової операційного прибутку проаналізуємо за допомогою табл.3.3 та табл.3.4.

Таблиця 3.3

Аналіз динаміки валового прибутку на АТ «САНА» за 2011-2013 роки

Період, рік	Валовий прибуток	Абсол. приріст, грн.		Темп зростання, %		Темп приросту, %	
		базисний	ланцюг.	базисний	ланцюг.	базисний	ланцюг.
2011	909	-	-	-	-	-	-
2012	939	30	30	103	103	3	3
2013	966	57	27	106	104	6	4

Проаналізувавши динаміку валового прибутку, ми дійшли висновку, що на підприємстві протягом останніх трьох років відбувалося стабільне зростання суми валового прибутку у порівнянні із базисним рівнем. Найбільший темп зростання у порівнянні із 2011 роком склав 106% у 2013 році, у порівнянні із 2011 роком - 104%. Дані розрахунки свідчать про позитивну динаміку зміни валового прибутку.

Таблиця 3.4

Аналіз динаміки прибутку від операційної діяльності на АТ «САНА» за 2011-2013 роки

Період, рік	Операційний прибуток	Абсол. приріст, грн.		Темп зростання, %		Темп приросту, %	
		базисний	ланцюг.	базисний	ланцюг.	базисний	ланцюг.
2011	53	-	-	-	-	-	-
2012	76	23	23	143	143	43	43
2013	101	48	25	191	133	91	33

Аналізуючи дані таблиці 3.4, можна стверджувати, що протягом останніх трьох років на АТ «САНА» відбувалося постійне зростання прибутку від операційної діяльності. Так, у 2013 році прибуток від операційної діяльності у порівнянні із 2012 роком зріс на 33%, а у порівнянні із 2011 роком - збільшився на 91%, майже втричі, що характеризує підвищення господарської діяльності підприємства.

Після оцінки динаміки прибутку від операційної діяльності необхідно провести аналіз його структури. Але перед цим доцільно проаналізувати структуру доходів і витрат, понесених для отримання цих доходів, адже у

ході їх порівняння й визначаються фінансові результати. Аналіз структури та динаміки доходів і витрат від операційної діяльності свідчить про доцільність здійснених витрат у порівнянні з отриманими доходами. Для оцінки структури доходів, витрат та фінансових результатів також використаємо дані Звіту про фінансові результати і складемо наступну аналітичну таблицю 3.5.

Таблиця 3.5

Аналіз структури доходів від операційної діяльності на АТ «САНА» за 2011-2013 роки

№	Показники	2012 р.		2013 р.		Відхилення		
		Сума, грн.	Пит. вага, %	Сума, грн.	Пит. вага, %	Абс., грн.	Відн., %	Пунктів структур
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.	Чистий дохід від реалізації продукції	6043	94,7	7197	94,2	1154	19,1	-0,5
3.	Інші операційні доходи	338	5,3	446	5,8	108	32	0,5
4.	Разом доходів	6381	100	7643	100	1262	20	0

Аналіз даних про доходи підприємства у 2013 році свідчить про їх позитивну динаміку у порівнянні із попереднім роком. Також відбулися незначні структурні зрушення, зокрема на 0,5 пунктів структури зменшилася питома вага чистого доходу від реалізації продукції у загальній сумі доходів від операційної діяльності, та на 0,5 пунктів структури збільшилась питома вага інших операційних доходів. Разом з цим найбільшу питому вагу в структурі доходів від операційної діяльності займає дохід від реалізації продукції (94,2 і 94,7% відповідно за 2013 та 2012 роки).

Аналіз структури витрат від операційної діяльності проведемо в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Аналіз структури витрат від операційної діяльності на АТ «САНА» за 2012-2013 роки

№	Показники	2012 р.		2013 р.		Відхилення		
		Сума,	Пит.	Сума,	Пит.	Абс.,	Відн.,	Пунктів

		грн.	вага,%	грн.	вага,%	грн.	%	структур
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.	Собівартість реалізованої продукції	5104	68	6231	69	1127	22	1
3.	Адміністративні витрати	658	8,5	698	7,7	40	6	-0,8
4.	Витрати на збут	13	0,2	14	0,1	1	7,7	-0,1
5.	Інші операційні витрати	530	7,2	599	7,2	69	13	-
6.	Разом витрат від операційної діяльності	7514	100	8981	100	1467	19,5	0

Таким чином, виходячи із розрахунків, наведених в таблиці 3.6 на підприємстві відбулося зростання витрат операційної діяльності на 1467 грн. (або 19,5%). Зокрема така зміна зумовлена зростанням собівартості реалізованої продукції на 22%, адміністративних витрат на 6%, витрат на збут на 7,7% а також інших операційних витрат на 13%. Відповідно такі зміни вплинули на загальну структуру витрат: на 1 пункт структури зросла собівартість реалізованої продукції, на 0,8 пунктів структури зменшились адміністративні витрати та на 0,1 пункт структури зменшились витрати на збут. Найбільшу питому вагу серед витрат займає собівартість реалізованої продукції (68% та 69% відповідно за 2012 та 2013 рік). Зростання частки собівартості реалізованої продукції на 22% є результатом зростання обсягу реалізації.

Наведену структуру витрат можна охарактеризувати як незадовільну для підприємства, оскільки досить великий відсоток в їх загальному обсязі займає собівартість реалізованої продукції та низьку питому вагу займають адміністративні витрати та витрати на збут.

Проведемо аналіз структури фінансових результатів та оцінку структурних зрушень, а також визначимо питому вагу, яку займає валовий прибуток та прибуток від операційної діяльності у загальному прибутку досліджуваного підприємства в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Аналіз структури фінансових результатів на АТ «САН» за 2012-2013 роки

№	Показники	2012 р.		2013 р.		Відхилення		
		Сума, грн.	Пит. вага,%	Сума, грн.	Пит. вага,%	Абс., грн.	Відн., %	Пунктів структур
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Прибуток від звичайної діяльності, у т. ч.:	76	100	101	100	25	33	0
1.1	Прибуток від операційної діяльності	76	100	101	100	25	33	0
1.2	Прибуток від фінансової діяльності	0	0	0	0	0	0	0
1.3	Прибуток від інвестиційної діяльності	0	0	0	0	0	0	0
2.	Прибуток від надзвичайної діяльності	0	0	0	0	0	0	0
3.	Загальний прибуток	76	100	101	100	25	33	0

За даними таблиці 3.7 основну 100% частку в загальному прибутку підприємства займає прибуток від операційної діяльності. Підприємство не отримало доходів та не понесло витрат від фінансової, інвестиційної та надзвичайної діяльності. Отже основне джерело одержання прибутку на АТ «САНА» за 2012-2013 роки була саме операційна діяльність. Прибуток від операційної діяльності у досліджуваному періоді зріс на 33%, що є позитивним явищем для підприємства. Проте, негативним є той факт, що підприємство не здійснює ніяких фінансових та інвестиційних операцій, які б підвищили прибутковість його діяльності загалом.

Таким чином, можна стверджувати, що прибутковість операційної діяльності досліджуваного підприємства у звітному періоді у порівнянні із рядом попередніх періодів характеризується позитивною динамікою зростання, що свідчить про підвищення ефективності управління господарською діяльністю підприємства загалом.

3.3 Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності підприємства

Об'єктом особливої уваги на будь-якому підприємстві є прибуток від операційної діяльності, тому що його розмір складає основну частину

прибутку від звичайної діяльності підприємства. На АТ «САНА» саме прибуток від операційної діяльності за мінусом податку на прибуток формує чистий прибуток підприємства, оскільки на підприємстві немає фінансових та інвестиційних доходів та витрат. Саме тому важливим є виявлення та кількісне вимірювання факторів впливу на прибуток від операційної діяльності.

Факторний аналіз операційного прибутку наведено в табл.3.8.

Таблиця 3.8

Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності на АТ «САНА» за 2012-2013 роки

№ п/п	Найменування показника	Роки		
		2012	2013	2013
1	2	3	4	5
1.	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	5872	6043	7197
2.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	4963	5104	6231
3.	Інші операційні доходи	321	338	446
4.	Адміністративні витрати	627	658	698
5.	Витрати на збут	11	13	14
6.	Інші операційні витрати	539	530	599
7.	Прибуток від операційної діяльності	53	76	101
8.	Зростання (зменшення) прибутку від операційної діяльності Всього	-	23	25
8.1	За рахунок зростання (зменшення) чистого доходу від реалізації продукції	-	171	1154
8.2	За рахунок зростання (зменшення) собівартості реалізованої продукції	-	-141	-1127
8.3	За рахунок зростання (зменшення) інших операційних доходів	-	17	108
8.4	За рахунок зростання (зменшення) адміністративних витрат	-	-31	-40
8.5	За рахунок зростання (зменшення) витрат на збут	-	-2	-1
8.6	За рахунок зростання (зменшення) інших операційних витрат	-	9	-69

Виходячи із даних табл.3.8, можна стверджувати, що прибуток від операційної діяльності на АТ «САНА» у 2013 році порівняно із 2012 та 2013

роками збільшився на 23 та 25 тис. грн. відповідно, в тому числі за рахунок впливу таких факторів формування прибутку:

— Збільшення чистого доходу від реалізації продукції зумовило зростання операційного прибутку на 171 та 1154 тис. грн. у порівнянні із 2012 та 2013 роками відповідно;

— За рахунок збільшення собівартості реалізованої продукції, операційний прибуток зменшився на 141 та 1127 тис. грн. відповідно;

— За рахунок збільшення інших операційних витрат, операційний прибуток у порівнянні із попередніми періодами збільшився на 108 тис. грн.;

— За рахунок збільшення адміністративних витрат, операційний прибуток зменшився на 31 та 40 тис. грн.;

— За рахунок збільшення витрат на збут, операційний прибуток зменшився на 2 та 1 тис. грн.;

— За рахунок зміни інших операційних витрат, прибуток від операційної діяльності у порівнянні із 2012 зріс на 9 тис. грн., а у порівнянні із 2013 роком зменшився на 69 тис. грн.

Дана ситуація є позитивним явищем для підприємства, найбільший вплив на зміну прибутку від операційної діяльності здійснило збільшення доходів від реалізації та зміна собівартості реалізованої продукції.

Особливу увагу в процесі факторного аналізу прибутку від операційної діяльності необхідно звернути на найбільш суттєву складову його формування - прибуток від реалізації продукції - результат основної діяльності.

На прибуток від реалізації продукції в цілому по підприємству впливає чотири основних фактори першого рівня:

обсяг реалізації продукції в натуральних одиницях (OP);

- собівартість одиниці і-го виду продукції (C_i);

структура реалізації (ПВ);

рівень цін одиниці і-го виду продукції (C_i).

Модель залежності прибутку від наведених факторів має такий вигляд:

$$ВП = ОР \times \sum_{i=1}^n ПВ \sum_{i=1}^n ПВ_i (Ц_i - C_i), (3.1)$$

де n - кількість видів продукції,

ВП - валовий прибуток.

Методика факторного аналізу валового прибутку наведена в табл.3.9.

Таблиця 3.9

Порядок визначення впливу факторів на зміну валового прибутку

№	Показники	Алгоритм розрахунку
1	2	3
1.	Чистий дохід за період, з яким проводиться порівняння	$ЧД_o = Ц_{io} \times \times OP_{io}$
2.	Чистий дохід за період, який аналізується	$ЧД_l = Ц_{il} \times \times OP_{il}$
3.	Собівартість за період, з яким проводиться порівняння	$C_o = C_{io} \times \times OP_{io}$
4.	Собівартість за період, який аналізується	$C_l = C_{il} \times \times OP_{il}$
5.	Чистий дохід при структурі та обсязі реалізації за період, який аналізується, та цінах за період, з яким проводиться порівняння	$ЧД_{ум} = OP_{il} \times \sum_{i=1}^n Ц \times \sum_{i=1}^n Ц_{io} \times ПВ \times ПВ_{il}$
6.	Собівартість реалізації при структурі та обсязі реалізації за період, який аналізується, та собівартості одиниці продукції за період, з яким проводиться порівняння	$C_{ум} = OP_{il} \times \sum_{i=1}^n C \times \sum_{i=1}^n C_{io} \times ПВ \times ПВ_{il}$
7.	Прибуток від реалізації за період, з яким проводиться порівняння	$ВП_o = ЧД_o - C_o$
8.	Прибуток за період, який аналізується	$ВП_l = ЧД_l - C_l$
9.	Прибуток від реалізації при структурі та обсязі реалізації за період, який аналізується	$ВП_{ум} = ЧД_{ум} - C_{ум}$
10.	Зміна прибутку від реалізації під впливом структурних зрушень і фактичного обсягу реалізації	$\Delta \Delta_{ВП_{ПВ, OP}} = ВП_{ум} - ВП_o$

10.1 Зміна прибутку від реалізації під впливом зміни обсягу реалізації $\Delta \Delta_{ВП_{OP}} = ВП_o \times I \times I - ВП_o$,

де I - індекс фактичного обсягу реалізації		
10.2	Зміна прибутку від реалізації під впливом структурних зрушень	$\Delta \Delta_{ВП_{ПВ}} = \Delta \Delta_{ВП_{ПВ, OP}} - \Delta \Delta_{ВП_{OP}}$
11.	Зміна прибутку від реалізації під впливом зміни цін реалізації	$\Delta \Delta_{ВП_{Ц}} = (ЧД_l - C_{ум}) - ВП_{ум}$
12.	Зміна прибутку від реалізації під впливом зміни собівартості	$\Delta \Delta_{ВП_C} = ВП_l - (ЧД_l - C_{ум})$
13.	Загальна зміна прибутку від реалізації	$\Delta \Delta_{ВП} = ВП_l - ВП_o = \Delta \Delta_{ВП_{ПВ, OP}} + \Delta \Delta_{ВП_{Ц}} + \Delta \Delta_{ВП_C}$

Розглянемо застосування наведеної методики факторного аналізу валового прибутку на підставі даних АТ «САНА», наведених в табл.3.10.

Таблиця 3.10

Вихідні дані для аналізу валового прибутку на АТ «САНА» за 2013-2013 роки

№	Вид продукції на	Обсяг реалізованої	Ціна за одиницю	Собівартість
---	------------------	--------------------	-----------------	--------------

	підприємстві	продукції, од.		продукції, грн.		реалізації од. продукції, грн.	
		2013	2013	2013	2013	2013	2013
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Обладнання	4647	5286	628,1	653,04	530,54	565,39
2.	Посудини з емальпокриттям	4642	5362	672,98	698,4	568,41	604,68

Для аналізу впливу факторів на валовий прибуток підприємства складається наступна аналітична табл.3.11.

Таблиця 3.11

Факторний аналіз валового прибутку на АТ «САНА» за 2013-2013 роки

№	Показники	Розрахунок	Результат
1.	$ЧД_1$	$628,1 \times 4647 + 672,98 \times 4642 = 6042753,8$	
2.	$ЧД_2$	$653,04 \times 5286 + 698,4 \times 5362 = 627196790,2$	
3.	C_1	$530,54 \times 4647 + 568,41 \times 4642 = 5103978,5$	
4.	C_2	$565,39 \times 5286 + 604,68 \times 5362 = 6230945,6$	
5.	$ЧД_{\text{вм}}$	$5286 \times 628,1 + 5362 \times 672,98 = 6928655,3$	
6.	$C_{\text{вм}}$	$5286 \times 530,54 + 5362 \times 568,41 = 62699,1$	
7.	$ВП_1$	$6042753,8 - 5103978,5$	938775,3
8.	$ВП_2$	$7196790,2 - 6230945,6$	965844,6
9.	$ВП_{\text{вм}}$	$6928655,3 - 5842699,1$	1085956,2
10.	$\Delta \Delta_{\text{ВП}_{\text{ІВ}}}$ $OP1085956,2 - 938775,3 = 147180,9$		
10.1	$\Delta \Delta_{\text{ВП}_{OP}} 938775,3 \times$ $\times (5286 + 5362) / (4647 + 4642) = 1076120$		
10.2	$\Delta \Delta_{\text{ВП}_{\text{ІВ}}} 147180,9 - 1076120 = -928939,1$		
11.	$\Delta \Delta_{\text{ВП}_{\text{Ц}}} (7196790,2 - 5842699,1) - 1085956,2 = 268134,9$		
12.	$\Delta \Delta_{\text{ВП}_{\text{С}}} 965844,6 - (7196790,2 - 5842699,1) = -388246,5$		
13.	$\Delta \Delta_{\text{ВП}} 147180,9 + 268134,9$		

	9-388246,527069,3		
--	-------------------	--	--

Виходячи із розрахунків табл.3.11 можна зробити висновок про те, що відбулося зростання суми валового прибутку в 2013 році на 27069 грн. Це відбулося завдяки зміні структури та обсягу реалізації, що збільшило валовий прибуток на 147180 грн. та за рахунок підвищення цін на 268134 грн. Негативно вплинуло на величину прибутку (зменшення на 388246 грн.) збільшення собівартості продукції. Вказана сума є резервом підвищення прибутку за умови ефективнішого використання виробничих ресурсів.

Проаналізувавши прибуток від реалізації продукції у цілому по підприємству, необхідно оцінити рівень та динаміку прибутку від реалізації окремих видів продукції, на які впливають наступні фактори першого порядку:

- обсяг реалізації продукції;
- собівартість одиниці продукції;
- ціна одиниці продукції.

Відповідно модель прибутку від реалізації окремих видів продукції наступна:

$$ВП_i = ОР_i \times \times (Ц_i - С_i) \quad (3.2)$$

Для аналізу прибутку від реалізації за окремими видами продукції використаємо дані табл.3.10.

Таблиця 3.12

Факторний аналіз валового прибутку за окремими видами продукції на
АТ «САНА» за 2013-2013 роки

№	Показник	Обладнання		Посудини з емальпокриттям	
		Розрахунок	Результат	Розрахунок	Результат
1	2	3	4	5	6
1.	ЧД ₁	628,1 ^{××} 46472918780,7672,98 ^{××} 46423123973,1			
2.	ЧД ₂	653,04 ^{××} 52863451969,4698,4 [×] [×] 53623744820,8			
3.	С ₁	530,54 ^{××} 46472465419,3568,41 ^{××} 46422638559,2			
4.	С ₂	565,39 ^{××} 52862988651,5604,68 ^{××} 53623242294,1			
5.	ЧД _{УМ}	5286 ^{××} 628,13320136,65362 [×] [×] 672,983608518,7			
6.	С _{УМ}	5286 ^{××} 530,542804434,45362 ^{××} 568,413047814,4			
7.	ВП ₁	2918780,7 - 2465419,3	453361,4	3123973,1 - 2638559,2	485413,9
8.	ВП ₂	3451969,4 - 2988651,5	463317,9	3744820,8 - 3242294,1	502526,7
9.	ВП _{УМ}	3320136,6 - 2804434,4	515702,2	3608518,7 - 3047814,4	560704,3
10.	Δ Δ ВП _{ОП} 515702, 2 - 453361,4623 40,8560704,3 - 485413,9752 90,4				
11.	Δ Δ ВП _Л 3451969 ,4 - 2804434,4 - 515702,2 131832,8374 4820,8 - 3047814,4 - 560704,3136				

	302,1				
12.	$\Delta \Delta$ ВПС- (2988651,5 - 2804434,4) - 184217,1- (3242294,1 - 3047814,4) - 194479,7				
13.	$\Delta \Delta$ ВП62340,8+ 131832,8- 184217,1995 6,575290,4+1 36302,1- 194479,7171 12,8				

Аналізуючи дані табл.3.12 можна стверджувати, що за обома видами продукції відбулося зростання прибутку від реалізації. Зокрема, за продукцією - обладнання - прибуток збільшився на 9956 грн., посудини з емальпокриттям - на 17112 грн. Це стало можливим: за першим видом продукції за рахунок збільшення обсягу реалізації на 639 одиниць, валовий прибуток зріс на 62340 грн., за рахунок зростання ціни на 25 грн. - валовий прибуток зріс на 131832 грн., а за рахунок збільшення собівартості валовий прибуток зменшився на 184217 грн.; за другим видом продукції - валовий прибуток збільшився на 75290 грн. за рахунок збільшення обсягу реалізації на 620 одиниць, валовий прибуток збільшився на 136302 грн. за рахунок збільшення ціни на 25,5 грн., та валовий прибуток зменшився на 194479 грн. за рахунок збільшення собівартості.

Визначимо вплив таких факторів на зміну прибутку від операційної діяльності:

обсяг реалізації продукції в натуральних одиницях (ОР);

- собівартість одиниці і-го виду продукції (C_i);

структура реалізації (ПВ);

рівень цін одиниці і-го виду продукції (C_i).

Нами запропоновано модель залежності операційного прибутку від наведених факторів, яка має наступний вигляд:

$$\Pi = OP \times \times \sum_{i=1}^n PV \sum_{i=1}^n PV_i (C_i - C_i) + IOД - АВ-ЗВ - IOB, (3.3)$$

де n - кількість видів продукції,
 П - прибуток від операційної діяльності,
 IOД - інші операційні доходи,
 АВ - адміністративні витрати,
 ЗВ - витрати на збут,
 IOB - інші операційні витрати.

Використовуючи дані табл.3.11 визначимо вплив наведених вище факторів на зміну операційного прибутку в табл.3.13.

Таблиця 3.13

Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності на АТ «САНА»

за 2013-2013 роки

№	Показники	Методика розрахунку	Розрахунок	Результат
1	2	3	4	5
1.	$\Delta \Delta_{\Pi_{ПВ, OP}} \Delta \Delta$ $ВП_{ПВ, OP+} \Delta \Delta IOД -$ $\Delta \Delta_{AB-} \Delta \Delta_{ЗВ-} \Delta \Delta$ IOB147 +108-40-1-69145			
1.1	$\Delta \Delta_{\Pi_{OP}} \Delta \Delta_{ВП_{OP+}}$ $\Delta \Delta_{IOД -} \Delta \Delta_{AB-}$ $\Delta \Delta_{ЗВ-} \Delta \Delta$ IOB1076+108-40-1-691074			
1.2	$\Delta \Delta_{\Pi_{ПВ}} \Delta \Delta_{ВП_{ПВ+}}$ $\Delta \Delta_{IOД -} \Delta \Delta_{AB-}$ $\Delta \Delta_{ЗВ-} \Delta \Delta_{IOB-}$ 928+108-40-1-69-9272			
2.	$\Delta \Delta_{\Pi_{Ц}} \Delta \Delta_{ВП_{Ц+}}$ $\Delta_{IOД -} \Delta \Delta_{AB-} \Delta$ $\Delta_{ЗВ-} \Delta \Delta$ IOB268+108-40-1-69266			
3.	$\Delta \Delta_{\Pi_{С}} \Delta \Delta_{ВП_{С+}}$ $\Delta_{IOД -} \Delta \Delta_{AB-} \Delta$ $\Delta_{ЗВ-} \Delta \Delta_{IOB-}$			

	388+108-40-1-69-390			
4.	$\Delta\Delta_{\Pi} \Delta\Delta_{ВП+} \Delta\Delta$ $ЮД - \Delta\Delta_{АВ-} \Delta\Delta$ $ЗВ- \Delta\Delta_{ЮВ27+108-} 40-1-6925$			

Аналізуючи розрахунки, наведені в табл.3.13, можна зробити висновок, що операційний прибуток на АТ «САНА» у 2013 році у порівнянні із попереднім звітним періодом зріс на 25 тис. грн. Це відбулося за рахунок впливу таких факторів:

- зміна структури та обсягу реалізації призвела до збільшення операційного прибутку на 145 тис. грн.;
- підвищення цін зумовило зростання прибутку на 266 тис. грн.;
- зростання собівартості призвело до зменшення операційного прибутку на 390 тис. грн.

Резервом підвищення прибутку від операційної діяльності є зниження собівартості продукції за умови ефективнішого використання виробничих ресурсів.

Абсолютна сума прибутку не характеризує рівень ефективності господарської діяльності. Щоб зробити висновок про рівень ефективності господарювання, отриманий прибуток необхідно порівняти з понесеними витратами. Для цього розрахуємо показники рентабельності.

Аналіз рентабельності операційної діяльності на АТ «САНА» за 2013 та 2012 роки наведемо у табл.3.14.

Таблиця 3.14

Аналіз показників рентабельності операційної діяльності на АТ «САНА» за 2012 та 2013 роки

№	Показник	2012 р.	2013 р.	Абс. відх. +,-
1.	Валовий прибуток, тис. грн.	939	966	27
2.	Чистий дохід, тис. грн.	6043	7197	1154
3.	Операційний прибуток, тис. грн.	76	101	25
4.	Чистий прибуток, тис. грн.	37	41	4
5.	Доходи від операційної діяльності, тис. грн.	6381	7643	1262
6.	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	5104	6231	1127
7.	Операційні витрати, тис. грн.	7514	8981	1467
8.	Рентабельність продукції, %	18,4	15,5	-2,9
9.	Операційна рентабельність, %	12,6	14	1,4
10.	Валова рентабельність реалізованої продукції, %	15,5	13,4	-2,1
14.	Чиста рентабельність реалізованої продукції, %	0,6	0,6	-
15.	Рентабельність доходу від операційної діяльності, %	12	13,2	1,2

За розрахунками, наведеними в таблиці, можна зробити наступні висновки про те, що у 2013 році порівняно із 2012 роком рентабельність реалізованої продукції зменшилась на 2,9%, що свідчить про зростання собівартості реалізованої продукції у звітному періоді, також зменшилась валова рентабельність реалізованої продукції на 2,1%. Проте позитивним є зростання операційної рентабельності на 1,4% порівняно із 2012 роком та зростання рентабельності доходу від операційної діяльності на 1,2%, що свідчить про підвищення ефективності операційної діяльності. Чиста рентабельність реалізованої продукції залишилась без змін.

3.4 Удосконалення організації економічного аналізу прибутку від операційної діяльності на підприємстві

Ефективно організоване управління господарською діяльністю підприємств відбувається завдяки сукупності взаємопов'язаних послідовно здійснюваних функцій. Необхідною складовою процесу управління підприємством у сучасних умовах виступає організація аналітичної роботи.

Виявлення можливостей і перспективи розвитку підприємства є головним напрямком його практичної реалізації [80, с.126].

Основним завданням економічного аналізу на підприємстві є оцінка результатів господарської діяльності, виявлення резервів виробництва і факторів, які мають позитивний чи негативний вплив на кінцеві показники роботи підприємства. Розгалужена система аналітичної роботи в народному господарстві, промисловості та окремих підприємствах потребує відповідної організації, тобто упорядкування, налагодження координації та погодження її здійснення з метою попередження дублювання, внесення єдності в роботу окремих посадових осіб чи аналітичних органів [90, с.98].

Раціональна організація забезпечує реальність і дієвість економічного аналізу, зводиться до мінімуму втрата чи спотворення вхідної інформації. Забезпечується вихід аналітичної інформації за різною ієрархією управління чи за різним ступенем досягнення проміжних і кінцевих аналітичних результатів.

Головними завданнями організації економічного аналізу є: забезпечення ефективності аналізу, його розвиток та вдосконалення; раціональна організація праці; автоматизація аналітичних робіт; підвищення якості використання аналітичної інформації; раціоналізація аналітичних процесів тощо.

Важливим принципом аналізу є комплексний підхід для пов'язання мети з ресурсами та можливостями підприємства, виробітку шляхів досягнення мети, що є реальною тільки в результаті розробки програм аналізу на підприємстві. Методи розробки таких програм вимагають орієнтування на максимальне використання потенційних можливостей підприємства та резервів виробництва.

Організація аналітичної роботи на підприємствах включає розробку загальних планів та планів (програм) конкретних аналітичних робіт: порядок проведення аналізу; матеріальне, методичне й наукове забезпечення;

загальне керівництво, способи виконання аналітичних робіт, контроль за впровадженням у виробництво виявлених резервів [62, с.34].

На АТ «САНА» немає аналітичного відділу, який б займався веденням економічного аналізу в цілому по підприємству та зокрема досліджував б прибутковість операційної діяльності. Оскільки важливе значення для успішного аналізу мають організаційні форми його проведення, то рекомендується ввести на заводі посаду фінансового аналітика. Одним з основних напрямків його роботи повинен бути аналіз фінансової звітності, що дасть змогу оцінити результати діяльності, прогнозувати напрямки підвищення ефективності господарювання та запропонувати ефективні управлінські рішення, а також дослідження прибутку від операційної діяльності в цілому та в розрізі структурних підрозділів з метою надання рекомендацій щодо покращення ефективності діяльності підприємства.

Цілеспрямованість аналітичного дослідження, вагомість його висновків та обґрунтованість пропозицій значною мірою залежать від добору виконавців. Розподіл аналітичної роботи між окремими виконавцями вимагає уважного підходу, врахування індивідуальних особливостей та рівня знань виконавців.

Аналітичну роботу на АТ «САНА» рекомендується розпочинати з планування. Важливим є складання загального плану аналітичної роботи та плану (програми) конкретних аналітичних робіт.

Відповідальність за розробку плану аналітичної роботи та контроль за його дотриманням рекомендується покласти на планово-економічний відділ.

Для кращої організації аналітичної роботи щодо аналізу прибутку від операційної діяльності пропонується ввести в практику підприємства розроблений "Тематичний план аналітичних робіт". Даний план містить основну інформацію щодо виду аналітичної роботи, мети аналізу, періоду проведення, відповідальних виконавців та співвиконавців, документи, які необхідні для проведення аналізу, терміни та способи подання, а також

відповідальну особу за подання. Зразок плану аналітичних робіт наведений в таблиці 3.14.

Таблиця 3.14

Розроблений тематичний план робіт по аналізу прибутку від операційної діяльності для АТ «САНА»

Вид діяльності (назва)	Мета аналізу	Періодичність проведення	Відповідальний виконавець	Співвиконавці	Вихідна інформація	Кому пропонують	Термін подання	Спосіб подання	Відповідальний за подання
	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Відбуток від операційної діяльності	Пошук напрямів підвищення ефективності операційної діяльності	Квартал, рік, місяць, в міру необхідності	Фінансовий аналітик	Головний бухгалтер	Висновки, рекомендації	Керівнику підприємства, керівникам структурних підрозділів	Квартал, рік, місяць	Таблиці, графіки, розрахунки,	Фінансовий аналітик

Важливим елементом в організації аналітичної роботи є застосування впорядкованих послідовних етапів під час проведення аналітичного дослідження. На АТ «САНА» аналіз прибутку від операційної діяльності та інших об'єктів рекомендується проводити використовуючи етапи, наведені в табл.3.15

Таблиця 3.15

Рекомендовані етапи аналізу прибутку від операційної діяльності для АТ «САНА»

Етапи аналізу	Складові етапу	Виконавці робіт
1. Підготовчий етап	1. Розробка плану та програми проведення аналізу 2. Формування цілей та завдань аналізу і напрямків використання його результатів. 3. Розробка системи показників, за допомогою яких характеризується прибуток від операційної діяльності. 4. Розподіл роботи між аналітиками. 5. Розробка макетів і форм аналітичних таблиць, графіків. 6. Перевірка достовірності джерел інформації та вивчення	Планово-економічний відділ

	попередніх обстежень. 7. Визначення конкретних виконавців та розподіл обов'язків між ними, а також інші організаційні питання.	
2. Основний етап	1. Збирання та опрацювання звітної інформації по доходах, витратах та фінансових результатах від операційної діяльності по підприємству, планів та розрахунків виробництва. 2. Проведення аналізу рівня та динаміки прибутку від операційної діяльності. 3. Проведення аналізу структури доходів та витрат від операційної діяльності. 4. Визначення загальних відхилень фактичних обсягів доходів, витрат та прибутку від операційної діяльності від планових розрахунків. 5. Виявлення взаємодіючих факторів і обчислення їхнього впливу на операційний прибуток підприємства. 6. Аналіз резервів збільшення прибутку від операційної діяльності	Фінансовий аналітик, відділ бухг. обліку
3. Завершальний етап	1. Узагальнення результатів аналізу. 2. Розробка висновків і пропозицій щодо прийняття належних управлінських рішень за результатами аналізу, відповідно до його цілей і завдань.	Фінансовий аналітик

Важливим питанням в організації економічного аналізу є визначення завдань та об'єктів аналізу. Для АТ «САНА» розроблено загальну модель аналізу прибутку від операційної діяльності, наведену на рис.3.1.

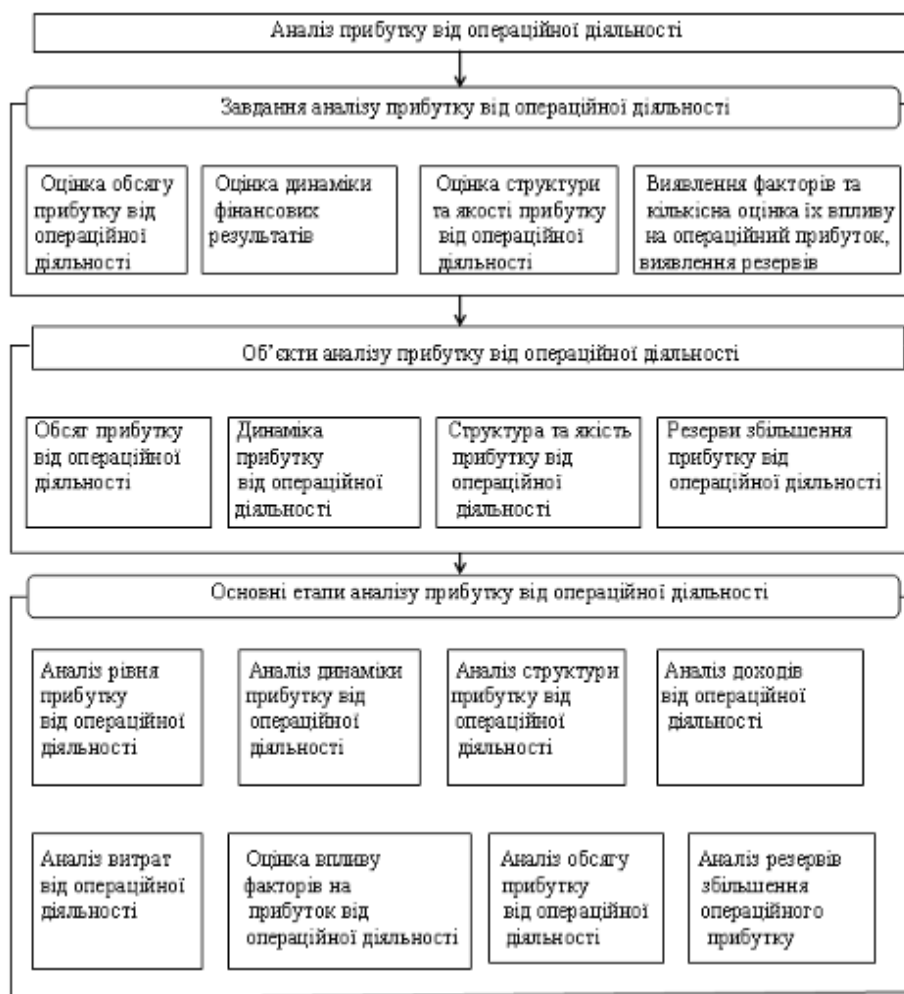

Рис.3.1 Запропонована загальна модель аналізу прибутку від операційної діяльності на АТ «САНА»

Вирішення задач аналізу фінансових результатів залежить багато в чому від якісного інформаційного забезпечення. Джерела інформації, які рекомендується використовувати для проведення аналізу прибутку від операційної діяльності та їхні аналітичні можливості наведено в табл.3.16.

Таблиця 3.16

Рекомендовані джерела інформації для аналізу прибутку від операційної діяльності на АТ «САНА»

Інформаційне джерело	Форма	Аналітичні можливості
Публічна фінансова звітність	Звіт про фінансові результати, Ф. №2	Горизонтальний та вертикальний аналіз фінансових результатів від операційної діяльності. Оцінка ефективності господарювання на

		основні показники рентабельності та ділової активності.
	Звіт про рух грошових коштів, Ф. №3	Оцінка руху грошових коштів в процесі операційної діяльності.
	Примітки до річної фінансової звітності, Ф. №5	Оцінка ступеня впливу на прибуток від операційної діяльності простроченої дебіторської заборгованості, нестач і втрат від псування цінностей.
Статистична звітність	Звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість, Ф. №1-Б	Оцінка ступеня впливу простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості на прибуток від операційної діяльності.
	Звіт про основні показники діяльності підприємства, Ф. №1-підприємництво	Система основних показників фінансових результатів від операційної діяльності (операційний, валовий прибуток, собівартість реалізованої продукції) за 2 періоди.
	Річний звіт підприємства по продукції, Ф. №1-п	Склад операційних витрат виготовленої продукції в системі факторного аналізу прибутку від операційної діяльності.
Дані бухгалтерського обліку	Рахунки класів 7 "Доходи та результати діяльності", 8 "Витрати за елементами", 9 "Витрати діяльності"	Оцінка правильності віднесення доходів та витрат до операційної діяльності та правильність формування прибутку від операційної діяльності.
Облікові регістри	Журнали-ордери по обліку доходів, витрат та фінансових результатів	Відображення узагальноної інформації щодо доходів, витрат та фінансових результатів у розрізі видів діяльності.
Інша інформація	Експертні оцінки	Аудиторські висновки щодо правильності визначення прибутку від операційної діяльності.
	Дані внутрішньогосподарського управлінського обліку	Інформаційна база факторного аналізу операційного прибутку (склад, структура, асортимент продукції, її собівартість).

Узагальнюючи все вищевикладене, нами запропоновано організаційну модель аналізу прибутку від операційної діяльності, наведену на рис.3.2.

Органічною складовою аналітичної роботи є перевірка вірогідності джерел інформації. Достовірність аналітичних висновків за результатами проведеного економічного аналізу залежить передовсім від якості досліджуваних матеріалів. Помилки, недоліки, неузгодженості, які іноді мають місце у документах, можуть негативно та суттєво вплинути на

результати аналітичної роботи, у процесі якої можна користуватися тільки об'єктивними, реальними даними [52, с.107].

Сучасний стан інформаційної бази та необхідність отримання оперативних даних про фінансові результати діяльності підприємства вимагають пошуку шляхів прискорення отримання усіх необхідних даних. Автоматизована обробка аналітичної інформації ґрунтується на перетворенні вихідних облікових даних у результативну інформацію, придатну для прийняття управлінських рішень щодо удосконалення фінансово-господарського механізму. У сучасних умовах раціональним є використання інформаційних технологій для підвищення точності та прискорення розрахунків, зменшення кількості помилок, економії робочого часу, для більш точного контролю роботи, підвищення якості обробки облікової інформації. Ще однією ланкою в системі аналізу на всіх рівнях управління можуть стати обчислювальні центри, забезпечені ЕОМ. Перекладення аналізу господарської діяльності на ЕОМ, використання в аналізі економіко-математичних методів дасть змогу не лише покращити його проведення та підвищити оперативність, а й звільнить фахівців у майбутньому від рутинної обчислювальної роботи з перетворення початкової інформації у вихідні аналітичні машинограми. Роль фінансових аналітиків (крім методологічного боку справи) буде зведено до уніфікації поданих обчислювальними центрами машинограм, вироблення на їх основі багатоваріантних рекомендацій з регулювання господарської діяльності, вибору шляхів реалізації виявлених резервів.

Висновки та пропозиції

На основі проведеного в дипломній роботі дослідження можна зробити наступні висновки:

У дипломній роботі розглянуто підходи різних вчених-економістів до визначення суті прибутку як економічної категорії. На нашу думку, прибуток як економічна категорія відображає кінцеву грошову оцінку роботи підприємства та є найважливішим показником фінансових результатів підприємницьких структур, їх фінансового стану. В процесі дослідження розглянуто різноманітні ознаки класифікації видів прибутку, а також наведено модель формування прибутку від операційної діяльності, враховуючи НП (С) БО1 "Загальні вимоги до фінансових звітів" та узагальнено внутрішні та зовнішні фактори впливу на операційний прибуток.

Значення прибутку в умовах ринкової економіки визначається тим, що саме прибуток є стрижнем і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців в умовах ринку, певним гарантом прогресу економічної системи, а відсутність прибутку - яскравий доказ регресу й соціальної напруженості. Прибуток як економічний показник дає змогу поєднувати економічні інтереси держави, підприємства, як господарюючого суб'єкта, працівників та власників підприємства. Дослідження підходів науковців до функцій прибутку, дозволяє стверджувати, що домінуючою є позиція, що прибуток виконує оціночну, стимулюючу та розподільчу функції.

В процесі дослідження розглянуто структуру системи нормативно-правових актів щодо регулювання бухгалтерського обліку фінансових результатів в Україні, а також надано характеристику нормативно-правового забезпечення управління та аналізу операційного прибутку.

В роботі досліджено методику управління та аналізу формування прибутку від операційної діяльності АТ «САНА» та розкрито етапи процесу

формування прибутку від операційної діяльності у Звіті про фінансові результати.

У дипломній роботі надано оцінку існуючих методик аналізу фінансових результатів від операційної діяльності. Вітчизняними вченими-економістами приділено значну увагу аналізу фінансових результатів та наведено достатню кількість методик проведення аналізу фінансових результатів від операційної діяльності. Найбільше авторів розглядають методики аналізу обсягу, структури та динаміки фінансових результатів від операційної діяльності. Достатньо уваги приділено визначенню показників рентабельності та методиці проведення факторного аналізу валового прибутку та операційного прибутку. Найменше розглянуто методику аналізу взаємозв'язку "витрати-обсяг-прибуток" та оцінку резервів підвищення прибутку.

В процесі аналізу рівня, динаміки та структури виявлено, що на АТ «САНА» прибуток від операційної діяльності в порівнянні із попереднім роком у 2013 році збільшився. Постійне зростання прибутку від операційної діяльності на підприємстві відбувалося протягом останніх трьох років, що свідчить про позитивну динаміку. Відбулися незначні структурні зрушення в структурі доходів та витрат від операційної діяльності. Разом з цим найбільшу питому вагу в структурі доходів від операційної діяльності займає дохід від реалізації продукції, а найбільшу питому вагу серед витрат займає собівартість реалізованої продукції. Основним джерелом одержання прибутку на АТ «САНА» за 2012-2013 роки була саме операційна діяльність. Негативним є той факт, що підприємство не здійснює ніяких фінансових та інвестиційних операцій, які б могли підвищити прибутковість його діяльності загалом. Позитивна динаміка зростання операційного прибутку свідчить про підвищення ефективності управління господарською діяльністю підприємства.

При проведенні факторного аналізу прибутку від операційної діяльності на АТ «САНА» було встановлено, що зростання операційного

прибутку відбулося за рахунок впливу таких факторів: валового прибутку; інших операційних доходів; адміністративних витрат; витрат на збут; інших операційних витрат. В роботі проведено факторний аналіз валового прибутку як основної складової операційного прибутку. У 2013 році відбулося зростання суми валового прибутку завдяки зміні структури та обсягу реалізації. Негативно вплинуло на величину прибутку збільшення собівартості продукції. Вказана сума є резервом підвищення прибутку за умови ефективнішого використання виробничих ресурсів.

У роботі запропоновано розроблену модель факторного аналізу операційного прибутку, яка дозволяє визначити вплив таких факторів другого порядку на зміну величини прибутку від операційної діяльності: обсягу реалізації, собівартості продукції, структури реалізації та рівня цін.

У 2013 році порівняно із 2012 роком рентабельність реалізованої продукції зменшилась, що свідчить про зростання собівартості реалізованої продукції у звітному періоді, також зменшилась валова рентабельність реалізованої продукції. Проте позитивним для підприємства є зростання операційної рентабельності та зростання рентабельності доходу від операційної діяльності, що свідчить про підвищення ефективності операційної діяльності.

В роботі обґрунтовано необхідність вдосконалення організації економічного аналізу на АТ «САНА». Рекомендується впровадити посаду фінансового аналітика та пропонується ввести в практику підприємства розроблений спеціальний "Тематичний план аналітичних робіт". Також запропоновано загальну модель проведення аналізу прибутку від операційної діяльності на досліджуваному підприємстві. Впровадження ефективної організації економічного аналізу забезпечить ефективніше прийняття управлінських рішень і запобігання негативним наслідкам та дасть змогу досягти найкращих результатів діяльності підприємства та покращення прибутковості й ефективності його роботи в тому числі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України ВРУ №436-IV від 13.01.2003р.: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua
2. ДБН В.1.1.7-2002 "Пожежна безпека об'єктів будівництва" затверджені Наказом Міністерства охорони здоров'я України №54 від 02.02.2005р.: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua
3. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" ВРУ № 2801-ХІІ від 19.11.1992р.: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua
4. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-ХІV // Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації. - 2005. - №29. - С.13-17.
5. . Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. №73: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua
6. Кодекс законів про працю Україн: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main
7. Конституція України. - К.: Видання Верховної Ради України, 1996. - 120 с.
8. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99р. №291: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua
9. Податковий Кодекс України від 02.12.2010р. №2755-VI: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №15 "Дохід" затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999р. №290: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №16 "Витрати" затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. №318: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №6 "Виправлення помилок та зміни у фінансових звітах" затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 28.05.1999р. №137: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua
13. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995р. №88: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua
14. Порядок представлення фінансової звітності, затверджений постановою КМУ №419 від 28.02.2000р.: [електронний ресурс] // zakon. rada.gov.ua
15. Азаренков Г.Ф. Економічний аналіз: Навч. посіб. - Ч.2. - Х.: Вид. ХНУ, 2004. - 232 с.
16. Анісімов Ю.П. Гармонізація діяльності підприємства: Монографія. - Вороніж: ВГТА, 2010. - 304с.
17. Багров В. П, Багрова І.В. Економічний аналіз: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 160 с.
18. Басовський Л.Е. Економічний аналіз: Навчальний посібник. - М., 2003. - 222с.
19. Бирюкова И.К., Кодрянский А.В. Бухгалтерский учет в Украине. - К.: Товариство "Знання", КОО, 2001. - 408с.
20. Білик М.Д. До питання формування прибутку підприємства та управління ним / М.Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - №7-8. - С.150-154.
21. Богатко А.Н. Основи економічного аналізу. - М.: Фінанси і статистика, 2001. - 208 с.
22. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік: Навчальний

- посібник для студентів спеціальності "Облік і аудит". - Житомир, 2000.
- 448 с.
- 23.Бутинець Ф.Ф., Івахненко С.В., Давидюк Т.В., Шахрайчук Т.В. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050.106 "Облік і аудит" - Житомир: ПП "Рута", 2002. - 267 с.
- 24.Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку. Житомир: ПП "Рута", 2002. - 592 с.
- 25.Бутинець Ф.Ф. П'ятнадцять років надій та ілюзій // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. - 2010. - № 1 (39). - С.7-23.
- 26.Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вузів. - Житомир: ЖІТІ, 2000. - 416 с.
- 27.Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів. / За ред.Ф. Ф. Бутиця. - 6-те вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП "Рута", 2005. - 756 с.
- 28.Бухгалтерський фінансовий облік. Конспект лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності "Облік і аудит" / За ред.Ф. Ф. Бутиця. - 3-е вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП "Рута", 2005. - 320с.
- 29.Верба В.А., Загородніх О.А. Економічний аналіз: Підручник. - К.: КНЕУ, 2005. - 416 с.
- 30.Гандзюк М.П., Желібо Є. П, Халімовський М.О. Основи охорони праці: Підручник.3-є вид. / За ред. М.П. Гандзюка. - К.: Каравела, 2006. - 392 с.
- 31.Гаращенко О.В. Облік і аналіз формування фінансових результатів та розподілу прибутку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец.08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / О.В. Гаращенко. - К., 2004. - 19 с.
- 32.Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: Аналіз стану та

- перспективи розвитку. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 522 с.
33. Голов С.Ф., Єфіменко В.І. Фінансовий та управлінський облік: - К.: ТОВ "Автоінтерсервіс" - , 2003. - 544с.
34. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 256с.
35. Грещак М.Г., Гребешкова О.М., Коцюба О.С. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. Посібник / За ред. М.Г. Грешака. - К.: КНЕУ, 2005. - 228с.
36. Гура Н.О. Облік видів економічної діяльності: Навч. посіб. - К.: Знання, 2004. - 541 с.
37. Даньків Й.Я., Остап'юк М.Я. Організація бухгалтерського обліку. - К.: Знання, 2007. - 469 с.
38. Дзюбенко Л.М. Еволюція теорії прибутковості підприємства / Л.М. Дзюбенко // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. - К., - 2010. - №22. - С.56-58.
39. Економічний аналіз: Навч. Посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. - Вид.2-ге, перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2003. - 556с.
40. Економіка підприємства: Навч. посіб. / А.В. Шегда, Т.М. Литвиненко, М.П. Нахаба та ін.; За ред. А.В. Шегди. - 3-тє вид., випр. - К.: Знання - Прес, 2003. - 335с.
41. Єфіменко Т.І., Ловінська Л.Г., Ярошенко Ф.О., Податок на прибуток: концепція визначення об'єкта оподаткування. - К.: НДФІ, 2010. - С.24.
42. Житна І.П., Нескреба А.М. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. - К.: Вища школа, 2002. - 184 с.
43. Загородній А.Г. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики: Навч. посіб. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2004. - 377 с.
44. Зінченко О.А. Показники і критерії якості прибутку підприємства / О.А. Зінченко // Актуальні проблеми економіки. - 2011. - №7. - С.106 - 111.

45. Івахненко С.В. Інформаційні, технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навч. посіб. - К.: Знання-Прес, 2003. - 349 с.
46. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: Навчальний посібник. - К.: Знання - Прес, 2002. - 256 с.
47. Кашубіна Ю.Б. Система оцінювання прибутку від операційної діяльності підприємства. - Актуальні проблеми економіки. - 2011. - №8. - с. 196-201.
48. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. - метод. посібник для самост. вивч. дисцип. - К.: КНЕУ, 2001. - 252с.
49. Кобилянська О.І. Фінансовий облік: навч. посібник / Олена Іванівна Кобилянська. - К.: Знання, 2004. - 473 с.
50. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств. Навч. підручник. - К.: КНЕУ, 2004. - 314 с.
51. Ковальчук Т.М. Бухгалтерський облік (теорія): навч. Посібник / Т.М. Ковальчук, Н.М. Королюк; за ред. . Т.М. Ковальчук. - Чернівці: Чернівецький нац. Ун-т, 2012. - 536 с.
52. Кужельний М.В. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / М.В. Кужельний, В.Г. Линник. - К.: КНЕУ, 2001. - 334 с.
53. Кундря - Висоцька О.П. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. - К.: Алерта, 2004. - 303 с.
54. Кучеренко Т.М. Особливості формування фінансових результатів підприємствами у Звіті про фінансові результати / Т.М. Кучеренко // Бухгалтерія в сільському господарстві. - 2010. - №10. - С.33-35.
55. Кучеркова С.О. Сутність прибутку та методика визначення фінансового результату діяльності підприємства / С.О. Кучеркова // Економіка АПК. - 2011. - №4. - С.12-16.
56. Лебедзевич Я.В. Фінансові результати та їх контроль в системі бухгалтерського обліку: методологія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец.08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / Я.В. Лебедзевич. - К., 2002. - 20 с.

57. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник. - Київ: Вид-во "Центр учбової літератури", 2003. - 524 с.
58. Литвин Б.М. Фінансовий аналіз: навч. посібн. / Б.М. Литвин, М.В. Стельмах. - К.: "Хай-Тек Прес", 2008. - 336 с.
59. Мазурок П.П. Дослідження ролі і стану наукових поглядів на трактування категорії "прибуток" підприємства / П.П. Мазурок // Держава та регіони. - 2011. - №4. - С.117-121.
60. Мельник В.М., Борзенкова О.Д. Еволюція поглядів на дохід і прибуток підприємства як потенційні об'єкти оподаткування // Фінанси України. - 2011. - №10. - С.32-39.
61. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 1999. - 132 с.
62. Мних Є.В. Економічний аналіз. Підручник. - Житомир, 2007. - 321с.
63. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. д. е. н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. - 2-ге вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП "Рута", 2007. - 704с.
64. Нагаєвич Ю.В. Основні аспекти еволюції поняття фінансового результату: екскурс у минуле / Ю.В. Нагаєвич // Економіка АПК. - 2010. - №5. - С.87-96.
65. Назарова Г.Б. Еволюція економічної категорії прибутку / Г.Б. Назарова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки. - Вип.5. - Ч. II. - Кіровоград: КНТУ, 2011. - С.327-335.
66. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2004. - 464.
67. Нестеренко Ж.К. Бухгалтерський облік промислових підприємств: навчальний посібник, Ж.К. Нестеренко. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 311 с.
68. Нормативно-правове регулювання охорони праці в Україні: реалії та

- перспективи / М.В. Грищук // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". - 2012. - № 2 (6). - С.35.
- 69.Петрович Й.М. Організація промислового виробництва: Підручник. - К.: Знання, 2009. - 328с.
- 70.Пилипчук О.В. Прибуток як узагальнений показник господарсько-фінансової діяльності підприємства / О.В. Пилипчук // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - №2. С.26-30.
- 71.Поддєрьогін А. М.: Фінанси підприємств: Підручник. - К,: КНТЕУ, 2007. - 345 с.
- 72.Попович П.Я. Операційний аналіз: проблеми та перспективи розвитку: Монографія. - Тернопіль: Економічна думка, 2010. - 168с.
- 73.Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання.: Підручник. - Тернопіль: Економічна думка, 2001. - 454с.
- 74.Подольський П.М. Проблеми вдосконалення фінансового обліку на підприємствах // Економіка АПК. - 2010. - №5. - С.23-27.
- 75.Прокопенко І.Ф. Методика і методологія економічного аналізу: Підручник. Видавництво ЦУЛ. - 2008. - 430 с.
- 76.Пушкар М.С. Фінансовий облік. - Тернопіль: Карт-бланш, 2002. - 628с.
- 77.Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. - 3-тє вид., випр. і доп. - К.: Знання, 2007. - 668с.
- 78.Семюелсон П.А., Нордгауз В.Д. Макроекономіка: Пер. з англ. - К.: Основи, 1995. - С.75.
- 79.Сей Ж.Б. Трактат политической экономии: Пер. з англ. - М., 1998. - С.65-67.
- 80.Серікова Т.М., Понікаров В.Д., Кожанова Є.П., Оленко І. П.: Облік, аналіз, аудит. Навчальний посібник. - Х.: ВД "ІНЖЕК" 2003, - 367 с.
- 81.Сивко В.Й. Правові та організаційні основи охорони праці в Україні: Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2003. - 140 с.
- 82.Сопко В. Г Завгородній В. Організація бухгалтерського обліку,

- економічного контролю та аналізу: Підручник. - К.: КНЕУ, 2000. - 260 с.
- 83.Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов: Пер. с англ. / Предисл.В.С. Афанасьева. - М.: Эскмо, 2009. - С.107.
- 84.Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. - 2-ге вид. - К.: Алерта, 2007. - 485с.
- 85.Тарасенко Н.В. Економічний аналіз. Навчальний посібник. - 3-тє видання, перероблене. - Львів: "Новий світ - 2000", 2004. - 344с.
- 86.Теорія економічного аналізу. Підручник / В.М. Серединська, О.М. Загородна, Р.В. - Тернопіль: Видавництво Астон, 2006. - 368с.
- 87.Терещенко Є.Ю., Заргана М.А. Організація економічного аналізу на підприємстві // Економіка і організація управління. - 2010. - Вип.5. - С.13-33.
- 88.Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. - 3-тє вид. допов. і перероб. - К.: Алерта, 2008. - 926 с.
- 89.Трофіменко О.В. Значення аналізу стану підприємства в умовах ринкової економіки // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - №10. - С.152-159.
- 90.Уолш К. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства: пер. з англ. / Уолш Кяран - К.: Всеуито: Наукова думка, 2001. - 367 с.
- 91.Фінансова діяльність підприємства / Бандурко О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. - К.: Либідь, 2008. - 310 с.
- 92.Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник / Ю.С. Цал-Цалко. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 566 с.
- 93.Чебанова Н.В., Єфіменко Т.І. Фінансовий облік: Підручник. - К.: ВЦ "Академія", 2007. - 704с.
- 94.Червінська С.Л. Визначення та облік фінансових результатів діяльності аграрних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

- екон. наук: спец.08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / С.Л. Червінська. - К., 2010. - 20 с.
95. Червінська С.Л. Особливості визначення фінансових результатів діяльності підприємств / С.Л. Червінська // Облік і фінанси АПК. - 2011. - №6. - С.107-110.
96. Чернелевський Л.М. Економічний аналіз на підприємствах промисловості і торгівлі. Підручник. - К., 2003. - 278 с.
97. Чумаченко М.Т. Економічний аналіз. - К.: КНЕУ, 2003. - 556 с.
98. Шаблиста О.Л. Механізм подолання збитковості підприємств і забезпечення їх фінансової стійкості / О.Л. Шаблиста // Економіка України. - 2010. - №6 - С.53-64.
99. Шара Є.Ю. Фінансовий облік та аналіз результатів діяльності промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец.08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / Є.Ю. Шара. - К., 2011. - 24 с.
100. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. - К.: Знання, 2004. - 447 с.
101. Швиданенко Г.О., Покропивний С.Ф., Клименко С. М.: Економіка підприємства: Навч. - метод. посібник для самост. вивч. - К.: КНЕУ, 2000. - 398с.
102. Шевчук М.В. Дослідження ролі і стану наукових поглядів на трактування категорії "прибуток" // Держава та регіони. - 2010. - №4. - С.117.
103. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / О.О. Шеремет. - К.: 2005. - 196 с.

**Взаємозв'язок між статтями Звіту про фінансові результати АТ
«СНА» та рахунками Плану рахунків**

РОЗДІЛ І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Назва статті	Код рядка	Визначення статей згідно з ПБО 3 “Звіт про фінансові результати”	Джерело інформації	
			У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>в кінці року</i>	У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>щомісяця</i>
1	2	3	4	5
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	п. 13. Відображається загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг, тобто без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів та непрямих податків (податку на додану вартість, акцизного збору тощо). Організації, основною діяльністю яких є торгівля цінними паперами, у цій статті відображають вартість, за якою реалізовано цінні папери, та суму винагороди за виконання інших операцій, пов'язаних з розміщенням, купівлею і продажем цінних паперів	Сальдо рахунків: 701 “Дохід від реалізації готової продукції”; 702 “Дохід від реалізації товарів”; 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг” <i>(збільшені на суму вирахувань з доходу, що були відображені по дебету цих рахунків за період з початку року)</i>	Кредитові обороти рахунків: 701 ”Дохід від реалізації готової продукції”; 702 “Дохід від реалізації товарів”; 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>
Податок на додану вартість	015	п.14. Сума податку на додану вартість, яка включена до складу доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Дебетові обороти рахунків: 701 “Дохід від реалізації готової продукції”; 702 “Дохід від реалізації товарів”; 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг”. <i>(у частині сум відповідних податків та зборів, що були відображені в кореспонденції з кредитом рахунку 64 “Розрахунки за податками й платежами”)</i>	
Акцизний збір	020	п.15. Підприємства – платники акцизного збору відображають суму, яка врахована у складі доходу(виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)		

	025	п.16. Підприємства, які сплачують інші збори або податки з обороту, показують їх суму у вільному рядку Звіту про фінансові результати Підприємства, які відповідно до законодавства є страховиками, у цьому рядку наводять виплати страхових сум та страхових відшкодувань	
--	-----	--	--

Назва статті	Код рядка	Визначення статей згідно з ПБО 3 “Звіт про фінансові результати”	Джерело інформації	
			У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються в кінці року	У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються щомісяця
1	2	3	4	5
Інші вирахування з доходу	030	п.17. Відображаються надані знижки, повернення товарів та інші суми, що підлягають вирахуванню з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без непрямих податків Зокрема, у цій статті відображають одержані підприємством від інших осіб суми доходів на користь комітента, принципала, співвиконавця, субпідрядника тощо за договорами комісії, підряду, агентськими та іншими аналогічними договорами	Дебетові обороти рахунків: 702 “Дохід від реалізації товарів”; 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг” <i>(у частині сум, що були вирахувані з доходу та які були отримані на користь комітентів, принципалів, співвиконавців тощо)</i> Сальдо рахунку 704 “Вирахування з доходу”	Дебетові обороти рахунків: 702 “Дохід від реалізації товарів” 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг” 704 “Вирахування з доходу” <i>(в частині сум, що були вирахувані з доходу та які були отримані на користь комітентів, принципалів, співвиконавців тощо)</i>
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	п.18. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо	Ряд. 035= Ряд. 010 – Рядки 015, 020, 025, 030	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	040	п.19. Показується виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) або собівартість реалізованих товарів. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) визначається згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”, 16 “Витрати”. У цій статті організації,	Сальдо рахунку 90 “Собівартість реалізації” <i>(на дату складання звіту)</i>	Дебетовий оборот рахунку 90 “Собівартість реалізації” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>

		основною діяльністю яких є торгівля цінними паперами, відображають балансову вартість реалізованих цінних паперів		
Валовий:		п. 20. Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Ряд. 050 = Ряд. 035 – Ряд. 040 <i>(позитивне значення)</i> Ряд. 055 = Ряд. 035 – Ряд. 040 <i>(негативне значення, яке наводиться у дужках)</i>	
прибуток	050			
збиток	055			

Назва статті	Код рядка	Визначення статей згідно з ПБО 3 “Звіт про фінансові результати”	Джерело інформації	
			У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>в кінці року</i>	У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>щомісяця</i>
1	2	3	4	5
Інші операційні доходи	060	п.21. Відображаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) тощо	Сальдо рахунку 71 “Інший операційний дохід” <i>(на дату складання звіту)</i>	Кредитовий оборот рахунку 71 “Інший операційний дохід” <i>(накопиченим підсумком з початку року без врахування сум непрямих податків та зборів, що були включені в ціну продажу)</i>
Адміністративні витрати	070	п. 22. Відображаються загальногосподарські витрати, пов’язані з управлінням та обслуговуванням підприємства	Сальдо рахунку 92 “Адміністративні витрати” <i>(на дату складання звіту)</i>	Дебетовий оборот рахунку 92 “Адміністративні витрати” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>
Витрати на збут	080	п.23. Відображаються витрати підприємства, пов’язані з реалізацією продукції (товарів) – витрати на утримання підрозділів, що займаються збутом продукції (товарів), рекламу, доставку продукції споживачам тощо	Сальдо рахунку 93 “Витрати на збут” <i>(на дату складання звіту)</i>	Дебетовий оборот рахунку 93 “Витрати на збут” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>
Інші операційні витрати	090	п. 24. Відображаються собівартість реалізованих виробничих запасів; сумнівні (безнадійні) борги та втрати від знецінення запасів; втрати від операційних курсових різниць; визнані економічні санкції; відрахування для забезпечення наступних операційних витрат, а	Сальдо рахунку 94 “Інші витрати операційної діяльності” <i>(на дату складання звіту)</i>	Дебетовий оборот рахунку 94 “Інші витрати операційної діяльності” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>

		також усі інші витрати, що виникають в процесі операційної діяльності підприємства (крім витрат, що включаються до собівартості продукції, товарів, робіт, послуг)		
--	--	--	--	--

Назва статті	Код рядка	Визначення статей згідно з ПБО 3 “Звіт про фінансові результати”	Джерело інформації	
			У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>в кінці року</i>	У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>щомісяця</i>
1	2	3	4	5
Фінансові результати від операційної діяльності:				
прибуток	100	п. 25. Прибуток (збиток) від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат	Ряд. 100 = Сума рядків 050, 060 - Рядки 070, 080, 090 <i>або</i> Ряд. 060 – Рядки 055, 070, 080, 090	
збиток	105		Ряд. 105 = Сума рядків 055, 070, 080, 090 – Ряд. 060 <i>або</i> Сума рядків 070, 080, 090 – Рядки 050, 060	
Дохід від участі в капіталі	110	п. 26. Відображається дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі	Сальдо рахунку 72 “Дохід від участі в капіталі” <i>(на дату складання звіту)</i>	Кредитовий оборот рахунку 72 “Дохід від участі в капіталі” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>
Інші фінансові доходи	120	п. 27. Показуються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі)	Сальдо рахунку 73 “Інші фінансові доходи” <i>(на дату складання звіту)</i>	Кредитовий оборот рахунку 73 “Інші фінансові доходи” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>
Інші доходи	130	п. 27. Показується дохід від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів; дохід від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов’язані з операційною діяльністю підприємства	Сальдо рахунку 74 “Інші доходи” <i>(на дату складання звіту)</i>	Кредитовий оборот рахунку 74 “Інші доходи” <i>(накопиченим підсумком з початку року без врахування сум непрямих податків та зборів, що були включені в ціну продажу).</i>

Фінансові витрати	140	п. 29. Показуються витрати на проценти та інші витрати підприємства, пов'язані із залученням позикового капіталу.	Сальдо рахунку 95 “Фінансові витрати” <i>(на дату складання звіту)</i>	Дебетовий оборот рахунку 95 “Фінансові витрати” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>
-------------------	-----	--	--	---

Назва статті	Код рядка	Визначення статей згідно з ПБО 3 “Звіт про фінансові результати”	Джерело інформації	
			У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>в кінці року</i>	У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>щомісяця</i>
1	2	3	4	5
Втрати від участі в капіталі	150	п.30. Відображається збиток, спричинений інвестиціями в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких провадиться методом участі в капіталі	<i>Сальдо рахунку</i> 96 “Втрати від участі в капіталі” <i>(на дату складання звіту)</i>	<i>Дебетовий оборот рахунку</i> 96 “Втрати від участі в капіталі” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>
Інші витрати	160	п. 31 Відображаються собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; втрати від неопераційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства	<i>Сальдо рахунку</i> 97 “Інші витрати” <i>(на дату складання звіту)</i>	<i>Дебетовий оборот рахунку</i> 97 “Інші витрати” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:				
прибуток	170	п. 32. Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків)	Рядок 170 = Сума ряд. 100,110,120,130 – Рядки 140,150,160 <i>або</i> Сума ряд. 110,120,130 – Рядки 105,140,150,160	
збиток	175		Рядок 175 = Сума ряд. 105,140,150,160 – Рядки 110,120,130 <i>або</i> Сума ряд. 140,150,160 – Рядки 100,110,120,130	
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	п. 33. Показується сума податків на прибуток від звичайної діяльності, визначена згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 17 “Податок на прибуток”	<i>Сальдо рахунку</i> 981 “Податки на прибуток від звичайної діяльності” <i>(на дату складання звіту)</i>	<i>Дебетовий оборот рахунку</i> 981 “Податки на прибуток від звичайної діяльності”

				<i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>
--	--	--	--	---

Назва статті	Код рядка	Визначення статей згідно з ПБО 3 “Звіт про фінансові результати”	Джерело інформації	
			У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>в кінці року</i>	У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>щомісяця</i>
1	2	3	4	5
Фінансові результати від звичайної діяльності:				
прибуток	190	п. 34. Прибуток від звичайної діяльності визначається як різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податків з прибутку	Ряд. 190 = Ряд. 170 – Ряд. 180	
збиток	195	Збиток від звичайної діяльності дорівнює збитку від звичайної діяльності до оподаткування та сумі податків на прибуток	Ряд. 195 = Ряд. 175 + Ряд. 180	
Надзвичайні: доходи	200	Доходи від інших подій та операцій, які відповідають визначенню надзвичайних подій.	<i>Сальдо рахунку</i> 752 “Інші надзвичайні доходи” <i>(на дату складання звіту)</i>	<i>Кредитовий оборот рахунку</i> 752 “Інші надзвичайні доходи” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>
витрати	205	п. 35. 1) Невідшкодовані втрати від надзвичайних подій (стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій тощо), включаючи затрати на запобігання виникненню втрат від стихійного лиха та техногенних аварій, які визначені за вирахуванням суми страхового відшкодування та покриття втрат від надзвичайних ситуацій за рахунок інших джерел.	<i>Сальдо рахунку</i> 991 “Втрати від стихійного лиха” (+) <i>Сальдо рахунку</i> 992 “Втрати від техногенних катастроф та аварій” (-) <i>Сальдо рахунку</i> 751 “Відшкодування збитків від	<i>Дт оборот рахунку</i> 991 “Втрати від стихійного лиха” (+) <i>Дт оборот рахунку</i> 992 “Втрати від техногенних катастроф та аварій” (-) <i>Кт оборот рахунку</i>

		2) Втрати від інших подій та операцій, які відповідають визначенню надзвичайних подій	надзвичайних подій” (+) Сальдо рахунку 993 “Інші надзвичайні витрати”	751 “Відшкодування збитків від надзвичайних подій” (+) Дт оборот рахунку 993 “Інші надзвичайні витрати”
			<i>Втрати від надзвичайних подій відображаються за вирахуванням суми, на яку зменшується податок на прибуток від звичайної діяльності внаслідок цих втрат</i>	
Податки з надзвичайного прибутку	210	п.36. Відображається сума податків, що підлягає сплаті з прибутку від надзвичайних подій	Сальдо рахунку 982 “Податки на прибуток від надзвичайних подій” <i>(на дату складання звіту)</i>	Дт оборот рахунку 982 “Податки на прибуток від надзвичайних подій” <i>(накопиченим підсумком з початку року)</i>

Назва статті	Код рядка	Визначення статей згідно з ПБО 3 “Звіт про фінансові результати”	Джерело інформації	
			У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>в кінці року</i>	У разі, якщо рахунки класів 7 та 9 закриваються <i>щомісяця</i>
1	2	3	4	5
Чистий прибуток	220	п. 37. Чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку та податків з надзвичайного прибутку	Ряд. 220 = Ряд. 190 + Ряд. 200 – Ряд. 205 <i>або</i> Ряд. 200 – Ряд. 195 – Ряд. 205	
Чистий збиток	225	п. 37. Чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку та податків з надзвичайного прибутку	Ряд.225 = Ряд. 205 – Ряд. 190 – Ряд. 200 <i>або</i> Ряд. 195 + Ряд. 205 – Ряд. 200	

